

DIGESTA
SEU PANDECTAE
tomus II liber XVI-XXXV
fragmenta selecta

DIGESTA
NEBOLI PANDEKTY
svazek II kniha XVI-XXXV
vybrané části

FONTES IURIS ROMANI

Digesta seu pandectae / Digesta neboli pandekty

tomus II liber 16-35 / svazek II kniha 16-35

fragmenta selecta / vybrané části

Michal Skřejpek (ed.)

Recenzovali:

doc. JUDr. Petr Bělovský, Dr.

doc. JUDr. Michaela Židlická, Dr.

Z latinského originálu vydaného Theodorem Mommsenem a Paulem Krügerem (Corpus Iuris Civilis. Volumen primum: Digesta, 14. vyd., Berolini 1922) s přihlédnutím k edici Pietra Bonfanteho et al. (Digesta Iustiniani Augusti, Mediolani 1931) přeložili Peter Blaho (do slovenštiny), Michal Skřejpek a Radek Černoch (do češtiny) Příprava latinského textu a jazyková úprava Klára Žytková

Vydala Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum

v edici FONTES IURIS ROMANI

Edici řídí Michal Skřejpek

Redakce Františka Jirousová

Grafická úprava Zdeněk Ziegler

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

Tato publikace je výstupem z projektu Univerzity Karlovy, Právnické fakulty PROGRES Q03 Soukromé právo 21. století, s jehož podporou byla vydána.

© Univerzita Karlova v Praze, 2019

Translations © Radek Černoch, Michal Skřejpek, Klára Žytková, 2019

ISBN 978-80-246-4332-8

ISBN 978-80-246-4341-0 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum 2019

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

OBSAH

Předmluva 7

Zkratky 9

NAŠEHO PÁNA NEJSVĚTĚJŠÍHO CÍSAŘE IUSTINIANA PRÁVNÍ SBÍRKA A VÝBĚR Z VEŠKERÉHO STARÉHO PRÁVA DIGESTA NEBOLI PANDEKTY II

Šestnáctá kniha II

Titul II O započítáních II

Titul III O žalobě z úschovy a o protižalobě 17

Sedmnáctá kniha 47

Titul I O žalobě z příkazní smlouvy a o protižalobě 47

Titul II O žalobě proti společníkovi 103

Osmnáctá kniha 147

Titul II O výhradě lepšího kupce 147

Titul V O zrušení prodeje a kdy je možné odstoupit od koupě 157

Devatenáctá kniha 165

Titul I O žalobách ze smlouvy o koupi a prodeji 165

Titul IV O výměně věci za věc 209

Dvacátá kniha 211

Titul I Jak se uzavírají smlouvy o ručních zástavách a hypotékách a o dohodách,
které se k nim vztahují 211

Titul II V jakých případech vzniká mlčky ruční zástava nebo hypotéka 231

Titul III Jaké věci odevzdané do ruční zástavy nebo hypotéky nemohou být jejich předmětem 233

Titul IV Kdo má lepší postavení u ruční zástavy a u hypotéky a o těch, kteří nastupují
na místo předchozích věřitelů 237

Titul V O prodeji ručních zástav a hypoték 251

Titul VI Jakým způsobem jsou splněny závazky z ruční zástavy nebo hypotéky a kdy nikoli 257

Dvacátá první kniha 271

Titul I O ediktu aedilů a o žalobách na zrušení kupní smlouvy a snížení kupní ceny 271

Dvacátá druhá kniha 327

Titul III O důkazech a právních domněnkách 327

Titul IV O důvěryhodnosti listin a jejich ztrátě 339

Titul V O svědčích 339

Titul VI O neznalosti práva a skutku 349

Dvacátá třetí kniha 355

Titul I O zásnubách 355

Titul II O uzavření manželství 359

Titul IV O věnných dohodách 385

Titul V O věnných pozemcích 401

Dvacátá čtvrtá kniha 409

Titul I O darováních mezi manžely 409

Titul II O rozvodech a zapuzeních 461

Titul III Jakým způsobem může být požadováno věno po skončení manželství 465

Dvacátá pátá kniha	505
Titul III O uznání a vyživování dětí, rodičů, patronů nebo propuštěnců	505
Titul IV O prohlídce břicha a opatrování plodu	515
Titul VII O konkubínách	523
Dvacátá šestá kniha	527
Titul I O poručenstvích	527
Dvacátá sedmá kniha	535
Titul II Kde má být poručenec vzděláván, kde má pobývat a o výživě, jež mu má být poskytnuta	535
Titul X O opatrovnících, kteří musejí být ustanoveni šilným a dalším kromě nezletilých	539
Dvacátá osmá kniha	547
Titul I Kdo může zřídit závěť a jakým způsobem se závěti zřizují	547
Dvacátá devátá kniha	561
Titul III Jakým způsobem se otvírají závěti, jak se do nich nahlíží a jak se pořizují jejich opisy	561
Titul VI Pokud někdo druhému zabraňuje pořídit závěť nebo ho k tomu nutí	565
Třicátá kniha	569
O odkazech a fideikomisech	569
Třicátá první kniha	583
O odkazech a fideikomisech	583
Třicátá druhá kniha	597
O odkazech a fideikomisech	597
Třicátá třetí kniha	623
Titul I O ročních odkazech a fideikomisech	623
Titul X O odkazu zařízení	641
Třicátá čtvrtá kniha	651
Titul I O odkazu výživy nebo jídla	651
Titul VII O Catonově pravidlu	669
Titul VIII O tom, co se považuje za nenapsané	671
Třicátá pátá kniha	675
Titul II K Falcidiovu zákonu	675
Titul III Když se říká, že bylo někomu odkázáno více, než povoluje Falcidiův zákon	703
Jazyková a překladatelská poznámka	715
Jmenný rejstřík	717
Místní rejstřík	721
Věcný rejstřík	722

PŘEDMLUVA

Třetí svazek ediční řady *Fontes iuris romani*, představující překlady základních pramenů římského práva do češtiny, navazuje na předchozí díl a nabízí vybrané tituly z 16. až 35. knihy zákoníku *Digesta seu Pandectae* císaře Iustiniana z roku 533 n. l.

V tomto svazku nalezne čtenář především partie věnované římskoprávnímu pojetí smluv, jako je úschova, příkazní a společenská smlouva. Značná část je zaměřena na právní úpravu kupní smlouvy, a to včetně vedlejších ustanovení, jako je např. výhrada lepšího kupce nebo podrobné úpravy možnosti odstoupení od smlouvy pro vady předmětu kupní smlouvy, a to jak právní, tak i jejích vlastností. Na to navazuje problematika výměny věci za věc. Obsáhlou část textu pak tvoří právní úprava zástavních práv – ruční zástavy i hypotéky. Další sledovanou problematikou jsou zasnuby a manželství, a to včetně úpravy majetkových poměrů mezi manžely, jako je věno a darování mezi manžely. Z 22. knihy byly pak vybrány „nadčasové“ tituly věnované právním domněnkám, neznalosti práva i skutku, svědkům a důkazům používaným na římských soudech. Následují názory římských právníků na poručenství a opatrovnictví a poté je zařazena úprava alimentálních povinností. Protože římské právo věnovalo mimořádnou pozornost osudům majetku zemřelých, nemohou chybět ani tituly zabývající se dědickým právem, a to jak problematikou závěti, tak i různými druhy odkazů a fideikomisů.

Jak je u této ediční řady běžné, je text doprovázen nejen podrobným poznámkovým aparátem, ale pro lepší orientaci čtenářů také věcným, jmenným a místním rejstříkem. Tento díl je přímým pokračováním předchozího svazku, a proto do něj není zařazena bibliografická příloha ani medailony římských právníků, kteří jsou autory jednotlivých fragmentů. Na krátké biografie starořímských juristů, které jsou součástí prvního svazku Digest, je také odkazováno v poznámkovém aparátu. V této souvislosti je třeba uvést, že v roce 2015 vydal Peter Blaho, spolu s Peterem Machem a Matějem Pekaríkem v bratislavském nakladatelství Veda pod názvem *Iustiniani Augusti Digesta seu Pandectae: Bibliographia Selecta* výběrovou bibliografii k Digestům, která byla o rok později vydána také německým nakladatelstvím P. Lang.

Podoba tohoto svazku je tedy standardní. Nelze to však říci o autorském kolektivu, který se poněkud proměnil. Závěrečné tituly 35. knihy připravil k překladu brněnský kolega Radek Černý. Zejména to však platí do budoucna. Dne 29. května 2018 zemřel po dlouhé nemoci prof. Peter Blaho, který stál u zrodu této ediční řady a významně se autorsky podílel na prvním dílu Digest.

Bývá zvykem poděkovat všem, kteří se o vydání knihy zasloužili, a také v tomto případě dostojím zvyklosti, zvláště když se jedná o poděkování nikoli formální. Kromě díky pracovníkům nakladatelství Karolinum za mimořádnou pozornost tradičně věnovanou knihám této ediční řady, bych také rád vyjádřil poděkování Kláře Žytkové za péči, s níž provedla závěrečnou korekci překladu a připravila k tisku latinský text.

Především však děkuji své manželce za pochopení a trpělivost, s níž snášela mé vyse-
dávání nad klávesnicí.

Předkládaný druhý díl překladu vybraných částí Digest byl připravován v době, kdy
v účinnost vstoupil zákon č. 89/2014 Sb., tedy nový občanský zákoník. Jak zdůrazňují
samotní autoři v důvodové zprávě: „Vychází se mimo jiné z faktu, že základem evropské
právní kultury je římské právo, jehož instituty mají zejména v oblasti majetkových práv
rozhodující vliv i na moderní občanské zákoníky.“ Myšlenky starořímských právníků
tak snad zaujmou nejen právní romanisty a historiky práva nebo zájemce o římskou
antiku, ale také právníky věnující se platnému právu a poskytnou jim nejen inspiraci,
ale stejně tak i podklady pro argumentaci.

Praha, říjen 2018

Michal Skřejpek

ZKRATKY

ad ed. (Ad edictum) „K ediktu“, název komentářů k praetorskému ediktu

ad ed. aed. cur (Ad edictum aedilium curulium) „K ediktu kurulských aedilů“, název komentářů k soudnímu ediktu těchto úředníků

C. (Codex Iustinianus) část kodifikace císaře Iustiniana (Corpus iuris civilis) z r. 529 n. l. obsahující císařské konstituce od císaře Hadriana do Iustiniana. Číslo označují knihu, titul a konstituci a případně také její začátek (pr.) nebo následující paragraf

Coll. (Collatio legum Mosaicarum et Romanarum) sbírka vybraných norem židovského a římského práva z let 390–438 n. l.

CTh. (Codex Theodosianus) kodifikace římského práva z r. 438 n. l., zpracována byla komisí zřízenou na příkaz císaře Theodosia II., obsahuje císařské konstituce počínaje dobou císaře Konstantina Velikého

D. (Digesta seu Pandectae) nejvýznamnější část kodifikace císaře Iustiniana (Corpus iuris civilis) z r. 529 n. l. obsahující vybrané fragmenty ze spisů římských právníků klasického období. Číslo označují knihu, titul, fragment a případně také jeho začátek (pr.) nebo následující paragraf

Gai (Gai Institutiones) učebnice římského práva ve čtyřech knihách z druhé poloviny 2. století n. l.

Inst. (Institutiones seu Elementa) učebnice římského práva čerpající zejména z Gaiových Institutiones, část kodifikace císaře Iustiniana (Corpus iuris civilis) z r. 529 n. l.

lex XII tab. zákon dvanácti desek; soupis římského obyčejového práva z let 450–449 př. n. l.

Phil. (Philippicae) Ciceronovy řeči proti M. Antoniovi z let 44–43 př. n. l.

pr. (principium) začátek, označení úvodní části větších fragmentů v justiniánských zákonících

quaest. (Quaestiones) „Otázky“, název právnických spisů

SC (senatus consultum) usnesení senátu

Ulp. Coll. (Ulpianus, Collatio legum Mosaicarum et Romanarum) „Sbírka Mojžíšových a římských zákonů“, srovnání židovského a římského práva obsahuje úryvky ze spisů Gaia, Papiniana, Paula, Ulpiana a Modestina a císařské konstituce z poč. 4. stol. n. l.

DOMINI NOSTRI SACRATISSIMI PRINCIPIS IUSTINIANI
IURIS ENUCLEATI EX OMNI VETERE IURE COLLECTI
DIGESTORUM SEU PANDECTARUM

LIBER SEXTUS DECIMUS

TITULUS SECUNDUS
DE COMPENSATIONIBUS

1. *MODESTINUS LIBRO SEXTO PANDECTARUM* COMPENSATIO EST DEBITI ET CREDITI INTER SE CONTRIBUTIO.

2. *IULIANUS LIBRO NONAGENSIMO DIGESTORUM* UNUSQUISQUE CREDITOREM SUUM EUNDEMQUE DEBITOREM PETENTEM SUMMOVET, SI PARATUS EST COMPENSARE.

3. *POMPONIUS LIBRO VICENSIMO QUINTO AD SABINUM* IDEO COMPENSATIO NECESSARIA EST, QUIA INTEREST NOSTRA POTIUS NON SOLVERE QUAM SOLUTUM REPETERE.

4. *PAULUS LIBRO TERTIO AD SABINUM* VERUM EST, QUOD ET NERATIO PLACEBAT ET POMPONIUS AIT, IPSO IURE EO MINUS FIDEIUSSOREM EX OMNI CONTRACTU DEBERE, QUOD EX COMPENSATIONE REUS RETINERE POTEST: SICUT ENIM, CUM TOTUM PETO A REO, MALE PETO, ITA ET FIDEIUSSOR NON TENETUR IPSO IURE IN MAIOREM QUANTITATEM QUAM REUS CONDEMNARI POTEST.

5. *GAIUS LIBRO NONO AD EDICTUM PROVINCIALE* SI QUID A FIDEIUSSORE PETETUR, AEQUISIMUM EST ELIGERE FIDEIUSSOREM, QUOD IPSI AN QUOD REO DEBETUR, COMPENSARE MALIT: SED ET SI UTRUMQUE VELIT COMPENSARE, AUDIENDUS EST.

6. *ULPIANUS LIBRO TRIGENSIMO AD SABINUM* ETIAM QUOD NATURA DEBETUR, VENIT IN COMPENSATIONEM.

7. *IDEM LIBRO VICENSIMO OCTAVO AD EDICTUM* QUOD IN DIEM DEBETUR, NON COMPENSABITUR, ANTEQUAM DIES VENIT, QUAMQUAM DARI OPORTEAT. 1. SI RATIONEM COMPENSATIONIS IUDEX NON HABUERIT, SALVA MANET PETITIO: NEC ENIM REI IUDICATAE EXCEPTIO OBICI POTEST. ALIUD DICAM, SI REPROBAVIT PENSATIONEM QUASI NON EXISTENTE DEBITO: TUNC ENIM REI IUDICATAE MIHI NOCEBIT EXCEPTIO.

8. *GAIUS LIBRO NONO AD EDICTUM PROVINCIALE* IN COMPENSATIONEM ETIAM ID DUCITUR, QUO NOMINE CUM ACTORE LIS CONTESTATA EST, NE DILIGENTIOR QUISQUE DETERIORIS CONDICIONIS HABEATUR, SI COMPENSATIO EI DENEGETUR.

**NAŠEHO PÁNA NEJSVĚTĚJŠÍHO CÍSAŘE IUSTINIANA
PRÁVNÍ SBÍRKA A VÝBĚR Z VEŠKERÉHO STARÉHO PRÁVA
DIGESTA NEBOLI PANDEKTY**

ŠESTNÁCTÁ KNIHA

DRUHÝ TITUL

O ZAPOČÍTÁNÍCH¹

1. *MODESTINUS* v 6. knize *Pandekt* Započítání je vzájemné odstranění pohledávky a dluhu.

2. *IULIANUS* v 19. knize *Digest* Každý, kdo je připraven započítat, odrazí svého vymáhajícího věřitele a dlužníka.

3. *POMPONIUS* ve 25. knize *K Sabinovi* Započítání je nezbytné tehdy, když je zájem spíše neplnit než požadovat navrácení toho, co bylo splněno.

4. *PAULUS* ve 3. knize *K Sabinovi* Je správně to, co mnil Neratius² a řekl Pomponius³, že ručitel ze samotného práva na základě každé smlouvy musí plnit o tolik méně, než kolik může obdržet dlužník na základě započítání. Jestliže žalují dlužníka na celé plnění,⁴ pak žalují špatně, a stejně tak není podle práva zavázán věřitel na více, než na kolik může být odsouzen dlužník.

5. *GAIUS* v 9. knize *K provinčnímu ediktu* Je-li něco žalováno ručitelem, je spravedlivější, když si ručitel zvolí, zda dá přednost tomu, co je dluženo jemu, nebo co je dluženo dlužníkovi a ztratí započítání. Vyslyšen bude také tehdy, když bude chtít započítání obojího.

6. *ULPIANUS* ve 30. knize *K Sabinovi* Do započítání spadá také to, co je dluženo na základě naturální obligace.

7. *TENTÝŽ* ve 28. knize *K ediktu* To, co je dluženo k určitému dni, se nezapočítává dříve, než nastane doba, kdy je třeba plnit. 1. V případě, že soudce neprovede započítání, je žaloba zachována, neboť nelze použít námitku rozsouzené věci. Něco jiného bych řekl, pokud⁵ nevyužije započítání na základě předpokladu, že dluh neexistuje, v takovém případě už námitka rozsouzené věci škodit bude.

8. *GAIUS* v 9. knize *K provinčnímu ediktu* Do započítání je zahrnuto také to, ohledně čeho již byl ustaven s žalovaným soudní spor, aby ten⁶, kdo jím byl posléze žalován, byl svědomitější, aby se, když je započítání zamítnuto⁷, nedostal do horšího postavení.

¹ Inst. 4, 6, 30; C. 4, 31.

² L. Neratius Priscus, právník z přelomu 1. a 2. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).

³ Sextus Pomponius, právník z 2. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).

⁴ A on může předložit svou pohledávku k započítání.

⁵ Soudce.

⁶ Dlužník.

⁷ Žaloval jako první, jako by jeho pohledávka byla předmětem soudního sporu.

9. *PAULUS LIBRO TRIGENSIMO SECUNDO AD EDICTUM* SI CUM FILIO FAMILIAS AUT SERVO CONTRACTA SIT SOCIETAS ET AGAT DOMINUS VEL PATER, SOLIDUM PER COMPENSATIONEM SERVAMUS, QUAMVIS, SI AGEREMUS, DUMTAXAT DE PECULIO PRAESTARETUR. 1. SED SI CUM FILIO FAMILIAS AGATUR, AN QUAE PATRI DEBEANTUR FILIUS COMPENSARE POSSIT, QUAERITUR: ET MAGIS EST ADMITTENDUM, QUIA UNUS CONTRACTUS EST, SED CUM CONDICIONE, UT CAVEAT PATREM SUUM RATUM HABITURUM, ID EST NON EXACTURUM QUOD IS COMPENSAVERIT.

10. *ULPIANUS LIBRO SEXAGESIMO TERTIO AD EDICTUM* SI AMBO SOCII PAREM NEGLEGENTIAM SOCIETATI ADHIBUIMUS, DICENDUM EST DESINERE NOS INVICEM ESSE OBLIGATOS IPSO IURE COMPENSATIONE NEGLEGENTIAE FACTA. SIMILI MODO PROBATUR, SI ALTER EX RE COMMUNI ALIQUID PERCEPERIT, ALTER TANTAM NEGLEGENTIAM EXHIBUERIT, QUAE EADEM QUANTITATE AESTIMATUR, COMPENSATIONEM FACTAM VIDERI ET IPSO IURE INVICEM LIBERATIONEM. 1. SI QUIS IGITUR COMPENSARE POTENS SOLVERIT, CONDICERE POTERIT QUASI INDEBITO SOLUTO. 2. QUOTIENS EX MALEFICIO ORITUR ACTIO, UT PUTA EX CAUSA FURTIVA CETERORUMQUE MALEFICIORUM, SI DE EA PECUNIARIE AGITUR, COMPENSATIO LOCUM HABET: IDEM EST ET SI CONDICATUR EX CAUSA FURTIVA. SED ET QUI NOXALI IUDICIO CONVENITUR, COMPENSATIONEM OPPONERE POTEST. 3. IN STIPULATIONIBUS QUOQUE QUAE INSTAR ACTIONUM HABENT, ID EST PRAETORIIS, COMPENSATIO LOCUM HABET, ET SECUNDUM IULIANUM TAM IN IPSA STIPULATIONE QUAM IN EX STIPULATU ACTIONE POTERIT OBICI COMPENSATIO.

11. *IDEM LIBRO TRIGENSIMO SECUNDO AD EDICTUM* CUM ALTER ALTERI PECUNIAM SINE USURIS, ALTER USURARIAM DEBET, CONSTITUTUM EST A DIVO SEVERO CONCURRENTIS APUD UTRUMQUE QUANTITATIS USURAS NON ESSE PRAESTANDAS.

12. *IDEM LIBRO SEXAGESIMO QUARTO AD EDICTUM* IDEM IURIS EST NON SOLUM IN PRIVATIS, VERUM ETIAM IN CAUSA FISCO CONSTITUTUM. SED ET SI INVICEM SIT USURARIA PECUNIA, DIVERSAE TAMEN SINT USURAE, COMPENSATIO NIHILO MINUS LOCUM HABET EIUS QUOD INVICEM DEBETUR.

9. *PAULUS ve 32. knize K ediktu* Je-li uzavírána společenská smlouva se synem pod otcovskou mocí nebo s otrokem a vlastník nebo otec žaluje, přijímáme započítání na celou hodnotu, protože když žalujeme my, náhrada by mohla být dána pouze do výše pekulia⁸. 1. Je-li však žalován syn pod otcovskou mocí, vzniká otázka, zda může syn k započítání namítnout to, co dluží otec, a je lepší to připustit, i když se jedná pouze o jednu smlouvu, ovšem pod podmínkou, že se⁹ zaručí, že to jeho otec dodatečně schválí, to jest, že nebude požadovat, když namítne započítání.

10. *ULPIANUS v 63. knize K ediktu* Jestliže se, oba dva společníci, chováme ve společnosti se stejnou nedbalostí, pak je třeba říci, že přestáváme být vzájemně zavázáni, když ze samotného práva uskutečňujeme započítání nedbalosti. Obdobně se přijímá, že pokud kdokoli z nás vezme nějakou věc ze spoluvlastnictví a druhý se choval s takovou nedbalostí, že¹⁰ je to oceněno stejně, a má se za to, že bylo provedeno započítání a že ze samotného práva došlo ke vzájemnému osvobození. 1. Jestliže tedy někdo zaplatil, zatímco chtěl započítat, může kondikovat¹¹, jako by splnil nedluh. 2. Vždy, když vznikne žaloba z deliktu, jako například z důvodu krádeže nebo jiného protiprávního jednání, a pokud se z takového důvodu žaluje na peněžité plnění¹², je možné použít započítání. Totéž platí také tehdy, když se používá kondikce z krádeže¹³. Započítání může namítnout také ten, kdo je žalován noxální žalobou¹⁴. 3. Také u stipulací, které jsou¹⁵ stejným způsobem jako praetorské žaloby, se započítání používá; a podle Iuliana¹⁶ je možné namítnout započítání jak proti samotné stipulaci, tak i proti žalobě ze stipulace.

11. *TENTÝŽ ve 32. knize K ediktu* Pokud by chtěl jeden od druhého peníze bezúročně a druhý by je chtěl s úroky, bylo božským Severem¹⁷ konstitucí rozhodnuto, že úroky nemohou být¹⁸ poskytnuty ve výši konkurující u jednoho i druhého.

12. *TENTÝŽ v 64. knize K ediktu* Totéž bylo stanoveno císařským nařízením nikoli pouze ohledně soukromníků, ale také státní pokladny. Rovněž také pokud byly peníze vzájemně dluženy s úroky, a ty byly odlišné výše, používá se i tak započítání toho, co je vzájemně dluženo.

⁸ *Peculium* (odvozeno od *pecus* – dobytek, resp. *pecunia* – peníze) byl zvláštní majetkový soubor, který vyděloval otec rodiny pro svého syna nebo otroka za účelem hospodaření. *Peculium* však zůstalo vlastnictvím otce rodiny (viz kniha XV., titul I.).

⁹ Syn.

¹⁰ Porušil povinnosti vyplývající ze společenské smlouvy.

¹¹ *Conditiones* byly žaloby na vrácení přesně určené věci (nebo množství věcí zastupitelných) či peněz.

¹² Tedy pokutu.

¹³ *Conditio furtiva* byla obdobou vindikace a směřovala k navrácení ukradené věci.

¹⁴ Noxální žaloba byla žalobou proti pánovi otroka nebo otci rodiny za škody způsobené otroky nebo osobami podřízenými jeho mocí. Jedná se o případ, kdy se otec nebo pán mohli rozhodnout, zda uhradí škodu, nebo vydají osobu podřízenou jejich moci nebo otroka, kteří způsobili škodu, poškozenému.

¹⁵ Vymáhány.

¹⁶ L. Salvius Iulianus, právník a vysoký úředník z 2. stol. n. l., autor konečné redakce soudních vyhlášek (více viz Příloha, I. díl).

¹⁷ Císař Septimius Severus vládl v letech 193–211 n. l.

¹⁸ Od druhého.

13. *IDEM LIBRO SEXAGESIMO SEXTO AD EDICTUM QUOD LABEO AIT, NON EST SINE RATIONE, UT, SI CUI PETITIONI SPECIALITER DESTINATA EST COMPENSATIO, IN CETERIS NON OBICIATUR.*

14. *IAVOLENUS LIBRO QUINTO DECIMO EX CASSIO QUAECUMQUE PER EXCEPTIONEM PEREMI POSSUNT, IN COMPENSATIONEM NON VENIUNT.*

15. *IDEM LIBRO SECUNDO EPISTULARUM PECUNIAM CERTO LOCO TITIO DARI STIPULATUS SUM: IS PETIT A ME QUAM EI DEBEO PECUNIAM: QUAERO, AN HOC QUOQUE PENSANDUM SIT, QUANTI MEA INTERFUIT CERTO LOCO DARI. RESPONDIT: SI TITIUS PETIT, EAM QUOQUE PECUNIAM, QUAM CERTO LOCO PROMISIT, IN COMPENSATIONEM DEDUCI OPORTET, SED CUM SUA CAUSA, ID EST UT RATIO HABEATUR, QUANTI TITII INTERFUERIT EO LOCO QUO CONVENERIT PECUNIAM DARI.*

16. *PAPINIANUS LIBRO TERTIO QAESTIONUM CUM MILITI CASTRENSIUM BONORUM ALIUS, CETERORUM ALIUS HERES EXSTITIT ET DEBITOR ALTERI HEREDUM OBLIGATUS VULT COMPENSARE QUOD AB ALIO DEBETUR, NON AUDIETUR. 1. CUM INTRA DIEM AD IUDICATI EXSECUTIONEM DATUM IUDICATUS TITIO AGIT CUM EODEM TITIO, QUI ET IPSE PRIDEM ILLI IUDICATUS EST, COMPENSATIO ADMITTETUR: ALIUD EST ENIM DIEM OBLIGATIONIS NON VENISSE, ALIUD HUMANITATIS GRATIA TEMPUS INDULGERI SOLUTIONIS.*

17. *IDEM LIBRO PRIMO RESPONSORUM IDEO CONDEMNATUS, QUOD ARTIOREM ANNONAM AEDILITATIS TEMPORE PRAEBUIT, FRUMENTARIAE PECUNIAE DEBITOR NON VIDEBITUR, ET IDEO COMPENSATIONEM HABEBIT.*

18. *IDEM LIBRO TERTIO RESPONSORUM IN REM SUAM PROCURATOR DATUS POST LITIS CONTESTATIONEM, SI VICE MUTUA CONVENIATUR, AEQUITATE COMPENSATIONIS UTETUR. 1. CREDITOR COMPENSARE NON COGITUR QUOD ALII QUAM DEBITORI SUO DEBET, QUAMVIS CREDITOR EIUS PRO EO, QUI CONVENITUR OB DEBITUM PROPRIUM, VELIT COMPENSARE.*

19. *IDEM LIBRO UNDECIMO RESPONSORUM DEBITOR PECUNIAM PUBLICAM SERVO PUBLICO CITRA VOLUNTATEM EORUM SOLVIT, QUIBUS DEBITUM RECTE SOLVI POTUIT: OBLIGATIO PRISTINA MANEBIT, SED DABITUR EI COMPENSATIO PECULII FINI, QUOD SERVUS PUBLICUS HABEBIT.*

13. *TENTÝŽ v 66. knize K ediktu* Není nerozumné to, co říká Labeo¹⁹, že totiž když bylo stanoveno započítání zvláštním způsobem na nějaký nárok, nelze ho již²⁰ v žádném jiném případě.

14. *IAVOLENUS v 15. knize Z Cassia* Každý nárok, který může být odražen pomocí námitky, se nezapočítává.

15. *TENTÝŽ ve 2. knize Dopisů* Zavázal jsem se stipulací, že budou Titiem zaplacen peníze na určitém místě, a žaluje mne na peníze, které mu dlužím²¹; vznáším otázku, zda je možné namítnout započítání také toho, co odpovídá mému zájmu, že bude plněno na určitém místě. Odpovídá²², že pokud Titius žaluje, je do započítání možné zahrnout také ty peníze, které slíbil²³ na určitém místě, ovšem s přihlédnutím k okolnostem, to jest, že se počítá, jak velký byl zájem Titia, který předal peníze na místě, které bylo dohodnuto.

16. *PAPINIANUS ve 3. knize Otázek* Když někdo zdědil táborové pekulium²⁴ vojáka a jiný zbývající majetek a je dlužníkem zavázaným jednomu z dědiců, chce započítat to, co bylo dluženo jiným. 1. Když do doby stanovené k výkonu rozsudku ten, kdo byl odsouzen ve prospěch Titia, žaluje²⁵ téhož Titia, který byl předtím odsouzen v jeho prospěch, bude započítání připuštěno. Jedna věc je, že dosud nenastala doba dospělosti závazku, a jiná, že je z důvodů lidskosti dohodnuto prodloužení doby splatnosti²⁶.

17. *TENTÝŽ v 1. knize Odpovědí* Odsouzený, který v době, kdy byl aedilem²⁷, obstaral menší dodávky, nebude považován za dlužníka peněz určených k nákupu obilí, a proto může použít započítání.

18. *TENTÝŽ ve 3. knize Odpovědí* Ten, kdo byl ustanoven zástupcem ve vlastním zájmu po ustavení sporu, pokud byl žalován podle pořadí, může z důvodu spravedlnosti použít započítání. 1. Věřitel není nucen započítat to, co je dlužen jinému, odlišnému od svého dlužníka, a to tehdy, kdyby jeho věřitel chtěl započítat ve prospěch toho dlužníka, který je žalován kvůli vlastnímu dluhu.

19. *TENTÝŽ v 11. knize Odpovědí* Dlužník zaplatil veřejnou pohledávku veřejnému otrokovi bez souhlasu toho, komu měl správně uhradit dluh. Původní závazek zůstává, ale může být uděleno započítání do výše pekulia²⁸, které má veřejný otrok.

¹⁹ M. Antistius Labeo, právník Augustovy doby (více viz Příloha, I. díl).

²⁰ Namítnout.

²¹ Z jiného důvodu.

²² Právník.

²³ Mně dát.

²⁴ *Peculium castrense* byl majetek syna, který ho získal v době své vojenské služby. Sice byl ve vlastnictví otce rodiny, ale syn mohl ohledně něj například svobodně pořídit závět.

²⁵ Na výkon rozhodnutí.

²⁶ Toho, kdo byl odsouzen.

²⁷ *Aediles* měli působnost v několika oblastech, kromě péče o pořádání her (*cura ludorum*) a dohledu nad pořádkem ve městě (*cura urbis*) se také starali o zásobování města (*cura annonae*).

²⁸ Viz pozn. 8.

20. *IDEM LIBRO TERTIO DECIMO RESPONSORUM* OB NEGOTIUM COPIARUM EXPEDITIONIS TEMPORE MANDATUM CURATOREM CONDEMNATUM PECUNIAM IURE COMPENSATIONIS RETINERE NON PLACUIT, QUONIAM EA NON COMPENSANTUR.

21. *PAULUS LIBRO PRIMO QUAESTIONUM* POSTEAQUAM PLACUIT INTER OMNES ID QUOD INVICEM DEBETUR IP SO IURE COMPENSARI, SI PROCURATOR ABSENTIS CONVENIATUR, NON DEBEBIT DE RATO CAVERE, QUIA NIHIL COMPENSAT, SED AB INITIO MINUS AB EO PETITUR.

22. *SCAEVOLA LIBRO SECUNDO QUAESTIONUM* SI DEBEAS DECEM AUT HOMINEM, UTRUM ADVERSARIUS VOLET, ITA COMPENSATIO HUIUS DEBITI ADMITTITUR, SI ADVERSARIUS PALAM DIXISSET, UTRUM VOLUISSET.

23. *PAULUS LIBRO NONO RESPONSORUM* ID QUOD PUPILLORUM NOMINE DEBETUR SI TUTOR PETAT, NON POSSE COMPENSATIONEM OBICI EIUS PECUNIAE, QUAM IPSE TUTOR SUO NOMINE ADVERSARIO DEBET.

24. *IDEM LIBRO TERTIO DECRETORUM* IUSSIT IMPERATOR AUDIRI ADPROBANTEM SIBI A FISCO DEBERI, QUOD IPSE CONVENITUR.

TITULUS TERTIUS DEPOSITI VEL CONTRA

1. *ULPIANUS LIBRO TRIGENSIMO AD EDICTUM* DEPOSITUM EST, QUOD CUSTODIENDUM ALICUI DATUM EST, DICTUM EX EO QUOD PONITUR: PRAEPOSITIO ENIM DE AUGET DEPOSITUM, UT OSTENDAT TOTUM FIDEI EIUS COMMISSUM, QUOD AD CUSTODIAM REI PERTINET.

1. PRAETOR AIT: „QUOD NEQUE TUMULTUS NEQUE INCENDII NEQUE RUINAE NEQUE NAUFRAGII CAUSA DEPOSITUM SIT, IN SIMPLUM, EARUM AUTEM RERUM, QUAE SUPRA COMPREHENSAE SUNT, IN IPSUM IN DUPLUM, IN HEREDEM EIUS, QUOD DOLO MALO EIUS FACTUM ESSE DICETUR QUI MORTUUS SIT, IN SIMPLUM, QUOD IPSIUS, IN DUPLUM IUDICIUM DABO.“ 2. MERITO HAS CAUSAS DEPONENDI SEPARAVIT PRAETOR, QUAE CONTINENT FORTUITAM CAUSAM DEPOSITIONIS EX NECESSITATE DESCENDENTEM, NON EX VOLUNTATE PROFICISCENTEM. 3. EUM TAMEN DEPONERE TUMULTUS VEL INCENDII VEL CETERARUM CAUSARUM GRATIA INTELLEGENDUM EST, QUI NULLAM ALIAM CAUSAM DEPONENDI HABET QUAM IMMINENS EX CAUSIS SUPRA SCRIPTIS PERICULUM. 4. HAEC AUTEM SEPARATIO CAUSARUM IUSTAM RATIONEM HABET: QUIPPE CUM QUIS FIDEM ELEGIT NEC DEPOSITUM REDDITUR, CONTENTUS ESSE DEBET SIMPLO, CUM VERO EXTANTE NECESSITATE DEPONAT, CRESCIT PERFIDIAE CRIMEN ET PUBLICA UTILITAS COERCENDA EST VINDICANDAE REI

20. *TENTÝŽ ve 13. knize Odpovědí* Nezdá se být správné, aby kurátor²⁹ odsouzený kvůli péči o zásobování v rámci vojenské výpravy mohl zadržet peníze z důvodu započítání, neboť toto se nezapočítává.

21. *PAULUS v 1. knize Otázek* Poté, jak se všichni³⁰ domnívají, co byl žalován zástupce nepřítomného, se to, co bylo obdrženo, započítává ze samotného práva. Nemůže totiž poskytnout záruku, která by byla schválena, neboť se nezapočítává nic, ale od počátku je žalováno na méně.

22. *SCAEVOLA ve 2. knize Otázek* Jestliže dlužíš deset nebo otroka, podle toho, co bude požadovat protistrana, připouští se započítání tohoto dluhu pouze tehdy, pokud protistrana výslovně řekne, kterou z věcí si vybrala.

23. *PAULUS v 9. knize Odpovědí* Jestliže poručník žaluje to, co je dluženo nedospělci, nelze namítnout započítání těch peněz, které poručník sám protistraně dluží.

24. *TENTÝŽ ve 3. knize Dekretů Císař³¹* nařídil, že by mělo být nasloucháno tomu, kdo tvrdí, že mu dluží státní pokladna, která ho žaluje.

TŘETÍ TITUL

O ŽALOBĚ Z ÚSCHOVY A O PROTIŽALOBĚ³²

1. *ULPIANUS ve 30. knize K ediktu* Úschovou je to, co bylo někomu předáno, aby to opatroval. Říká se jí tak proto, neboť se klade, předpona „de“ zesiluje kladení, aby bylo poukázáno na to, že se svěřuje věrnosti uschovávajícího ohledně všeho, co se týká péče o věc. 1. Praetor říká: „Ohledně toho, co nebylo uschováno z důvodu sročení ani požáru ani zřícení budovy ani ztroskotání, udělím žalobu na prostou náhradu škody, naopak ve výše uvedených případech udělím proti němu³³ na dvojnásobek, na prostou náhradu škody proti jeho dědici, pokud se řekne, že se tak stalo³⁴ kvůli úmyslu zemřelého, na dvojnásobek, jestliže se tak stalo kvůli úmyslu dědice.“ 2. Praetor správně odlišuje takové případy úschovy, které zahrnují situace náhodné úschovy nevyplyvající z nezbytnosti a nevycházející z vůle. 3. Je tedy třeba rozeznávat, zda bylo uschováno kvůli sročení, požáru nebo z jiných příčin, kdy k úschově není jiný důvod než bezprostřední nebezpečí vyplývající z výše popsaných příčin. 4. Toto rozlišení důvodů je opodstatněné, neboť jestliže někdo zvolil věrnost druhého a uschovaná věc není vrácena, může požadovat, aby byl uspokojen její prostou hodnotou, zatímco když někdo uschovává z důvodu nezbytnosti, pak se žaloba kvůli porušení důvěry zpříšňuje a veřejný zájem by měl být potrestán pokutou, aby byl vymáhán zájem státu. Je

²⁹ *Curator* byl titul některých nižších císařských úředníků za principátu.

³⁰ Právníci.

³¹ Císař Septimius Severus (viz pozn. 17).

³² Inst. 3, 14, 3; C. 4, 34; Gai 3, 196, 207; 4, 60.

³³ Uschovávajícímu.

³⁴ Nebylo možné věc vrátit.

PUBLICAE CAUSA: EST ENIM INUTILE IN CAUSIS HUIUSMODI FIDEM FRANGERE. 5. QUAE DEPOSITIS REBUS ACCEDUNT, NON SUNT DEPOSITA, UT PUTA SI HOMO VESTITUS DEONATUR, VESTIS ENIM NON EST DEPOSITA: NEC SI EQUUS CUM CAPISTRO, NAM SOLUS EQUUS DEPOSITUS EST. 6. SI CONVENIT, UT IN DEPOSITO ET CULPA PRAESTETUR, RATA EST CONVENTIO: CONTRACTUS ENIM LEGEM EX CONVENTIONE ACCIPIUNT. 7. ILLUD NON PROBABIS, DOLUM NON ESSE PRAESTANDUM SI CONVENERIT: NAM HAEC CONVENTIO CONTRA BONAM FIDEM CONTRAQUE BONOS MORES EST ET IDEO NEC SEQUENDA EST. 8. SI VESTIMENTA SERVANDA BALNEATORI DATA PERIERUNT, SI QUIDEM NULLAM MERCEDEM SERVANDORUM VESTIMENTORUM ACCEPIT, DEPOSITI EUM TENERI ET DOLUM DUMTAXAT PRAESTARE DEBERE PUTO: QUOD SI ACCEPIT, EX CONDUCTO. 9. SI QUIS SERVUM CUSTODIENDUM CONIECERIT FORTE IN PISTRINUM, SI QUIDEM MERCES INTERVENIT CUSTODIAE, PUTO ESSE ACTIONEM ADVERSUS PISTRINARIUM EX CONDUCTO: SI VERO MERCEDEM ACCIPIEBAM EGO PRO HOC SERVO, QUEM IN PISTRINUM ACCIPIEBAT, EX LOCATO ME AGERE POSSE: QUOD SI OPERAE EIUS SERVI CUM CUSTODIA PENSABANTUR, QUASI GENUS LOCATI ET CONDUCTI INTERVENIT, SED QUIA PECUNIA NON DATUR, PRAESCRIPTIS VERBIS DATUR ACTIO: SI VERO NIHIL ALIUD QUAM CIBARIA PRAESTABAT NEC DE OPERIS QUICQUAM CONVENIT, DEPOSITI ACTIO EST. 10. IN CONDUCTO ET LOCATO ET IN NEGOTIO, EX QUO DIXIMUS PRAESCRIPTIS VERBIS DANDAM ACTIONEM, ET DOLUM ET CULPAM PRAESTABUNT QUI SERVUM RECEPERUNT: AT SI CIBARIA TANTUM, DOLUM DUMTAXAT. SEQUEMUR TAMEN, UT POMPONIUS AIT, ET QUID HABUERUNT PROSCRIPTUM AUT QUID CONVENERIT, DUMMODO SCIAMUS ET SI QUID FUIT PROSCRIPTUM, DOLUM TAMEN EOS PRAESTATUROS QUI RECEPERUNT, QUI SOLUS IN DEPOSITUM VENIT. 11. SI TE ROGAVERO, UT REM MEAM PERFERAS AD TITIUM, UT IS EAM SERVET, QUA ACTIONE TECUM EXPERIRI POSSUM, APUD POMPONIUM QUAERITUR. ET PUTAT TECUM MANDATI, CUM EO VERO, QUI EAS RES RECEPERIT, DEPOSITI: SI VERO TUO NOMINE RECEPERIT, TU QUIDEM MIHI MANDATI TENERIS, ILLE TIBI DEPOSITI, QUAM ACTIONEM MIHI PRAESTABIS MANDATI IUDICIO CONVENTUS. 12. QUOD SI REM TIBI DEDI, UT, SI TITIVS REM NON RECEPISSET, TU CUSTODIRES, NEC EAM RECEPIT, VIDENDUM EST, UTRUM DEPOSITI TANTUM AN ET MANDATI ACTIO SIT. ET POMPONIUS DUBITAT: PUTO TAMEN MANDATI ESSE ACTIONEM, QUIA PLENIVS FUIT MANDATUM HABENS ET CUSTODIAE

v rozporu se zájmem³⁵, že je v takovýchto případech porušena věrnost. 5. Věci, které jsou doplňkem uschované věci, nejsou považovány za uschované, jako když je například uschován oblečený otrok, pak šaty uschovány nejsou, nebo když je uschován kůň s ohlávku, neboť uschován je pouze kůň. 6. Je-li smluveno, že se při úschově odpovídá také za nedbalost, je takováto dohoda platná; u smlouvy totiž vyplývají její pravidla z dohody. 7. Neschválíš tedy, že se neodpovídá za úmysl, neboť takováto dohoda je v rozporu s dobrou vírou a dobrými mravy, a proto k ní nelze přihlížet. 8. Ztratí-li se oblečení předané k hlídání lázeňskému, pak se domnívám, že v případě, kdy v souvislosti s hlídáním neobdržel žádnou odměnu, odpovídá v rámci smlouvy o úschově a je odpovědný pouze za úmysl. Pokud odměnu obdrží, odpovídá podle smlouvy o nájmu a pronájmu. 9. Jestliže někdo přivedl otroka s povinností ho hlídat například do mlýna³⁶, pak se domnívám, že pokud byla předpokládána odměna za hlídání, je možné mlynáře žalovat ze smlouvy o nájmu a pronájmu. Jestliže pak za tohoto otroka³⁷, kterého mlynář přijal do mlýna, obdržím odměnu, mohu použít žalobu příslušející pronajímateli. Pokud se práce tohoto otroka vyrovnává jeho hlídáním, je sjednána jakoby smlouva o nájmu a pronájmu. Protože však nejsou předány peníze, je udělena žaloba s předepsanými slovy³⁸. Jestliže ale mlynář neposkytnul nic jiného než stravu ani není nic dohodnuto za práci, použije se žaloba ze smlouvy o úschově. 10. U smlouvy o nájmu a pronájmu³⁹ a u smlouvy o pronájmu⁴⁰ a u vztahu o němž říkáme, že může být udělena žaloba s předepsanými slovy, ti, kdo dostanou otroka, odpovídají za úmysl i za nedbalost, ale pokud⁴¹ pouze stravu, pak odpovídají pouze za úmysl. Pokračujme tedy, jak říká Pomponius⁴², že také když bylo výslovně vyjádřeno písemně, se postupuje stejně, jako když je dohodnuto⁴³, neboť mějme na zřeteli skutečnost, že také když bylo něco výslovně vyjádřeno písemně, odpovídají i v tomto případě ti, kdo to obdrželi, za úmysl, neboť uvažovat lze pouze o smlouvě o úschově. 11. U Pomponia je položena otázka, jakou žalobou je možné tě žalovat, když jsem tě poprosil, abys nějakou moji věc donesl Titiovi, aby ji opatroval. A domnívá se, že tě mohu žalovat z příkazní smlouvy a toho, kdo tuto věc dostal, žalobou ze smlouvy o úschově. 12. Je-li ti odevzdána věc proto, abys ji opatroval v případě, kdyby ji nepřijal Titius, a ten ji nepřijme, je třeba zjistit, zda je pouze žaloba ze smlouvy o úschově, nebo také z příkazní smlouvy. A Pomponius o tom pochybuje, já se nicméně domnívám, že je žaloba z pří-

³⁵ Veřejným.

³⁶ Aby tam pracoval.

³⁷ Jeho práci.

³⁸ *Actio praescriptis verbis* byla žalobou, která byla udělována v atypických případech a jmenuje se tak proto, že na jejím začátku byla popsána situace, která vedla ke vzniku sporu.

³⁹ O hlídání otroka.

⁴⁰ Práce otroka.

⁴¹ Poskytnou.

⁴² Viz pozn. 3.

⁴³ Ústně.

LEGEM. 13. IDEM POMPONIUS QUAERIT, SI TIBI MANDAVERO, UT REM AB ALIQUO MEO NOMINE RECEPTAM CUSTODIAS, IDQUE FECERIS, MANDATI AN DEPOSITI TENEARIS. ET MAGIS PROBAT MANDATI ESSE ACTIONEM, QUIA HIC EST PRIMUS CONTRACTUS. 14. IDEM POMPONIUS QUAERIT, SI APUD TE VOLENTEM ME DEPONERE IUSSERIS APUD LIBERTUM TUUM DEPONERE, AN POSSIM TECUM DEPOSITI EXPERIRI. ET AIT, SI TUO NOMINE, HOC EST QUASI TE CUSTODITURO, DEPOSUISSEM, MIHI TECUM DEPOSITI ESSE ACTIONEM: SI VERO SUASERIS MIHI, UT MAGIS APUD EUM DEPONAM, TECUM NULLAM ESSE ACTIONEM, CUM ILLO DEPOSITI ACTIO EST: NEC MANDATI TENERIS, QUIA REM MEAM GESSI. SED SI MANDASTI MIHI, UT PERICULO TUO APUD EUM DEPONAM, CUR NON SIT MANDATI ACTIO, NON VIDEO. PLANE SI FIDEIUSSISTI PRO EO, LABEO OMNIMODO FIDEIUSSOREM TENERI AIT, NON TANTUM SI DOLO FECIT IS QUI DEPOSITUM SUSCEPIT, SED ET SI NON FECIT, EST TAMEN RES APUD EUM. QUID ENIM SI FURERET IS, APUD QUEM DEPOSITUM SIT, VEL PUPILLUS SIT, VEL NEQUE HERES NEQUE BONORUM POSSESSOR NEQUE SUCCESSOR EIUS EXSTARET? TENEBITUR ERGO, UT ID PRAESTET, QUOD DEPOSITI ACTIONE PRAESTARI SOLET. 15. AN IN PUPILLUM, APUD QUEM SINE TUTORIS AUCTORITATE DEPOSITUM EST, DEPOSITI ACTIO DETUR, QUAERITUR. SED PROBARI OPORTET, SI APUD DOLI MALI IAM CAPACEM DEPOSUERIS, AGI POSSE, SI DOLUM COMMISIT: NAM ET IN QUANTUM LOCUPLETIOR FACTUS EST, DATUR ACTIO IN EUM ET SI DOLUS NON INTERVENIT. 16. SI RES DEPOSITA DETERIOR REDDATUR, QUASI NON REDDITA AGI DEPOSITI POTEST: CUM ENIM DETERIOR REDDITUR, POTEST DICI DOLO MALO REDDITAM NON ESSE. 17. SI SERVUS MEUS DEPOSUERIT, NIHILO MINUS DEPOSITI HABEBO ACTIONEM. 18. SI APUD SERVUM DEPOSUERO ET CUM MANUMISSO AGAM, MARCELLUS AIT NEC TENERE ACTIONEM, QUAMVIS SOLEMUS DICERE DOLI ETIAM IN SERVITUTE COMMISSI TENERI QUEM DEBERE, QUIA ET DELICTA ET NOXAE CAPUT SEQUUNTUR: ERIT IGITUR AD ALIAS ACTIONES COMPETENTES DECURRENDUM. 19. HAEC ACTIO BONORUM POSSESSORIBUS CETERISQUE <SUCCESSORIBUS> ET EI, CUI EX TREBELLIANO SENATUS CONSULTO RESTITUTA EST HEREDITAS, COMPETIT. 20. NON TANTUM PRAETERITUS DOLUS IN DEPOSITI ACTIONE VENIET, SED ETIAM FUTURUS, ID EST POST LITEM CONTESTATAM. 21. INDE SCRIBIT NERATIUS, SI RES DEPOSITA SINE DOLO MALO

kazní smlouvy, i když pověření bylo širší a obsahovalo také doložku o hlídání. 13. Tentýž Pomponius se táže, zda odpovídáš z příkazní smlouvy nebo ze smlouvy o úschově tehdy, když ti přikáží opatrovat věc obdrženou od někoho mým jménem a ty tak učiníš. A potvrzuje, že se použije žaloba z příkazní smlouvy, neboť tato smlouva byla první. 14. Tentýž Pomponius klade otázku, zda v případě, že chci u tebe uschovat a ty přikážeš, abych ji uschoval u tvého propuštěnce, je možné proti tobě použít žalobu ze smlouvy o úschově. A říká, že pokud jsem uschoval tvým jménem, tedy jako kdybych uschoval u tebe, a mohu tě žalovat ze smlouvy o úschově. Pokud jsi mě ale přesvědčil, abych spíše uschoval u něho, nemám proti tobě žádnou žalobu, avšak proti němu má tu ze smlouvy o úschově. Nejsi mi zavázán ani z příkazní smlouvy, neboť jsem pečoval o svou vlastní záležitost. Jestliže mi ale přikážeš uschovat u něho na tvé nebezpečí, nevidím důvod, proč by měla být žaloba z příkazní smlouvy. Zajisté pokud ses za něho zaručil, pak Labeo⁴⁴ říká, že v každém případě odpovídá ručitel, a to nejen tehdy, když se žaluje kvůli úmyslu uschovatele, ale také tehdy, když se nežaluje⁴⁵ a věc se ještě nachází u něho. Co však, když uschovatel zešílel nebo byl nedospělý nebo nebyl ani dědicem, ani držitelem majetku⁴⁶, ani jeho nástupcem? Bude povinen poskytnout to, co je povinen poskytnout na základě žaloby ze smlouvy o úschově. 15. Je sporné, zda bude udělena žaloba ze smlouvy o úschově proti nedospělci, který uschoval bez souhlasu poručníka. Je třeba souhlasit s tím, že když jsi uschoval u takového, který je již způsobilý k úmyslu⁴⁷, lze ho žalovat, když se úmyslu dopustí. Pokud k úmyslu nedojde, je možné žalovat do výše jeho obohacení. 16. Vrací-li se uschovaná věc poškozená, je možné žalovat ze smlouvy o úschově, jako kdyby nebyla vrácena; jestliže se totiž vrací věc poškozená úmyslně, je možné říci, že vrácena nebyla. 17. Jestliže uschoval můj otrok, budu mít nicméně žalobu ze smlouvy o úschově já. 18. Pokud jsem uschoval u otroka, ten byl propuštěn a žaluji ho, Marcellus⁴⁸ říká, že žalobě⁴⁹ nepodléhá, i když se běžně říká, že se odpovídá také za úmysl spáchaný v době otroctví, neboť protiprávní a škodlivá jednání postihují jednajících; lze použít také jiné žaloby. 19. Tato žaloba přísluší držitelům majetku⁵⁰ i dalším nástupcům a těm, kterým byla pozůstalost udělena podle Trebelliánského usnesení senátu⁵¹. 20. U žaloby ze smlouvy o úschově je třeba přihlížet nejen k minulému úmyslu, ale i k budoucímu, to jest spáchanému po ustavení sporu. 21. Neratius⁵² o tom píše, že pokud byla uschovaná věc ztracena ne-

⁴⁴ Viz pozn. 19.

⁴⁵ Kvůli úmyslu.

⁴⁶ Pozůstalosti, tedy dědicem, podle praetorského práva.

⁴⁷ Způsobit takovýmto způsobem škodu.

⁴⁸ Ulpius Marcellus, právník z 2. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).

⁴⁹ Ze smlouvy o úschově.

⁵⁰ Viz pozn. 46.

⁵¹ *Senatus consultum Trebellianum* bylo přijato v roce 56 n. l. za vlády císaře Nerona. Podle něho se fideikomisář stal univerzálním sukcesorem zůstavitele a nastoupil na jeho místo (*heredis loco*). Tato norma stála na počátku tzv. univerzálního fideikomisu.

⁵² Viz pozn. 2.

AMISSA SIT ET POST IUDICIUM ACCEPTUM RECIPERARETUR, NIHILO MINUS RECTE AD RESTITUTIONEM REUM COMPELLI NEC DEBERE ABSOLVI, NISI RESTITUAT. IDEM NERATIUS AIT, QUAMVIS TUNC TECUM DEPOSITI ACTUM SIT, CUM RESTITUENDI FACULTATEM NON HABEAS HORREIS FORTE CLUSIS, TAMEN SI ANTE CONDEMNATIONEM RESTITUENDI FACULTATEM HABEAS, CONDEMNANDUM TE NISI RESTITUAS, QUIA RES APUD TE EST: TUNC ENIM QUAEERENDUM, AN DOLO MALO FECERIS, CUM REM NON HABES. 22. EST AUTEM ET APUD IULIANUM LIBRO TERTIO DECIMO DIGESTORUM SCRIPTUM EUM QUI REM DEPOSITUM STATIM POSSE DEPOSITI ACTIONE AGERE: HOC ENIM IPSO DOLO FACERE EUM QUI SUSCEPIT, QUOD REPOSCENTI REM NON REDDAT. MARCELLUS AUTEM AIT NON SEMPER VIDERI POSSE DOLO FACERE EUM, QUI REPOSCENTI NON REDDAT: QUID ENIM SI IN PROVINCIA RES SIT VEL IN HORREIS, QUORUM APERIENDORUM CONDEMNATIONIS TEMPORE NON SIT FACULTAS? VEL CONDICIO DEPOSITIONIS NON EXSTITIT? 23. HANC ACTIONEM BONAE FIDEI ESSE DUBITARI NON OPORTET. 24. ET IDEO ET FRUCTUS IN HANC ACTIONEM VENIRE ET OMNEM CAUSAM ET PARTUM, DICENDUM EST, NE NUDA RES VENIAT. 25. SI REM DEPOSITAM VENDIDISTI EAMQUE POSTEA REDEMISTI IN CAUSAM DEPOSITI, ETIAMSI SINE DOLO MALO POSTEA PERIERIT, TENERI TE DEPOSITI, QUIA SEMEL DOLO FECISTI, CUM VENDERES. 26. IN DEPOSITI QUOQUE ACTIONE IN LITEM IURATUR. 27. NON SOLUM SI SERVUS MEUS, SED ET SI IS QUI BONA FIDE MIHI SERVIAT REM DEPOSUERIT, AEQUISSIMUM ERIT DARI MIHI ACTIONEM, SI REM AD ME PERTINENTEM DEPOSITUM. 28. SIMILI MODO ET SI USUM FRUCTUM IN SERVO HABEAM, SI ID QUOD DEPOSITUM EX EO PECULIO FUIT QUOD AD ME PERTINEBAT VEL RES MEA FUIT, EADEM ACTIONE AGERE POTERO. 29. ITEM SI SERVUS HEREDITARIUS DEPOSUERIT, HEREDI POSTEA ADEUNTI COMPETIT ACTIO. 30. SI SERVUS DEPOSITUM, SIVE VIVAT SIVE DECESSERIT, UTILITER DOMINUS HAC ACTIONE EXPERIETUR. IPSE AUTEM SERVUS MANUMISSUS NON POTERIT AGERE: SED ET SI FUERIT ALIENATUS, ADHUC EI COMPETIT ACTIO CUIUS FUIT SERVUS CUM DEPONERET: INITIUM ENIM CONTRACTUS SPECTANDUM EST. 31. SI DUORUM SERVUS SIT QUI DEPOSITUM, UNICUIQUE DOMINORUM IN PARTEM COMPETIT DEPOSITUM. 32. SI REM A SERVO DEPOSITAM TITIO, QUEM DOMINUM EIUS PUTASTI CUM NON ESSET, RESTITUISSES, DEPOSITI ACTIONE TE NON TENERI CELSUS AIT, QUIA NULLUS DOLUS INTERCESSIT: CUM TITIO AUTEM, CUI RES RESTITUTA EST, DOMINUS SERVI AGET: SED SI EXHIBUERIT, VINDICABITUR, SI VERO, CUM SCIRET ESSE ALIENUM, CONSUMPSERIT, CONDEMNABITUR, QUIA DOLO FECIT QUO MINUS POSSIDERET.

úmyslně a je-li znovu získána po ustavení sporu, může být žalovaný i přesto po právu nucen k jejímu vrácení, a pokud ji nevrátí, nemůže být osvobozen. Tentýž Neratius říká, že ačkoli jsi byl žalován ze smlouvy o úschově, přestože jsi neměl možnost vrátit, například protože byla zavřena skladiště, budeš i tak odsouzen, pokud jsi nevrátil, jestliže jsi to mohl udělat před vynesením rozsudku, neboť máš věc u sebe. Je však třeba zjistit, zda věc nemáš u sebe úmyslně. 22. U Iuliana⁵³ je také ve třicáté knize Digest napsáno, že ten, kdo uschovává věc, může ze smlouvy o úschově žalovat ihned; ten, kdo ji přijal, totiž jedná úmyslně, stejně jako ten, kdo nevrátí věc tomu, kdo ji uschoval, a požaduje ji. Marcellus také říká, že toho, kdo nevrátí věc tomu, kdo ji požaduje, nelze vždy považovat za toho, kdo jedná úmyslně. Řekněme tedy, že se jedná o věc v provincii nebo ve skladišti, které nemůže být otevřeno v době vynesení rozsudku. Nebo také nenastane podmínka úschovy⁵⁴. 23. Nelze pochybovat o tom, že tato žaloba je založena na dobré víře. 24. Proto je také třeba říci, že součástí této žaloby jsou rovněž plody, vše, co by mohlo být připojeno, i děti⁵⁵, a nikoli pouze věc samotná. 25. Jestliže jsi prodal uschovanou věc a pak ji s ohledem na úschovu znovu koupíš, abys ji měl v úschově, pak i kdyby byla následně neúmyslně ztracena, odpovídáš ze smlouvy o úschově, neboť jsi jednal úmyslně, když jsi ji prodal. 26. Také u žaloby ze smlouvy o úschově se přísahá o ceně sporu. 27. Nejen tehdy, když nějakou věc uschoval můj otrok, ale také, když ji uschoval ten, který se v dobré víře považuje za mého otroka, bude nejspřavedlivější, když mi bude udělena žaloba, jestliže byla uschována věc, která je moje. 28. A obdobně budu moci žalovat stejnou žalobou, budu-li mít poživací právo k nějakému otrokovi, když se to, co uschová, stane součástí pekulia⁵⁶, které mi patří, nebo ta věc patřila mně. 29. Také když uložil otrok, který je součástí pozůstalosti, žaloba přísluší očekávajícímu⁵⁷ dědici. 30. Jestliže uschoval otrok, ať již žije, nebo zemřel, jeho pán může úspěšně tuto žalobu použít. Jestliže byl otrok propuštěn, žalovat nemůže, stejně jako v případech, kdy byl zcizen, žaloba pak přísluší tomu, komu otrok, který uschoval, patří; je tedy nezbytné přihlídnout k okamžiku vzniku smlouvy. 31. Jestliže otrok, který uložil, patří dvěma, může každý z nich ohledně své části použít žaloby ze smlouvy o úschově. 32. Celsus⁵⁸ říká, že pokud věc uschovanou otrokem vrátil Titiovi, domnívaje se, že je jeho pánem, zatímco jím nebyl, nepodléhá žalobě ze smlouvy o úschově, neboť zde není žádného úmyslu. Pán otroka však bude žalovat⁵⁹ Titia, jemuž byla věc vrácena. Pokud ji Titius předloží, pak bude vrácena, jestliže však bude spotřebována, přestože věděl, že je cizí, bude odsouzen, neboť jed-

⁵³ Viz pozn. 16.

⁵⁴ Na jejím splnění je vrácení závislé.

⁵⁵ Otrokyň.

⁵⁶ Viz pozn. 8.

⁵⁷ Čeká na udělení pozůstalosti.

⁵⁸ P. Iuventius Celsus, právník a vysoký úředník z 1. poloviny 2. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).

⁵⁹ Na předložení věci.

33. ELEGANTER APUD IULIANUM QUAERITUR, SI PECUNIAM SERVUS APUD ME DEPOSIT ITA, UT DOMINO PRO LIBERTATE EIUSDEM, EGOQUE DEDERO, AN TENEAR DEPOSITI. ET LIBRO TERTIO DECIMO DIGESTORUM SCRIBIT, SI QUIDEM SIC DEDERO QUASI AD HOC PENES ME DEPOSITAM TEQUE CERTIORAVERO, NON COMPETERE TIBI DEPOSITI ACTIONEM, QUIA SCIENS RECEPISTI, CAREO IGITUR DOLO: SI VERO QUASI MEAM PRO LIBERTATE EIUS NUMERAVERO, TENEBOR. QUAE SENTENTIA VERA MIHI VIDETUR: HIC ENIM NON TANTUM SINE DOLO MALO NON REDDIDIT, SED NEC REDDIDIT: ALIUD EST ENIM REDDERE, ALIUD QUASI DE SUO DARE. 34. SI PECUNIA APUD TE AB INITIO HAC LEGE DEPOSITA SIT, UT SI VOLUISSES UTERERIS, PRIUS QUAM UTARIS DEPOSITI TENEBERIS. 35. SAEPE EVENIT, UT RES DEPOSITA VEL NUMMI PERICULO SINT EIUS, APUD QUEM DEPONUNTUR: UT PUTA SI HOC NOMINATIM CONVENIT. SED ET SI SE QUIS DEPOSITO OBTULIT, IDEM IULIANUS SCRIBIT PERICULO SE DEPOSITI ILLIGASSE, ITA TAMEN, UT NON SOLUM DOLUM, SED ETIAM CULPAM ET CUSTODIAM PRAESTET, NON TAMEN CASUS FORTUITOS. 36. SI PECUNIA IN SACCULO SIGNATO DEPOSITA SIT ET UNUS EX HEREDIBUS EIUS QUI DEPOSUIT VENIAT REPETENS, QUEMADMODUM EI SATISFIAT, VIDENDUM EST. PROMENDA PECUNIA EST VEL CORAM PRAETORE VEL INTERVENIENTIBUS HONESTIS PERSONIS ET EXSOLVENDA PRO PARTE HEREDITARIA: SED ET SI RESIGNETUR, NON CONTRA LEGEM DEPOSITI FIET, CUM VEL PRAETORE AUCTORE VEL HONESTIS PERSONIS INTERVENIENTIBUS HOC EVENIET: RESIDUO VEL APUD EUM REMANENTE, SI HOC VOLUERIT (SIGILLIS VIDELICET PRIUS EI IMPRESSIS VEL A PRAETORE VEL AB HIS, QUIBUS CORAM SIGNACULA REMOTA SUNT) VEL, SI HOC RECUSAVERIT, IN AEDE DEPONENDO. SED SI RES SUNT, QUAE DIVIDI NON POSSUNT, OMNES DEBEbit TRADERE SATISDATIONE IDONEA A PETITORE EI PRAESTANDA IN HOC, QUOD SUPRA EIUS PARTEM EST: SATISDATIONE AUTEM NON INTERVENIENTE REM IN AEDEM DEPONI ET OMNI ACTIONE DEPOSITARIUM LIBERARI. 37. APUD IULIANUM LIBRO TERTIO DECIMO DIGESTORUM TALIS SPECIES RELATA EST: AIT ENIM, SI DEPOSITOR DECESSERIT ET DUO EXISTANT, QUI INTER SE CONTENDANT UNUSQUISQUE SOLUM SE HEREDEM DICENS, EI TRADENDAM REM, QUI PARATUS EST ADVERSUS ALTERUM REUM DEFENDERE, HOC EST EUM QUI DEPOSITUM SUSCEPIT: QUOD SI NEUTER HOC ONUS SUSCIPIAT, COMMODISSIME DICI AIT NON ESSE COGENDUM A PRAETORE IUDICIUM SUSCIPERE: OPORTERE IGITUR REM DEPONI IN AEDE ALIQUA, DONEC DE HEREDITATE IUDICETUR. 38. SI QUIS TABULAS TE-

nal s úmyslem ji více nedržet. 33. U Iuliana je vhodně položena otázka, zda jsem zavázán ze smlouvy o úschově v případě, že u mě otrok uloží peníze, aby byly dány pánovi z důvodu jeho propuštění na svobodu, a já je dám. A ve třicáté knize Digest píše, že pokud dám peníze, pak jako kdyby bylo z tohoto důvodu uloženo u mne, a ty jsi o tom věděl, v takovém případě⁶⁰ ti nepřísluší žaloba ze smlouvy o úschově, neboť jsi přijal vědomě, a já jsem ti tedy odevzdal bez zlého úmyslu. Zavázán však budu tehdy, kdybych ti zaplatil za jeho svobodu, jako kdyby se jednalo o moje peníze. A tento názor považuji za správný, v takovém případě je totiž ani nevracím bez zlého úmyslu, ale nevracím je vůbec; něco jiného je totiž vrátit a něco jiného dát jakoby z vlastního. 34. Pokud však byly u tebe od začátku uschovány peníze s doložkou, že pokud budeš chtít, můžeš je použít, pak dříve než je použiješ, jsi zavázán ze smlouvy o úschově. 35. Často se stává, že věc nebo peníze jsou uschovány na nebezpečí toho, u něhož jsou uloženy, jako například když to bylo výslovně ujednáno. Ale také tehdy, když se někdo k úschově nabídne; a tento Iulianus píše, že když se někdo k úschově zaváže na vlastní nebezpečí, pak neodpovídá pouze za úmysl, ale také za nedbalost a neopatrnost⁶¹, nikoli však za vyšší moc. 36. Jestliže byly uschovány peníze v zapečetěném měšci a jeden z dědiců uschovatele přichází požadovat vrácení, má se za to, že mu musí být vyhověno. Peníze je třeba vyjmout⁶² buď před praetorem, nebo za přítomnosti vážených⁶³ osob a je třeba mu vyplatit jeho část pozůstalosti. Přestože jsou porušeny pečeti, není to v rozporu s úpravou smlouvy o úschově, pokud se tak stalo s povolením praetora nebo za přítomnosti vážených osob. Zbytek zůstane, pokud s tím bude souhlasit, buď u uschovávajícího (předtím samozřejmě opatřen pečeti buď praetorem, nebo těmi, za jejichž přítomnosti byly sejmuty), nebo když to odmítne, budou uschovány v chrámu. Pokud se však jedná o věci, které nelze rozdělit, je třeba žadateli odevzdat všechny a zároveň po něm požadovat ohledně jeho části vhodný slib záruky; pokud není slib dán, je věc uschována v chrámu a uschovávající je osvobozen ode všech žalob. 37. Ve třicáté knize Iulianových Digest je zmíněna takováto okolnost: říká totiž, že pokud uschovatel zemřel a dva soupeři mezi sebou a prohlašují každý sám sebe za jediného dědice, je třeba věc odevzdat tomu, kdo je připraven bránit proti druhému dlužníka, tedy toho, kdo věc přijal do úschovy. Jestliže ani jeden z nich toto břímě nepřijme, říká⁶⁴, že je lepší říci, že není⁶⁵ praetorem nucen snášet soudní řízení a že do té doby, než bude o pozůstalosti rozhodnuto na soudě, bude věc uložena v nějakém chrámu. 38. Labeo⁶⁶ říká, že pokud někdo v přítomnosti více osob čte tabulky⁶⁷ závěti,

⁶⁰ Jako pánovi otroka.

⁶¹ Jedná se o odpovědnost za *custodii*, tedy škodu vzniklou v důsledku tzv. odvratitelné náhody.

⁶² Z měšce.

⁶³ Doslova „čestných“.

⁶⁴ Iulianus.

⁶⁵ Uschovávající.

⁶⁶ Viz pozn. 19.

⁶⁷ Závěť byla v Římě vyrývána do voskové vrstvy, kterou byly potaženy dřevěné tabulky.

STAMENTI APUD SE DEPOSITAS PLURIBUS PRAESSENTIBUS LEGIT, AIT LABEO DEPOSITI ACTIONE RECTE DE TABULIS AGI POSSE. EGO ARBITROR ET INIURIARUM AGI POSSE, SI HOC ANIMO RECITATUM TESTAMENTUM EST QUIBUSDAM PRAESSENTIBUS, UT IUDICIA SECRETA EIUS QUI TESTATUS EST DIVULGARENTUR. 39. SI PRAEDO VEL FUR DEPOSUERINT, ET HOS MARCELLUS LIBRO SEXTO DIGESTORUM PUTAT RECTE DEPOSITI ACTUROS: NAM INTEREST EORUM EO, QUOD TENEANTUR. 40. SI QUIS ARGENTUM VEL AURUM DEPOSITUM PETAT, UTRUM SPECIEM AN ET PONDUS COMPLECTI DEBEAT? ET MAGIS EST, UT UTRUMQUE COMPLECTATUR, SCYPHUM FORTE VEL LANCEM VEL PATERAM DICENDO ET MATERIAM ET PONDUS ADDENDO. SED ET SI PURPURA SIT INFECTA VEL LANA, PONDUS SIMILITER ADICIENDUM SALVO EO, UT, SI DE QUANTITATE PONDERIS INCERTUM EST, IURANTI SUCCURRATUR. 41. SI CISTA SIGNATA DEPOSITA SIT, UTRUM CISTA TANTUM PETATUR AN ET SPECIES COMPREHENDENDAE SINT? ET AIT TREBATIUS CISTAM REPETENDAM, NON SINGULARUM RERUM DEPOSITI AGENDUM: QUOD ET SI RES OSTENSAE SUNT ET SIC DEPOSITAE, ADICIENDAE SUNT ET SPECIES VESTIS. LABEO AUTEM AIT EUM QUI CISTAM DEPOSIT SINGULAS QUOQUE RES VIDERI DEPONERE: ERGO ET DE REBUS AGERE EUM OPORTET. QUID ERGO SI IGNORAVERIT IS, QUI DEPOSITUM SUSCIPIEBAT, RES IBI ESSE? NON MULTUM FACERE, CUM SUSCEPIT DEPOSITUM. ERGO ET RERUM DEPOSITI AGI POSSE EXISTIMO, QUAMVIS SIGNATA CISTA DEPOSITA SIT. 42. FILIUM FAMILIAS TENERI DEPOSITI CONSTAT, QUIA ET CETERIS ACTIONIBUS TENETUR: SED ET CUM PATRE EIUS AGI POTEST DUMTAXAT DE PECULIO. IDEM ET IN SERVO: NAM CUM DOMINO AGATUR. PLANE ET IULIANUS SCRIPSIT ET NOBIS VIDETUR, SI EORUM NOMINE QUI SUNT IN POTESTATE AGATUR, VENIAT IN IUDICIUM ET SI QUID PER EUM IN CUIUS IURE SUNT CAPTUS FRAUDATUSVE EST, UT ET DOLUS EORUM VENIAT, NON TANTUM IPSORUM CUM QUIBUS CONTRACTUM EST. 43. SI APUD DUOS SIT DEPOSITA RES, ADVERSUS UNUMQUEMQUE EORUM AGI POTERIT NEC LIBERABITUR ALTER, SI CUM ALTERO AGATUR: NON ENIM ELECTIONE, SED SOLUTIONE LIBERANTUR. PROINDE SI AMBO DOLO FECERUNT ET ALTER QUOD INTEREST PRAESTITERIT, ALTER NON CONVENIETUR EXEMPLO DUORUM TUTORUM: QUOD SI ALTER VEL NIHIL VEL MINUS FACERE POSSIT, AD ALIUM PERVENIETUR: IDEMQUE ET SI ALTER DOLO NON FECERIT ET IDCIRCO SIT ABSOLUTUS, NAM AD ALIUM PERVENIETUR. 44. SED SI DUO DEPOSUERINT

kteře u něho byly uschovány, je možné oprávněně ohledně těchto tabulek žalovat ze smlouvy o úschově. Domnívám se, že je možné žalovat také z urážky na cti, pokud byla závěť čtena také za přítomnosti některých⁶⁸, aby byly odkryty tajné úmysly zůstavitele. 39. Jestliže uschová uchvatitel⁶⁹ nebo zloděj, pak se Marcellus v šesté knize Digest domnívá, že také oni mohou řádně žalovat ze smlouvy o úschově, jestliže na tom ovšem mají zájem, neboť jsou zavázáni⁷⁰. 40. Jestliže někdo soudní cestou vymáhá uschované stříbro nebo zlato, měl by přesně označit předměty a také jejich váhu? Vhodnější je uvést jedno i druhé, s označením, že je to mísa, talíř nebo pohár, a s udáním jak materiálu, tak i váhy. A také kdyby to byla purpurová látka nebo látka z vlny, je třeba obdobným způsobem dodat váhu, kromě případu, kdy si váhou nejsi jistý a kdy je možné pomoci si přísahou⁷¹. 41. Pokud byla uschována zapečetěná skříň, je pak možné soudně vymáhat skříň, nebo je třeba také uvést předměty, které obsahuje? A Trebatius⁷² říká, že je třeba vymáhat skříň, a nikoli žalobou ze smlouvy o úschově žalovat na jednotlivé věci. Pokud však budou věci také ukázány a teprve poté uschovány, je třeba rovněž připojit⁷³ jednotlivých oděvů. Labeo také říká, že ten, kdo uschoval skříň, je považován také za toho, kdo uschoval jednotlivé věci. A tak je nezbytné, aby bylo žalováno také na jednotlivé věci. A co když ten, kdo přijímá do úschovy⁷⁴, neví o tom, že uvnitř byly věci? V době přijetí úschovy to není příliš důležité. Věřím tedy, že ze smlouvy o úschově lze žalovat také ohledně věcí, i kdyby skříň byla uschována zapečetěná. 42. Je jisté, že syn pod otcovskou mocí podléhá žalobě ze smlouvy o úschově, neboť je zavázán také dalšími žalobami, je však možné také žalovat jeho otce žalobou z pekulia. Totéž platí rovněž ohledně otroka, neboť se žaluje jeho pán. Iulianus píše, a také my máme za to, že když je žalováno jménem někoho, kdo podléhá něčí moci, je při projednávání žaloby třeba přihlídnout také k tomu, co bylo obdrženo lstí nebo podvodně od toho, v jehož moci se nachází, a nikoli pouze zlý úmysl těch, s nimiž byla uzavřena smlouva. 43. Jestliže byla věc uschována u dvou osob, je možné žalovat kteroukoli z nich; pokud je žalována jedna, druhá se osvobozuje⁷⁵. Neosvobozují se výběrem⁷⁶, ale splněním. A proto pokud oba jednájí úmyslně a jeden z nich splní to, na čem má zájem⁷⁷, druhý žalován nebude, stejně jako tomu je v případě dvou poručníků. Pokud však jeden z nich není schopen dát nic nebo málo, přechází to na druhého. 44. Pokud uschovají dva a oba žalují, pak jestliže uschovají tak, že

⁶⁸ Osob.

⁶⁹ Držitel ve zlé víře.

⁷⁰ Vrátit jimi uschovanou věc.

⁷¹ Ohledně toho, o jakou věc se jedná.

⁷² C. Trebatius Testa (zemřel po r. 4 n. l.). Učitel M. Antistia Labeona, právní poradce Caesara a Augusta.

⁷³ Označení.

⁷⁴ Skříň.

⁷⁵ Oba uschovatelé jsou zavázáni solidárně.

⁷⁶ Který z nich bude žalován.

⁷⁷ Úschovce.

ET AMBO AGANT, SI QUIDEM SIC DEPOSUERUNT, UT VEL UNUS TOLLAT TOTUM, POTERIT IN SOLIDUM AGERE: SIN VERO PRO PARTE, PRO QUA EORUM INTEREST, TUNC DICENDUM EST IN PARTEM CONDEMNATIONEM FACIENDAM. 45. SI DEPOSUERO APUD TE, UT POST MORTEM TUAM REDDAS, ET TECUM ET CUM HEREDE TUO POSSUM DEPOSITI AGERE: POSSUM ENIM MUTARE VOLUNTATEM ET ANTE MORTEM TUAM DEPOSITUM REPETERE. 46. PROINDE ET SI SIC DEPOSUERO, UT POST MORTEM MEAM REDDATUR, POTERO ET EGO ET HERES MEUS AGERE DEPOSITI, EGO MUTATA VOLUNTATE. 47. QUIA AUTEM DOLUS DUMTAXAT IN HANC ACTIONEM VENIT, QUAESITUM EST, SI HERES REM APUD TESTATOREM DEPOSITAM VEL COMMODATAM DISTRAKIT IGNARUS DEPOSITAM VEL COMMODATAM, AN TENEATUR. ET QUIA DOLO NON FECIT, NON TENEBITUR DE RE: AN TAMEN VEL DE PRETIO TENEATUR, QUOD AD EUM PERVENIT? ET VERIUS EST TENERI EUM: HOC ENIM IPSO DOLO FACIT, QUOD ID QUOD AD SE PERVENIT NON REDDIT.

2. *PAULUS LIBRO TRIGENSIMO PRIMO AD EDICTUM* QUID ERGO, SI PRETIUM NONDUM EXEGIT AUT MINORIS QUAM DEBUIT VENDIDIT? ACTIONES SUAS TANTUMMODO PRAESTABIT.

3. *ULPIANUS LIBRO TRIGENSIMO PRIMO AD EDICTUM* PLANE SI POSSIT REM REDIMERE ET PRAESTARE NEC VELIT, NON CARET CULPA, QUEMADMODUM SI REDEMPTAM VEL ALIA RATIONE SUAM FACTAM NOLUIT PRAESTARE CAUSATUS, QUOD SEMEL IGNARUS VENDIDERIT.

4. *PAULUS LIBRO QUINTO AD PLAUTIUM* SED ET SI NON SIT HERES, SED PUTAVIT SE HEREDEM ET VENDIDIT, SIMILI MODO LUCRUM EI EXTORQUEBITUR.

5. *ULPIANUS LIBRO TRIGENSIMO AD EDICTUM* EI, APUD QUEM DEPOSITUM ESSE DICETUR, CONTRARIUM IUDICIUM DEPOSITI DATUR, IN QUO IUDICIO MERITO IN LITEM NON IURATUR: NON ENIM DE FIDE RUPTA AGITUR, SED DE INDEMNITATE EIUS QUI DEPOSITUM SUSCEPIT.

1. IN SEQUESTREM DEPOSITI ACTIO COMPETIT. SI TAMEN CUM SEQUESTRE CONVENIT, UT CERTO LOCO REM DEPOSITAM EXHIBERET, NEC IBI EXHIBEAT, TENERI EUM PALAM EST: QUOD SI DE PLURIBUS LOCIS CONVENIT, IN ARBITRIO EIUS EST, QUO LOCI EXHIBEAT: SED SI NIHIL CONVENIT, DENUNTIANDUM EST EI, UT APUD PRAETOREM EXHIBEAT. 2. SI VELIT SEQUESTER OFFICIUM DEPONERE, QUID EI FACIENDUM SIT? ET AIT POMPONIUS ADIRE EUM PRAETOREM OPORTERE ET EX EIUS AUCTORITATE DENUNTIATIONE FACTA HIS QUI EUM ELEGERANT, EI REM RESTITUENDAM QUI PRAESENS FUERIT. SED HOC NON SEMPER VERUM PUTO: NAM PLERUMQUE NON EST PERMITTENDUM OFFICIUM, QUOD SEMEL SUSCEPIT, CONTRA LEGEM DEPOSITIONIS DEPONERE, NISI IUSTISSIMA CAUSA INTERVENIENTE: ET CUM PERMITTITUR, RARO EI RES RESTITUENDA EST QUI VENIT, SED OPORTET EAM ARBITRATU IUDICIS APUD AEDEM ALIQUAM DEPONI.

také pouze jeden může vyzvednout vše, mohou žalovat oba. Jestliže však po částech⁷⁸, na nichž má zájem, pak je třeba říci, že rozsudek může být vynesena jen ohledně každé této části. 45. Jestliže jsem uschoval tak, že vrátíš po své smrti, je možné ze smlouvy o úschově žalovat buď tebe, nebo tvého dědice. Mohu tedy změnit svou vůli a požadovat vrácení úschovy dříve, než zemřeš. 46. A proto, pokud jsem uschoval tak, že bude vráceno po mé smrti, mohu žalovat ze smlouvy o úschově a může žalovat také můj dědic; já tehdy, jestliže jsem změnil svou vůli. 47. Protože se u této žaloby přihlíží pouze k úmyslu, byla položena otázka, zda odpovídá také dědic v případě, že věc uschovanou u zůstavitele prodal nebo ji vypůjčil, a to, aniž by věděl, že byla uschována nebo vypůjčena; a protože nejednal úmyslně, není ohledně věci zavázán, nebo je snad zavázán ohledně ceny, kterou obdržel? A správnější je, že zavázán bude, neboť úmyslně jednal skrze skutečnost, že nevrací to, co obdržel.

2. *PAULUS ve 31. knize K ediktu* A co tedy, jestliže suma ještě není převzata nebo je prodáno za méně, než by mělo být? Tehdy pouze přenechá své žaloby.

3. *ULPIANUS ve 31. knize K ediktu* Ovšem pokud ji může odkoupit zpět a vrátit mně ji, ale nechce, nezbavuje se viny, stejně jako když nechce vrátit věc poté, co ji koupil zpět, nebo se stala jeho nějakým jiným způsobem a odvolává se na to, že když byla prodána, o tom nevěděl.

4. *PAULUS v 5. knize K Plautiovi* Avšak také tehdy, když dědicem není, ale domnívá se, že je, a prodá, bude mu obdobně odebrán zisk.

5. *ULPIANUS ve 30. knize K ediktu* Ten, o němž se říká, že je u něho uloženo, má opačnou žalobu ze smlouvy o úschově, u níž se nepřisáhá o hodnotě sporu⁷⁹. Nejedná se tedy o porušení důvěry, ale o odškodnění toho, kdo přijal k úschově. 1. Žaloba ze smlouvy o úschově přísluší proti tomu, kdo uschoval předmět sporu. Je zřejmé, že je zavázán, jestliže má předložit věc na určitém místě a nepředloží ji tam. Je-li dohodnuto více míst⁸⁰, je na jeho uvážení, kde ji předloží. Jestliže nic dohodnuto nebylo, musí oznámit, že ji předloží u praetora. 2. Co je možné učinit proti uschovateli věci, která je předmětem sporu, jestliže chce odmítnout povinnost? A Pomponius⁸¹ řekl, že se musí obrátit na praetora a na základě jeho schválení oznámit tomu, koho vybral, že věc musí být vrácena přítomnému. Já si však nemyslím, že je to vždy správné, protože nelze připustit, aby tuto povinnost, jednou již převzatou, odmítl, a to v rozporu s tím, jak je to upraveno v rámci smlouvy o úschově, ovšem s výjimkou ospravedlnitelného důvodu. A je-li to povoleno, je jen zřídka věc vrácena tomu, od koho pocházela, ale je nezbytné, aby byla na nějakou dobu, podle uvážení soudu, uschována.

⁷⁸ Každý může vyzvednout jen svůj díl.

⁷⁹ Věci, která je jeho předmětem.

⁸⁰ Předložení věci.

⁸¹ Viz pozn. 3.

6. *PAULUS LIBRO SECUNDO AD EDICTUM* PROPRIE AUTEM IN SEQUESTRE EST DEPOSITUM, QUOD A PLURIBUS IN SOLIDUM CERTA CONDICIONE CUSTODIENDUM REDDENDUMQUE TRADITUR.

7. *ULPIANUS LIBRO TRIGENSIMO AD EDICTUM* SI HOMINEM APUD SE DEPOSITUM UT QUAE-STIO DE EO HABERETUR, AC PROPTEREA VINCTUM VEL AD MALAM MANSIONEM EXTENSUM SEQUESTER SOLVERIT MISERICORDIA DUCTUS, DOLO PROXIMUM ESSE QUOD FACTUM EST ARBITROR, QUIA CUM SCIRET, CUI REI PARARETUR, INTEMPESTIVE MISERICORDIAM EXERCUIT, CUM POSSET NON SUSCIPERE TALEM CAUSAM QUAM DECIPERE. 1. DATUR ACTIO DEPOSITI IN HEREDEM EX DOLO DEFUNCTI IN SOLIDUM: QUAMQUAM ENIM ALIAS EX DOLO DEFUNCTI NON SOLEMUS TENERI NISI PRO EA PARTE QUAE AD NOS PERVENIT, TAMEN HIC DOLUS EX CONTRACTU REIQUE PERSECUTIONE DESCENDIT IDEOQUE IN SOLIDUM UNUS HERES TENETUR, PLURES VERO PRO EA PARTE QUA QUISQUE HERES EST. 2. QUOTIENS FORO CEDUNT NUMMULARII, SOLET PRIMO LOCO RATIO HABERI DEPOSITARIORUM, HOC EST EORUM QUI DEPOSITAS PECUNIAS HABUERUNT, NON QUAS FAENORE APUD NUMMULARIOS VEL CUM NUMMULARIIS VEL PER IPSOS EXERCEBANT. ET ANTE PRIVILEGIA IGITUR, SI BONA VENIERINT, DEPOSITARIORUM RATIO HABETUR, DUMMODO EORUM QUI VEL POSTEA USURAS ACCEPERUNT RATIO NON HABEATUR, QUASI RENUNTIAYERINT DEPOSITO. 3. ITEM QUAE-RITUR, UTRUM ORDO SPECTETUR EORUM QUI DEPOSUERUNT AN VERO SIMUL OMNIUM DEPOSITARIORUM RATIO HABEATUR. ET CONSTAT SIMUL ADMITTENDOS: HOC ENIM RESCRIPTO PRINCIPALI SIGNIFICATUR.

8. *PAPINIANUS LIBRO NONO QUAESTIONUM* QUOD PRIVILEGIUM EXERCETUR NON IN EA TANTUM QUANTITATE, QUAE IN BONIS ARGENTARII EX PECUNIA DEPOSITA REPERTA EST, SED IN OMNIBUS FRAUDATORIS FACULTATIBUS: IDQUE PROPTER NECESSARIUM USUM ARGENTARIORUM EX UTILITATE PUBLICA RECEPTUM EST. PLANE SUMPTUS CAUSA, QUI NECESSARIE FACTUS EST, SEMPER PRAECEDIT: NAM DEDUCTO EO BONORUM CALCULUS SUBDUCI SOLET.

9. *PAULUS LIBRO SEPTIMO DECIMO AD EDICTUM* IN DEPOSITI ACTIONE SI EX FACTO DEFUNCTI AGATUR ADVERSUS UNUM EX PLURIBUS HEREDIBUS, PRO PARTE HEREDITARIA AGERE DEBEO: SI VERO EX SUO DELICTO, PRO PARTE NON AGO: MERITO, QUIA AESTIMATIO REFERTUR AD DOLUM, QUEM IN SOLIDUM IPSE HERES ADMISIT.

10. *IULIANUS LIBRO SECUNDO EX MINICIO* NEC ADVERSUS COHEREDES EIUS, QUI DOLO CARENT, DEPOSITI ACTIO COMPETIT.

11. *ULPIANUS LIBRO QUADRAGENSIMO PRIMO AD SABINUM* QUOD SERVUS DEPOSUIT, IS APUD QUEM DEPOSITUM EST SERVO RECTISSIME REDDET EX BONA FIDE: NEC ENIM CON-

6. PAULUS ve 2. knize *Kediktu* Uschováno u uschovatele věci, která je předmětem sporu, je tehdy, když je společně uloženo více osobami, aby bylo opatrováno a vráceno při splnění určité podmínky.

7. ULPIANUS ve 30. knize *Kediktu* Jestliže uschovatel věci, která je předmětem sporu, podnícen milosrdenstvím rozváže u něho uschovaného otroka, který by měl být⁸² vyslýchán na mučidlech, a z tohoto důvodu byl spoután nebo položen na lavici trestů, mám za to, že to, čeho se dopustil, se blíží úmyslu, protože věděl, k čemu byl otrok určen, a dopustil se nepatřičného milosrdenství, nechťe přijmout takovéto opatrování, spíše než že by klamal. 1. Žaloba ze smlouvy o úschově se udělí solidárně proti dědici z důvodu úmyslu zůstavitele. Ačkoli v jiných případech nejsme obvykle zavázáni z úmyslu zůstavitele, ale jen z té části⁸³, která nám připadne, neboť odpovědnost za úmysl zde pochází ze smlouvy a z žaloby na vydání věci, a proto je jeden dědic zavázán za věc, více dědiců pak za tu část, jejímž je každý z nich dědicem. 2. Kdykoli dojde k úpadku bankéřů, je obvyklé přihlédnout především k uschovatelům, k těm, kteří měli uschované peníze, a nikoli k těm, kteří investovali za úrok u bankéřů nebo s bankéři nebo prostřednictvím těchto bankéřů. A proto, když bude majetek bankéřů prodán, dá se přednost uschovatelům dokonce před privilegovanými věřiteli; nepřihlíží se totiž k těm, kteří případně také poté⁸⁴ neobdrží úroky a tím jako by vypověděli smlouvu o úschově. 3. Je sporné, zda je nutné přihlédnout k pořadí, v němž uložili, nebo zda je třeba brát všechny uschovatele najednou. A je jisté, že je třeba brát všechny společně, což bylo stanoveno odpovědí císaře.

8. PAPINIANUS v 9. knize *Otázek* Tato výjimka se neuplatňuje pouze ohledně množství uložených peněz, které se nacházejí u bankéře, ale ohledně celého jmění toho, kdo zpronevěřil⁸⁵. A toto bylo přijato kvůli nezbytné činnosti bankéřů s ohledem na obecnou prospěšnost. Vždyť to, co je vydáno na nutné výdaje, má vždy přednost, neboť je obvyklé zahrnout toto do výpočtu majetku.

9. PAULUS v 17. knize *Kediktu* U žaloby ze smlouvy o úschově se kvůli jednání zůstavitele žaluje pouze jeden z dědiců a já mohu žalovat na svůj podíl pozůstalosti. Žaluje-li se však z jeho⁸⁶ deliktu, nežaluji na část. Odůvodněně se ocenění⁸⁷ vztahuje k úmyslu, ve kterém takovýto dědic jednal.

10. IULIANUS ve 2. knize *Ž Mimicia* Žaloba ze smlouvy o úschově nepřisluší proti jeho spoludědicům, kteří nejednali úmyslně.

11. ULPIANUS ve 41. knize *K Sabimovi* To, co na základě dobré víry uschovává otrok, je velmi správně vráceno, není totiž v souladu s dobrou vírou, jestliže někdo odmí-

⁸² Následně.

⁸³ Pozůstalosti.

⁸⁴ Po obvyčejném uschování.

⁸⁵ Podvodného bankéře.

⁸⁶ Dědice.

⁸⁷ Hodnoty sporu.

VENIT BONAE FIDEI ABNEGARE ID QUOD QUIS ACCEPIT, SED DEBEBIT REDDERE EI A QUO ACCEPIT, SIC TAMEN, SI SINE DOLO OMNI REDDAT, HOC EST, UT NEC CULPAE QUIDEM SUSPICIO SIT. DENIQUE SABINUS HOC EXPLICUIT ADDENDO: „NEC ULLA CAUSA INTERVENIT, QUARE PUTARE POSSIT DOMINUM REDDI NOLLE“. HOC ITA EST, SI POTUIT SUSPICARI, IUSTA SCILICET RATIONE MOTUS: CETERUM SUFFICIT BONAM FIDEM ADESSE. SED ET SI ANTE EIUS REI FURTUM FECERAT SERVUS, SI TAMEN IGNORAVIT IS APUD QUEM DEPOSITUM VEL CREDIDIT DOMINUM NON INVITUM FORE HUIUS SOLUTIONIS, LIBERARI POTEST: BONA ENIM FIDES EXIGITUR. NON TANTUM AUTEM SI REMANENTI IN SERVITUTE FUERIT SOLUTUM, SED ETIAM SI MANUMISSE VEL ALIENATO, EX IUSTIS CAUSIS LIBERATIO CONTINGIT, SCILICET SI QUIS IGNORANS MANUMISSE VEL ALIENATUM SOLVIT. IDEMQUE ET IN OMNIBUS DEBITORIBUS SERVANDUM POMPONII SCRIBIT.

12. *POMPONII LIBRO VICENSIMO SECUNDO AD SABINUM* SI IN ASIA DEPOSITUM FUERIT, UT ROMAE REDDATUR, VIDETUR ID ACTUM, UT NON IMPENSA EIUS ID FIAT APUD QUEM DEPOSITUM SIT, SED EIUS QUI DEPOSUIT. 1. DEPOSITUM EO LOCO RESTITUI DEBET, IN QUO SINE DOLO MALO EIUS EST, APUD QUEM DEPOSITUM EST: UBI VERO DEPOSITUM EST, NIHIL INTEREST. EADEM DICENDA SUNT COMMUNITER ET IN OMNIBUS BONAE FIDEI IUDICIIS. SED DICENDUM EST, SI VELIT ACTOR SUIS IMPENSIS SUOQUE PERICULO PERFERRI REM ROMAM, UT AUDIENDUS SIT, QUONIAM ET IN AD EXHIBENDUM ACTIONE ID SERVATUR. 2. CUM SEQUESTRE RECTE AGATUR DEPOSITI SEQUESTRARIA ACTIONE, QUAM ET IN HEREDEM EIUS REDDI OPORTET. 3. QUEMADMODUM QUOD EX STIPULATU VEL EX TESTAMENTO DARI OPORTEAT, POST IUDICIUM ACCEPTUM CUM DETRIMENTO REI PERIRET, SIC DEPOSITUM QUOQUE EO DIE, QUO DEPOSITI ACTUM SIT, PERICULO EIUS APUD QUEM DEPOSITUM FUERIT EST, SI IUDICII ACCIPIENDI TEMPORE POTUIT ID REDDERE REUS NEC REDDIDIT.

13. *PAULUS LIBRO TRIGENSIMO PRIMO AD EDICTUM* SI QUIS INFITIATUS SIT NON ADVERSUS DOMINUM, SED QUOD EUM QUI REM DEPOSITAM PETEBAT VERUM PROCURATOREM NON PUTARET AUT EIUS QUI DEPOSUISSET HEREDEM, NIHIL DOLO MALO FECIT: POSTEA AUTEM SI COGNOVERIT, CUM EO AGI POTERIT, QUONIAM NUNC INCIPIT DOLO MALO FACERE, SI REDDERE EAM NON VULT. 1. COMPETIT ETIAM CONDICTIO DEPOSITAE REI NOMINE, SED

tá⁸⁸, co obdržel, ale měl by vrátit tomu, od koho obdržel, a to vždy bez jakéhokoli úmyslu, ovšem za předpokladu, že zde není ani podezření na nedbalost⁸⁹. Sabinus⁹⁰ to vysvětluje a dodává: „Pokud zde není žádný důvod, na jehož základě se může⁹¹ domnívat, že pán nechtěl vrátit to, co bylo uschováno⁹².“ A tak je možné předpokládat⁹³ očividně vzbuzené z oprávněného důvodu, postačuje tedy dobrá víra. Ale také když otrok předtím věc ukradl a ten, u něhož ji uschoval, to nicméně nevěděl nebo byl přesvědčen, že pán by nebyl proti jejímu vrácení, může se osvobodit; dobrá víra tedy je vyžadována. Nejen když bylo vráceno otrokovi to, co zbývá, ale také propuštěnému na svobodu nebo zcizenému, předpokládá se, že se uschovávající osvobodí ze spravedlivého důvodu, a samozřejmě, pokud plnil, aniž by věděl, že byl otrok propuštěn na svobodu nebo zcizen. Pomponius⁹⁴ píše, že je třeba k těmž přihlídnout také s ohledem na všechny dlužníky.

12. POMPONIUS ve 22. knize K Sabinovi Jestliže bylo uschováno v Asii⁹⁵, aby bylo vráceno v Římě, má se za to, že bylo stanoveno, že to nebude zahrnuto do nákladů toho, u něhož bylo uschováno, ale toho, kdo uschoval. 1. Uschovaná věc musí být vrácena na místě, na němž se bez zlého úmyslu nachází u toho, u něhož byla uschována, vůbec přitom nezáleží na tom, kde byla uschována. Toto je třeba obecně říci také ohledně všech řízení založených na dobré víře⁹⁶. Proto je třeba říci, že pokud žalobce chce, aby jeho věc byla dopravena do Říma na jeho náklady a nebezpečí, musí tomu být nasloucháno, pokud se jedná o žalobu na předložení. 2. Uschovatel věci, která je předmětem sporu, se správně žaluje pomocí žaloby z úschovy věci, která je předmětem sporu, a musí být udělena také proti jeho dědici. 3. Cokoli, co musí být dáno na základě stipulace nebo závěti, by po zahájení sporu zaniklo ke škodě žalovaného, tak také nebezpečí uschované věci tíží od okamžiku, kdy byla podána žaloba ze smlouvy o úschově, toho, u něhož bylo uschováno, pokud by ji v době zahájení řízení žalovaný mohl vrátit a nevrátit.

13. PAULUS ve 31. knize K ediktu Jestliže někdo odporuje⁹⁷, nikoli proto, aby vzdoroval vlastníkově, ale z toho důvodu, že se domnívá, že ten, kdo požaduje uschovanou věc, není pravým zástupcem nebo dědicem toho, kdo uschoval, nejedná v žádném případě úmyslně. Jestliže se to ale dozví, je možné ho žalovat, neboť nyní, pokud ji nechce vrátit, začne jednat úmyslně. 1. Přísluší také kondikce⁹⁸ z důvodů uschované věci,

⁸⁸ Vrátit.

⁸⁹ Otroka.

⁹⁰ Massurius Sabinus byl jedním z nejvýznamnějších římských právníků 1. stol. n. l. Jako prvním z jezdeckého stavu mu bylo propůjčeno *ius respondendi* (právo dávat právní rady v zastoupení císaře). Zakladatel školy sabinianů. Napsal *Ius civile, Ad edictum, Responsa* a mnoho dalších děl.

⁹¹ Uschovatel.

⁹² Otrokem.

⁹³ Zavinění.

⁹⁴ Viz pozn. 3.

⁹⁵ Provincie *Asia* ležela na východě dnešního Turecka.

⁹⁶ *Iudicia in bonae fidei* měla volný projednávací režim a v jejich rámci se přihlíželo nejen k vedlejším dohodám, ale stejně tak i k obchodním zvyklostem založeným na obyčejí.

⁹⁷ Nechce vrátit uschovanou věc.

⁹⁸ Viz pozn. 11. V tomto případě se bude jednat o *condictio certae rei*.

NON ANTEQUAM ID DOLO ADMISSUM SIT: NON ENIM QUEMQUAM HOC IPSO, QUOD DEPOSITUM ACCIPIAT, CONDICTIONE OBLIGARI, VERUM QUOD DOLUM MALUM ADMISERIT.

14. *GAIUS LIBRO NONO AD EDICTUM PROVINCIALE* SI PLURES HEREDES EXSTITERINT EI QUI DEPOSUERIT, DICITUR, SI MAIOR PARS ADIERIT, RESTITUENDAM REM PRAESSENTIBUS: MAIOREM AUTEM PARTEM NON EX NUMERO UTIQUE PERSONARUM, SED EX MAGNITUDE PORTIONUM HEREDITARIARUM INTELLEGENDAM: CAUTELA IDONEA REDDENDA. 1. SIVE AUTEM CUM IPSO APUD QUEM DEPOSITA EST ACTUM FUERIT SIVE CUM HEREDE EIUS ET SUA NATURA RES ANTE REM IUDICATAM INTERCIDERIT, VELUTI SI HOMO MORTUUS FUERIT, SABINUS ET CASSIUS ABSOLVI DEBERE EUM CUM QUO ACTUM EST DIXERUNT, QUIA AEQUUM ESSET NATURALEM INTERITUM AD ACTOREM PERTINERE, UTIQUE CUM INTERITURA ESSET EA RES ET SI RESTITUTA ESSET ACTORI.

15. *IULIANUS LIBRO TERTIO DECIMO DIGESTORUM* QUI REM SUAM DEPONI APUD SE PATITUR VEL UTENDAM ROGAT, NEC DEPOSITI NEC COMMODATI ACTIONE TENETUR: SICUTI QUI REM SUAM CONDUKIT AUT PRECARIO ROGAT, NEC PRECARIO TENETUR NEC EX LOCATO.

16. *AFRICANUS LIBRO SEPTIMO QUAESTIONUM* SI IS, APUD QUEM REM DEPOSUERIS, APUD ALIUM EAM DEPONAT ET ILLE DOLO QUID ADMISERIT, OB DOLUM EIUS, APUD QUEM POSTEA SIT DEPOSITUM, EATENUS EUM TENERI APUD QUEM TU DEPOSUERIS, UT ACTIONES SUAS TIBI PRAESTET.

17. *FLORENTINUS LIBRO SEPTIMO INSTITUTIONUM* LICET DEPONERE TAM PLURES QUAM UNUS POSSUNT, ATTAMEN APUD SEQUESTREM NON NISI PLURES DEPONERE POSSUNT: NAM TUM ID FIT, CUM ALIQUA RES IN CONTROVERSIAM DEDUCITUR. ITAQUE HOC CASU IN SOLIDUM UNUSQUISQUE VIDETUR DEPOSUISSE: QUOD ALITER EST, CUM REM COMMUNEM PLURES DEPONUNT. 1. REI DEPOSITAE PROPRIETAS APUD DEPONENTEM MANET: SED ET POSSESSIO, NISI APUD SEQUESTREM DEPOSITA EST: NAM TUM DEMUM SEQUESTER POSSIDET: ID ENIM AGITUR EA DEPOSITIONE, UT NEUTRIUS POSSESSIONI ID TEMPUS PROCEDAT.

18. *NERATIUS LIBRO SECUNDO MEMBRANARUM* DE EO, QUOD TUMULTUS INCENDII RUINAE NAUFRAGII CAUSA DEPOSITUM EST, IN HEREDEM DE DOLO MORTUI ACTIO EST PRO HEREDITARIA PORTIONE ET IN SIMPLUM ET INTRA ANNUM QUOQUE: IN IPSUM ET IN SOLIDUM ET IN DUPLUM ET IN PERPETUUM DATUR.

avšak nikoli dříve, než bylo cokoli úmyslně učiněno. Není tedy zavázán z kondikce ze samotné skutečnosti, že něco bylo přijato do úschovy, ale proto, že něco učinil úmyslně.

14. GAIUS v 9. knize K provinčnímu ediktu Jestliže se více osob stane dědici toho, kdo uschoval, pak se říká, že pokud většina přijme⁹⁹, musí být věc vrácena přítomným. Většina se pak jistě netýká počtu osob, ale velikosti pozůstalostních dílů, měla by jim proto být poskytnuta vhodná záruka¹⁰⁰. 1. Ať již je žalován ten, u něhož bylo uschováno, nebo jeho dědic, pak v případě, kdy je před vynesením rozsudku věc ztracena ze své přirozené podstaty, jako když například zemře otrok, Sabinus¹⁰¹ a Cassius¹⁰² řekli, že je třeba toho, kdo je žalován, zprostit, a mají za spravedlivé, že žalobce postihuje ztráta z přirozených důvodů, a jistě, pokud by věc nebyla ztracena, byla by žalobci vrácena.

15. IULLIANUS ve 13. knize Digest Ten, kdo uschová svoji věc u sebe nebo ji chce do výpůjčky, stejně jako ten, kdo vlastní věc pronajme nebo ji žádá do výprosy, není zavázán ani z výprosy, ani z pronájmu.

16. AFRICANUS v 7. knize Otázek Jestliže ten, komu byla do úschovy dána věc, ji uschová u jiného a ten učiní cokoli úmyslně, pak ten, u něhož byla věc uschována, je pouze povinen postoupit své žaloby ohledně úmyslu toho, u něhož byla věc následně uschována.

17. FLORENTINUS v 7. knize Institucí Uschovat může jak jedna, tak i více osob, nicméně u úschovce věci, která je předmětem sporu, může uschovat pouze více osob, a tak se děje, když se o nějakou věc vede soudní řízení. V takovém případě je každý z nich považován za solidárního uschovatele a to je odlišné od toho, kdy více osob uschovává společnou věc. 1. Uschovateli věci zůstává nejen vlastnictví uschované věci, ale také její držba, ovšem nikoli tehdy, když byla uschována u úschovce věci, která je předmětem sporu, neboť tento drží¹⁰³. Takováto úschova je konstruována tak, že po tu dobu nedrží ani jeden¹⁰⁴.

18. NERATIUS ve 2. knize Svitků Tomu, kdo uschoval kvůli sročení, požáru, zřícení budovy, ztroskotání, přísluší žaloba pro úmysl zůstavitele proti dědici na část pozůstalosti a na prostou náhradu škody, a to do jednoho roku. Proti¹⁰⁵ je udělena¹⁰⁶ na náhradu škody a na dvojnásobek, a to bez omezení času.

⁹⁹ Pozůstalost.

¹⁰⁰ Na jejich pozůstalostní podíly.

¹⁰¹ Viz pozn. 90.

¹⁰² C. Cassius Longinus (zemřel v r. 69/70 n. l.). Zastával mnoho vysokých státních úřadů (zejména úřad náhradního konsula – *consul suffectus* v r. 3 n. l.), zakladatel vlastní školy (*schola Cassiana*), vypracoval celý systém civilního práva (*ius civile*).

¹⁰³ Nejedná se o držbu v pravém slova smyslu, ale o tzv. odvozenou držbu, kdy detentor může požádat o vydání interdiktů (viz pozn. 607).

¹⁰⁴ Z uschovatelů.

¹⁰⁵ Uschovávajícímu.

¹⁰⁶ Žaloba.

19. *ULPIANUS LIBRO SEPTIMO DECIMO AD EDICTUM* IULIANUS ET MARCELLUS PUTANT FILIUM FAMILIAS DEPOSITI RECTE AGERE POSSE.

20. *PAULUS LIBRO OCTAVO DECIMO AD EDICTUM* SI SINE DOLO MALO REM DEPOSITAM TIBI AMISERIS, NEC DEPOSITI TENERIS NEC CAVERE DEBES, SI DEPREHENDERIS EAM REDDI: SI TAMEN AD TE ITERUM PERVENERIT, DEPOSITI TENERIS.

21. *IDEM LIBRO SEXAGESIMO AD EDICTUM* SI APUD FILIUM FAMILIAS RES DEPOSITA SIT ET EMANCIPATUS REM TENEAT, PATER NEC INTRA ANNUM DE PECULIO DEBET CONVENIRI, SED IPSE FILIUS. 1. PLUS TREBATIUS EXISTIMAT, ETIAMSI APUD SERVUM DEPOSITUM SIT ET MANUMISSUS REM TENEAT, IN IPSUM DANDAM ACTIONEM, NON IN DOMINUM, LICET EX CETERIS CAUSIS IN MANUMISSUM ACTIO NON DATUR.

22. *MARCELLUS LIBRO QUINTO DIGESTORUM* SI DUO HEREDES REM APUD DEFUNCTUM DEPOSITAM DOLO INTERVERTERINT, QUODAM UTIQUE CASU IN PARTES TENEBUNTUR: NAM SI DIVISERINT DECEM MILIA, QUAE APUD DEFUNCTUM DEPOSITA FUERANT, ET QUINA MILIA ABSTULERINT ET UTERQUE SOLVENDO EST, IN PARTES OBSTRACTI ERUNT: NEC ENIM AMPLIUS ACTORIS INTEREST. QUOD SI LANCEM CONFLAVERINT AUT CONFLARI AB ALIQUO PASSI FUERINT ALIAVE QUAE SPECIES DOLO EORUM INTERVERSA FUERIT, IN SOLIDUM CONVENIRI POTERUNT, AC SI IPSI SERVANDAM SUSCEPISSENT: NAM CERTE VERUM EST IN SOLIDUM QUEMQUE DOLO FECISSE ET NISI PRO SOLIDO RES NON POTEST RESTITUI. NEC TAMEN ABSURDE SENTIET, QUI HOC PUTAVERIT PLANE NISI INTEGRAE REI RESTITUTIONE EUM, CUM QUO ACTUM FUERIT, LIBERARI NON POSSE, CONDEMNANDUM TAMEN, SI RES NON RESTITUETUR, PRO QUA PARTE HERES EXSTITIT.

23. *MODESTINUS LIBRO SECUNDO DIFFERENTIARUM* ACTIONE DEPOSITI CONVENTUS SERVO CONSTITUTO CIBARIORUM NOMINE APUD EUNDEM IUDICEM UTILITER EXPERITUR.

24. *PAPINIANUS LIBRO NONO QUAESTIONUM* „LUCIUS TITIUS SEMPRONIO SALUTEM. CENTUM NUMMOS, QUOS HAC DIE COMMENDASTI MIHI ADNUMERANTE SERVO STICHO ACTORE, ESSE APUD ME UT NOTUM HABERES, HAC EPISTULA MANU MEA SCRIPTA TIBI NOTUM FACIO: QUAE QUANDO VOLES ET UBI VOLES CONFESTIM TIBI NUMERABO.“ QUAE RITUR PROPTER USURARUM INCREMENTUM. RESPONDI DEPOSITI ACTIONEM LOCUM HABERE: QUID EST ENIM ALIUD COMMENDARE QUAM DEPONERE? QUOD ITA VERUM EST, SI ID ACTUM EST,

19. *ULPIANUS* v 17. knize *K ediktu Iulianus*¹⁰⁷ a *Marcellus*¹⁰⁸ se domnívají, že syn pod otcovskou mocí může řádně žalovat ze smlouvy o úschově.

20. *PAULUS* v 18. knize *K ediktu* Jestliže jsi neúmyslně pozbyl uschované věci, neodpovídáš ani ze smlouvy o úschově, ani nemusíš slíbit její vrácení, jestliže ji získáš. Jestliže se však k tobě navrátí, pak ze smlouvy o úschově odpovídáš.

21. *TENTYŹ* v 60. knize *K ediktu* Jestliže byla věc uschována u syna pod otcovskou mocí a po propuštění z ní ji má u sebe, nemůže být otec do jednoho roku žalován z *pekulia*¹⁰⁹, ale žalován musí být tento syn. I. Navíc, *Trebatius*¹¹⁰ věří, že také, když bylo uschováno u otroka, který byl následně propuštěn na svobodu a má věc u sebe, bude žaloba udělena proti němu, nikoli proti pánovi, přestože v ostatních případech¹¹¹ se proti propuštěnému na svobodu žaloba neuděluje.

22. *MARCELLUS* v 5. knize *Digest* Jestliže si dva dědici úmyslně přivlastnili věc uschovanou u zůstavitele, pak v takovém případě odpovídají do výše svých podílů¹¹². Pokud si totiž rozdělí deset tisíc¹¹³, které byly uschovány u zůstavitele, a vezmou si po pěti tisících¹¹⁴ a oba budou solventní, budou odpovídat za své části; vyšší zájem žalobce zde totiž není. Jestliže však z nich odlijí mísu nebo dovolí jinému je roztavit anebo si je úmyslně přisvojí skrze jiný předmět, mohou být zavázáni solidárně, jako by oni sami převzali povinnost uschovat věc. Je totiž jisté správné, aby ti, kdo společně úmyslně jednali, také společně odpovídali, pokud nemůže být věc vrácena. Není nesmyslné mínění toho, kdo se domnívá, že nemůže být osvobozen, pokud nevrátí celou věc tomu, kdo ho žaluje, a když věc vrácena nebude, může být odsouzen na tu část, jejíž se stal dědicem.

23. *MODESTINUS* ve 2. knize *Rozdílností* Ten, kdo je žalován ze smlouvy o úschově, může u téhož soudce účinně nastavit žalobu¹¹⁵ z důvodu poskytnutí stravy¹¹⁶.

24. *PAPINIANUS* v 9. knize *Otázek* „*Lucius Titius* zdraví *Sempronia*. Tímto dopisem napsaným mou vlastní rukou ti oznamuji, že sto mincí, které jsi mi dnes svěřil a které mi odpočítal zastupující otrok¹¹⁷ *Stichus*, se nachází u mne. Vyplatím ti je v hotovosti, kdy a kde budeš chtít.“ Nabízí se zde otázka ohledně navýšení skrze úroky. Odpovím, že se použije žaloba ze smlouvy o úschově, vždyť je snad něco jiného svěřit než uschovat? A je to tak správně, že pokud je smlouveno, že bude vráceno stejné množství

¹⁰⁷ Viz pozn. 16.

¹⁰⁸ Viz pozn. 48.

¹⁰⁹ Viz pozn. 8.

¹¹⁰ Viz pozn. 72.

¹¹¹ Závazkových vztahů.

¹¹² Pozůstalostních.

¹¹³ Sesterciů. Byly to měděné mince v hodnotě 2,5 asu.

¹¹⁴ Každý.

¹¹⁵ Protižalobu ze smlouvy o úschově.

¹¹⁶ Uschovanému otrokovi.

¹¹⁷ Tvůj.

UT CORPORA NUMMORUM EADEM REDDERENTUR: NAM SI UT TANTUNDEM SOLVERETUR CONVENIT, EGREDITUR EA RES DEPOSITI NOTISSIMOS TERMINOS. IN QUA QUAESTIONE SI DEPOSITI ACTIO NON TENEAT, CUM CONVENIT TANTUNDEM, NON IDEM REDDI, RATIONEM USURARUM HABERI NON FACILE DICENDUM EST. ET EST QUIDEM CONSTITUTUM IN BONAE FIDEI IUDICIIS, QUOD AD USURAS ATTINET UT TANTUNDEM POSSIT OFFICIUM ARBITRI QUANTUM STIPULATIO: SED CONTRA BONAM FIDEM ET DEPOSITI NATURAM EST USURAS AB EO DESIDERARE TEMPORIS ANTE MORAM, QUI BENEFICIUM IN SUSCIPIENDA PECUNIA DEDIT. SI TAMEN AB INITIO DE USURIS PRAESTANDIS CONVENIT, LEX CONTRACTUS SERVABITUR.

25. *IDEM LIBRO TERTIO RESPONSORUM* DIE SPONSALIORUM AUT POSTEA RES OBLATAS PUELLAE, QVAE SUI IURIS FUIT, PATER SUSCEPIT: HERES EIUS UT EXHIBEAT RECTE CONVENIETUR ETIAM ACTIONE DEPOSITI. 1. QUI PECUNIAM APUD SE NON OBSIGNATAM, UT TANTUNDEM REDDERET, DEPOSITAM AD USUS PROPRIOS CONVERTIT, POST MORAM IN USURAS QUOQUE IUDICIO DEPOSITI CONDEMNANDUS EST.

26. *PAULUS LIBRO QUARTO RESPONSORUM* PUBLIA MAEVIA CUM PROFICISCIERETUR AD MARITUM SUUM, ARCAM CLUSAM CUM VESTE ET INSTRUMENTIS COMMENDAVIT GAIAE SEIAE ET DIXIT EI: „CUM SANA SALVAVE VENERO, RESTITUES MIHI: CERTE, SI ALIQUID MIHI HUMANUM CONTIGERIT, FILIO MEO, QUEM EX ALIO MARITO SUSCEPI.“ DEFUNCTA EA INTESTATA DESIDERO RES COMMENDATAE CUI RESTITUI DEBEANT, FILIO AN MARITO. PAULUS RESPONDIT FILIO. 1. LUCIUS TITUS ITA CAVIT: „ΕΛΑΒΟΝ ΚΑΙ ΈΧΩ ΈΙΣ ΛΟΓΟΝ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗΣ ΤΑ ΠΡΟΓΕΓΡΑΜΜΕΝΑ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΙΟΥ ΔΗΝΑΡΙΑ ΜΥΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΝΤΑ ΠΟΙΗΣΩ ΚΑΙ ΣΥΜΦΩΝΩ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΣΑ ΩΣ ΠΡΟΓΕΓΡΑΨΑΙΤΑΙ ΚΑΙ ΣΥΝΕΘΕΜΗΝ ΧΩΡΗΓΗΣΑΙ ΣΟΙ ΤΟΚΟΝ ΈΚΑΣΤΗΣ ΜΙΝΑΣ ΈΚΑΣΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΟΒΟΛΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟΔΟΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΙΟΥ.“ [ID EST: ACCEPTI ET HABEO EX CAUSA DEPOSITI SUPRA SCRIPTA DECEM MILIA DENARIUM ET FACIAM OMNIA ET CONSENTIO ET PROMISI ITA UT SUPRA SCRIPTUM EST, ET CONVENI PRAESTARE TIBI USURAS IN SINGULAS MINAS PER SINGULOS MENSES ASSIUM QUATERNORUM, DONEC UNIVERSA SUMMA REDDATUR.] QUAERO, AN USURAE PETI POSSUNT. PAULUS RESPONDIT EUM CONTRACTUM DE QUO QUAERITUR DEPOSITAE PECUNIAE MODUM EXCEDERE, ET IDEO SECUNDUM CONVENTIONEM USURAE QUOQUE ACTIONE DEPOSITI PETI POSSUNT. 2. „TITUS SEMPRONIIS SALUTEM. HABERE ME A VOBIS AURI PONDO PLUS MINUS DECEM ET DISCOS DUOS SACCUM SIGNATUM: EX QUIBUS DEBETIS MIHI DECEM, QUOS APUD TITUM DEPOSUISTIS: ITEM QUOS TROPHIMATI DECEM: ITEM EX RATIONE PATRIS VESTRI DECEM ET QUOD EXCURRIT.“ QUAERO, AN EX HUIUSCEMODI SCRIPTURA ALIQUA OBLIGATIO NATA SIT, SCILICET QUOD AD SOLAM PECUNIAE CAUSAM ATTINET. RESPONDIT EX EPISTULA, DE QUA QUAERITUR, OBLIGATIONEM QUIDEM NULLAM NATAM VIDERI, SED PROBATIONEM DEPOSITARUM RERUM IMPLERI POSSE: AN AUTEM IS QUOQUE, QUI DEBERI

mincí, překračuje to veškeré známé hranice smlouvy o úschově. K otázce¹¹⁸, kdy bylo dohodnuto, že bude vráceno stejné množství mincí, a nikoli ty samé, nepodléhá se žalobě ze smlouvy o úschově a není možné jednoduše říci, že se vypočítávají úroky. A císařským nařízením bylo stanoveno, že v soudních řízeních vycházejících z dobré víry¹¹⁹, může úřad soudce ohledně úroků učinit to, co bylo slíbeno. S dobrou vírou a povahou smlouvy o úschově je však v rozporu požadovat od toho, kdo přijetím peněz poskytuje laskavost, úroky za období předcházející prodlení. Jestliže je však od počátku poskytnutí úroků dohodnuto, obsah smlouvy se zachovává.

25. TENTYŽ ve 3. knize Odpovědí Při zasnoubení, nebo až poté, obdržel otec věci poskytnuté dceři, která nepodléhala jeho moci. Žalobě ze smlouvy o úschově bude podléhat také její dědic, a to za účelem jejich předložení. 1. Ten, kdo ve svůj prospěch použije u něho uschované nezapečetěné peníze, aby jich vrátil stejné množství, bude pomocí žaloby ze smlouvy o úschově odsouzen teprve po prodlení také k zaplacení úroků.

26. PAULUS ve 4. knize Odpovědí Když se Publia Maevia vydávala na cestu za svým manželem, svěřila Gaie Seie uzamčenou skříň se šaty a ozdobami a řekla jí: „Vrať mi je, když se vrátím zdravá a v pořádku, kdyby se mně však přihodila nějaká přirozená nehoda, vrať je mému synovi¹²⁰, který pochází od jiného manžela.“ Zemřela bez závěti. Přeji si¹²¹, komu by měly být vráceny svěřené věci, zda synovi, nebo manželovi. Paulus¹²² odpověděl, že synovi. 1. Lucius Titius slíbil: „Obdržel jsem a mám u sebe z důvodu smlouvy o úschově tvých výše uvedených deset tisíc stříbrných denárů¹²³ a slíbil jsem, uznal a udělám vše tak, jak je výše napsáno. Zavazuji se ti platit úroky ve výši čtyř šestin drachem¹²⁴ z každé miny¹²⁵ měsíčně¹²⁶, dokud nebude celá částka vrácena.“ Táže se, zda mohou být úroky soudně vymáhány. Paulus odpověděl, že tato smlouva, ohledně níž je spor, přesahuje hranice úschovy peněz, a proto je také pomocí žaloby ze smlouvy o úschově možné požadovat i dohodnuté úroky. 2. „Titius zdraví Sempronie. Mám od vás okolo deseti liber¹²⁷ zlata, dva kovové talíře a zapečetěný váček. Z těchto věcí mi dlužíte deset, které jste uschovali u Titia. Dále deset dlužíte Trophimatovi, deset na účet svého otce a z toho jdoucí úroky.“ Táže se, zda z takovéto písemnosti vzniká nějaký závazek, samozřejmě pokud se týká pouze otázky peněz. Ohledně dopisu, o který se jedná, odpovídá¹²⁸, že se nemá za to, že z něho vzniká nějaký závazek, ale že je jím

¹¹⁸ Úroků.

¹¹⁹ Viz pozn. 96.

¹²⁰ Vrať tuto skříň.

¹²¹ Vědět.

¹²² Iulius Paulus, jeden z nejvýznamnějších římských právníků, působil na přelomu 2. a 3. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).

¹²³ Mince v hodnotě 10, později 16 asů.

¹²⁴ Attická měnová jednotka rovnající se 6 obolům.

¹²⁵ Attická měnová jednotka rovnající se 100 drachmám a 600 obolům.

¹²⁶ 1,8 % za rok.

¹²⁷ 1 libra = 327 g.

¹²⁸ Paulus.

SIBI CAVIT IN EADEM EPISTULA DECEM, PROBARE POSSIT HOC QUOD SCRIPSIT, IUDICEM AESTIMATURUM.

27. *IDEM LIBRO SEPTIMO RESPONSORUM* LUCIUS TITUS CUM HABERET FILIAM IN POTESTATE SEIAM, PAMPHILO SERVO ALIENO IN MATRIMONIUM COLLOCAVIT, CUI ETIAM DOTEM DEDIT, QUAM SUB TITULO DEPOSITI IN CAUTIONEM CONTULIT, ET POSTEA NULLA DENUNTIATIONE A DOMINO FACTA PATER DECESSIT, MOX ET PAMPHILUS SERVUS: QUARO, QUA ACTIONE SEIA PECUNIAM PETERE POSSIT, CUM IPSA PATRI HERES EXTITERIT. PAULUS RESPONDIT, QUONIAM DOS CONSTITUI NON POTUIT, EX CAUSA DEPOSITI ACTIONE DE PECULIO PECUNIAM REPETENDAM.

28. *SCAEVOLA LIBRO PRIMO RESPONSORUM* QUINTUS CAECILIUS CANDIDUS AD PACCIIUM ROGATIANUM EPISTULAM SCRIPSIT IN VERBA INFRA SCRIPTA: „CAECILIUS CANDIDUS PACCIO ROGATIANO SUO SALUTEM. VIGINTI QUINQUE NUMMORUM QUOS APUD ME ESSE VOLUISTI, NOTUM TIBI ISTA HAC EPISTULA FACIO AD RATIUNCULAM MEAM EA PERVENISSE: QUIBUS UT PRIMUM PROSPICIAM, NE VACUA TIBI SINT: ID EST UT USURAS EORUM ACCIPIAS, CURAE HABEBO“. QUAESITUM EST, AN EX EA EPISTULA ETIAM USURAE PETI POSSINT. RESPONDI DEBERI EX BONAE FIDEI IUDICIO USURAS, SIVE PERCEPIT SIVE PECUNIA IN RE SUA USUS EST.

29. *PAULUS LIBRO SECUNDO SENTENTIARUM* SI SACCULUM VEL ARGENTUM SIGNATUM DEPOSUERO ET IS PENES QUEM DEPOSITUM FUIT ME INVITO CONTRECTAVERIT, ET DEPOSITI ET FURTI ACTIO MIHI IN EUM COMPETIT. 1. SI EX PERMISSU MEO DEPOSITA PECUNIA IS PENES QUEM DEPOSITA EST UTATUR, UT IN CETERIS BONAE FIDEI IUDICIIS USURAS EIUS NOMINE PRAESTARE MIHI COGITUR.

30. *NERATIUS LIBRO PRIMO RESPONSORUM* SI FIDEIUSSOR PRO TE APUD QUEM DEPOSITUM EST LITIS AESTIMATIONE DAMNATUS SIT, REM TUAM FIERI.

31. *TRYPHONINUS LIBRO NONO DISPUTATIONUM* BONA FIDES QUAE IN CONTRACTIBUS EXIGITUR AEQUITATEM SUMMAM DESIDERAT: SED EAM UTRUM AESTIMAMUS AD MERUM IUS GENTIUM AN VERO CUM PRAECEPTIS CIVILIBUS ET PRAETORIIS? VELUTI REUS CAPITALIS IUDICII DEPOSUIT APUD TE CENTUM: IS DEPORTATUS EST, BONA EIUS PUBLICATA SUNT: UTRUMNE IPSI HAEC REDDENDA AN IN PUBLICUM DEFERENDA SINT? SI TANTUM NATURALE ET GENTIUM IUS INTUEMUR, EI QUI DEDIT RESTITUENDA SUNT: SI CIVILE IUS ET LEGUM ORDINEM, MAGIS IN PUBLICUM DEFERENDA SUNT: NAM MALE MERITUS PUBLICICE, UT EXEMPLO ALIIS AD DETERRENDA MALEFICIA SIT, ETIAM EGESTATE LABORARE

možné vést důkaz ohledně uschovaných věcí. Soudce pak uváží, zda ten, kdo v onom dopise tvrdil, že mu dluží deset, může prokázat to, co napsal.

27. TENTYŽ v 7. knize *Odpovědí* Lucius Titius mající ve své moci dceru Seiu ji dal za manželku cizímu otroku Pamphilovi, jemuž také zřídil věno, které mu bylo odevzdáno do úschovy. Poté otec zemřel, aniž by pánem¹²⁹ bylo cokoli oznámeno, a po něm zakrátko zemřel také otrok Pamphilus. Táhá se, jakou žalobou se může Seia dožadovat těchto peněz, když se stala otcovou dědičkou. Paulus¹³⁰ odpověděl, že jelikož věno nemůže být zřízeno, je možné peníze požadovat pomocí žaloby z pekulia¹³¹.

28. SCAEVOLA v I. knize *Odpovědí* Quintus Caecilius Candidus¹³² napsal dopis Pacciovi Rogatianovi¹³³ následujícími slovy: „Caecilius Candidus zdraví Paccia Rogatiana. Tímto dopisem ti oznamuji, že tvých dvacet pět mincí, které jsi chtěl, aby byly u mne, přišlo na můj účet. Budu o ně pečovat, aby pro tebe nebyly neúčinné, tedy abych z nich měl úroky.“ Byla položena otázka, zda je možné na základě tohoto dopisu soudně požadovat také úroky. Odpověděl jsem, že v rámci řízení založeného na dobré víře¹³⁴ jsou úroky dluženy jak tím, kdo je pobírá, tak tím, kdo použil peníze ve svůj prospěch.

29. PAULUS ve 2. knize *Výroků* Jestliže uschovám označený váček nebo stříbro a ten, u něhož bylo uschováno, se ho proti mé vůli zmocní, bude mi proti němu příslušet buď žaloba ze smlouvy o úschově, nebo z krádeže. 1. Jestliže použije peníze s mým souhlasem ten, u něhož byly uschovány, pak je povinen, stejně jako u jiných řízení založených na dobré víře¹³⁵, zaplatit mi z tohoto důvodu úroky.

30. NERATIUS v I. knize *Odpovědí* Jestliže je ve tvůj prospěch ručitel odsouzen k zaplacení ocenění¹³⁶ sporu a uschovaná věc je u tebe, stane se tvou.

31. TRYPHONINUS v 9. knize *Rozprav* Dobrá víra, která se požaduje u smluv, vyžaduje nejvyšší spravedlnost. Máme ji ale posuzovat čistě podle práva národů, nebo podle pravidel civilního, či praetorského práva? Například když obviněný v hrdelním procesu u tebe uschoval sto a bude pak deportován¹³⁷ a jeho majetek konfiskován, je třeba uschované věci vrátit jemu, nebo případnou státu? Jestliže přihlédneme pouze k přirozenému právu a k právu národů, je třeba je vrátit tomu, kdo je požaduje, jestliže přihlédneme k civilnímu právu a k právnímu řádu, případnou spíše státu. Ten, kdo byl veřejně pokárán, musí rovněž trpět bídu, aby byl odstrašujícím příkladem pro ostatní¹³⁸, aby nepáchali protiprávní činy. 1. Nabízí se zde další zkoumání. Musíme dobrou víru

¹²⁹ Otroka.

¹³⁰ Viz pozn. 122.

¹³¹ Viz pozn. 8.

¹³² Jinak neznámý.

¹³³ Jinak neznámý.

¹³⁴ Viz pozn. 96.

¹³⁵ Viz pozn. 96.

¹³⁶ Hodnoty předmětu.

¹³⁷ *Deportatio* bylo zpřísněnou formou vyhnání, jednalo se o doživotní trest spojený se ztrátou občanství a konfiskací majetku.

¹³⁸ Aby se vyvarovali.

DEBET. 1. INCURRIT HIC ET ALIA INSPECTIO. BONAM FIDEM INTER EOS TANTUM, QUOS CONTRACTUM EST, NULLO EXTRINSECUS ADSUMPTO AESTIMARE DEBEMUS AN RESPECTU ETIAM ALIARUM PERSONARUM, AD QUAS ID QUOD GERITUR PERTINET? EXEMPLI LOCO LATRO SPOLIA QUAE MIHI ABSTULIT POSUIT APUD SEIUM INSCIUM DE MALITIA DEPONENTIS: UTRUM LATRONI AN MIHI RESTITUERE SEIUS DEBEAT? SI PER SE DANTEM ACCIPIENTEMQUE INTUEMUR, HAEC EST BONA FIDES, UT COMMISSAM REM RECIPIAT IS QUI DEDIT: SI TOTIUS REI AEQUITATEM, QUAE EX OMNIBUS PERSONIS QUAE NEGOTIO ISTO CONTINGUNTUR IMPLETUR, MIHI REDDENDA SUNT, QUO FACTO SCELESTISSIMO ADEMPTA SUNT. ET PROBO HANC ESSE IUSTITIAM, QUAE SUUM CUIQUE ITA TRIBUT, UT NON DISTRAHATUR AB ULLIUS PERSONAE IUSTIORE REPETITIONE. QUOD SI EGO AD PETENDA EA NON VENIAM, NIHILO MINUS EI RESTITUENDA SUNT QUI DEPOSUIT, QUAMVIS MALE QUAESITA DEPOSUIT. QUOD ET MARCELLUS IN PRAEDONE ET FURE SCRIBIT. SI TAMEN IGNORANS LATRO CUIUS FILIO VEL SERVO REM ABSTULISSET APUD PATREM DOMINUMVE EUS DEPOSUIT IGNORANTEM, NEC EX IURE GENTIUM CONSISTET DEPOSITUM, CUIUS HAEC EST POTESTAS, UT ALII, NON DOMINO SUA IPSIUS RES QUASI ALIENA, SERVANDA DETUR. ET SI REM MEAM FUR, QUAM ME IGNORANTE SUBRIPUIT, APUD ME ETIAMNUNC DELICTUM EUS IGNORANTEM DEPOSUERIT, RECTE DICETUR NON CONTRAHI DEPOSITUM, QUIA NON EST EX FIDE BONA REM SUAM DOMINUM PRAEDONI RESTITUERE COMPELLI. SED ET SI ETIAMNUNC AB IGNORANTE DOMINO TRADITA SIT QUASI EX CAUSA DEPOSITI, TAMEN INDEBITI DATI CONDICTIO COMPETET.

32. *CELSUS LIBRO UNDECIMO DIGESTORUM* QUOD NERVA DICERET LATIOREM CULPAM DOLUM ESSE, PROCULO DISPLICEBAT, MIHI VERISSIMUM VIDETUR. NAM ET SI QUIS NON AD EUM MODUM QUEM HOMINUM NATURA DESIDERAT DILIGENS EST, NISI TAMEN AD SUUM MODUM CURAM IN DEPOSITO PRAESTAT, FRAUDE NON CARET: NEC ENIM SALVA FIDE MINOREM IS QUAM SUIS REBUS DILIGENTIAM PRAESTABIT.

33. *LABEO LIBRO SEXTO POSTERIORUM A IAVOLENO EPITOMARUM* SERVUS TUUS PECUNIAM CUM ATTIO IN SEQUESTRE DEPOSUIT APUD MAEVIUM EA CONDICIONE, UT EA TIBI REDDERETUR, SI TUAM ESSE PROBASSES, SI MINUS, UT ATTIO REDDERETUR. POSSE DIXI CUM EO, APUD QUEM DEPOSITA ESSET, INCERTI AGERE, ID EST AD EXHIBENDUM, ET EXHIBITAM VINDICARE, QUIA SERVUS IN DEPONENDO TUUM IUS DETERIUS FACERE NON POTUISSET.

zvažovat pouze mezi těmi, kteří uzavřeli smlouvu, aniž bychom přihlíželi k dalším, nebo také s ohledem na jiné osoby, jichž se týká to, co bylo sjednáno? Například zloděj uschoval u Seia, který nevěděl o mrzkém jednání uschovávacího, který mi tyto věci sebral a odnesl. Přihlédneme-li k tomu, kdo dává a kdo dostane, tak podle dobré víry to bude tak, že ten, kdo požaduje, by měl dostat zpět svěřenou věc. Nahlédneme-li na celou záležitost z hlediska spravedlnosti dotýkající se všech zúčastněných osob, je třeba ji vrátit mně, neboť byly sebrány v důsledku podvodného skutku. Potvrzuji, že to je spravedlnost, když se někomu přizná, co je jeho, tehdy, když tyto věci nebyly odňaty na základě žádosti o jejich vrácení, což je správnější než nějaké jiné osobě. Jestliže soudně nepožadují vydání těchto věcí, mohou být stejně tak vráceny tomu, kdo je uschoval, i kdyby je uschoval až poté, co se jich neprávem zmocnil. To, co Marcellus¹³⁹ píše, se týká také uchvatitele¹⁴⁰ a zloděje. Jestliže tedy lupič, aniž by znal osobu, které syn nebo otrok odcizili věc, ji uschová u takového otce nebo pána, aniž by o tom věděl, nevznikne smlouva o úschově ani podle práva národů a má to takové účinky, že se dá¹⁴¹ do opatrování jinému, a nikoli vlastníkovu, jako by byla jiného. A jestliže zloděj uschová u mne moji vlastní věc, kterou mně ukradl, aniž bych ještě věděl o jeho protiprávním činu a aniž bych si toho všiml, pak se správně říká, že zde smlouva o úschově není, neboť¹⁴² na základě dobré víry neodpovídá tomu, že by byl vlastník povinen vrátit vlastní věc uchvatiteli. I kdyby byla ještě nevědoucím vlastníkem vrácena¹⁴³ jakoby na základě smlouvy o úschově, přísluší mu i tak kondikce z nedluhu¹⁴⁴.

32. CELSUS v II. knize Digest Myslím, že je velmi správné to, co říkal Nerva¹⁴⁵ a co se Prokulovi¹⁴⁶ nezdálo být správné, že je totiž hrubá nedbalost úmyslem. Neboť také když někdo není opatrný, jak vyžaduje lidská přirozenost, a jestliže takovým způsobem neopatruje při úschově, bude odpovídat, i když se neoprávněně neobohatí; s ohledem na zachování věrnosti¹⁴⁷ nebude odpovídat za menší péči než za své vlastní věci.

33. LABEO v 6. knize Z posmrtně vydaných knih z Iavolenových Výtahů Tvůj otrok společně s Attiem uschoval u Maevia peníze, které byly předmětem sporu, pod podmínkou, že pokud prokážeš, že jsou tvoje, musí ti je vydat, jestli neprokážeš, budou vráceny Attiovi. Je možné říci, že můžeš žalovat na určitou věc, tedy na předložení toho, u něhož byla věc uschována; a po předložení ji vindikovat¹⁴⁸, neboť uschování peněz otrokem nemůže zhoršit tvé postavení.

¹³⁹ Viz pozn. 48.

¹⁴⁰ Držitele ve špatné víře.

¹⁴¹ Věc.

¹⁴² Být povinen vrátit.

¹⁴³ Uschovaná věc.

¹⁴⁴ Viz pozn. 11.

¹⁴⁵ M. Cocceius Nerva pater (zemřel r. 33 n. l.), děd císaře Nery, hlava školy prokulianů.

¹⁴⁶ Sempronius Proculus, právník působící v 1. polovině 1. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).

¹⁴⁷ U smlouvy.

¹⁴⁸ Nárokovat.

34. *IDEM LIBRO SECUNDO PITHANON* POTES AGERE DEPOSITI CUM EO, QUI TIBI NON ALITER QUAM NUMMIS A TE ACCEPTIS DEPOSITUM REDDERE VOLUERIT, QUAMVIS SINE MORA ET INCORRUPTUM REDDIDERIT.

34. *TENTÝŽ ve 2. knize Výtahů* Žalobou ze smlouvy o úschově můžeš žalovat toho, kdo ti nechtěl vrátit to, co bylo uschováno, dokud od tebe nedostane peníze, a to také v případě, když ti je vrátí všechny a včas.

LIBER SEPTIMUS DECIMUS

TITULUS PRIMUS
MANDATI VEL CONTRA

1. *PAULUS LIBRO TRIGENSIMO SECUNDO AD EDICTUM* OBLIGATIO MANDATI CONSENSU CONTRAHENTIUM CONSISTIT. 1. IDEO PER NUNTIIUM QUOQUE VEL PER EPISTULAM MANDATUM SUSCIPI POTEST. 2. ITEM SIVE „ROGO“ SIVE „VOLO“ SIVE „MANDO“ SIVE ALIO QUOCUMQUE VERBO SCRIPSERIT, MANDATI ACTIO EST. 3. ITEM MANDATUM ET IN DIEM DIFFERRI ET SUB CONDICIONE CONTRAHI POTEST. 4. MANDATUM NISI GRATUITUM NULLUM EST: NAM ORIGINEM EX OFFICIO ATQUE AMICITIA TRAHIT, CONTRARIUM ERGO EST OFFICIO MERCES: INTERVENIENTE ENIM PECUNIA RES AD LOCATIONEM ET CONDUCTIONEM POTIUS RESPICIT.

2. *GAIUS SECUNDO RERUM COTTIDIANARUM SIVE AUREORUM* MANDATUM INTER NOS CONTRAHITUR, SIVE MEA TANTUM GRATIA TIBI MANDEM SIVE ALIENA TANTUM SIVE MEA ET ALIENA SIVE MEA ET TUA SIVE TUA ET ALIENA. QUOD SI TUA TANTUM GRATIA TIBI MANDEM. SUPERVACUUM EST MANDATUM ET OB ID NULLA EX EO OBLIGATIO NASCITUR. 1. MEA TANTUM GRATIA INTERVENIT MANDATUM, VELUTI SI TIBI MANDEM, UT NEGOTIA MEA GERAS VEL UT FUNDUM MIHI EMERES VEL UT PRO ME FIDEIUBEAS. 2. ALIENA TANTUM, VELUTI SI TIBI MANDEM, UT TITII NEGOTIA GERERES VEL UT FUNDUM EI EMERES VEL UT PRO EO FIDEIUBEAS. 3. MEA ET ALIENA, VELUTI SI TIBI MANDEM, UT MEA ET TITII NEGOTIA GERERES VEL UT MIHI ET TITIO FUNDUM EMERES VEL UT PRO ME ET TITIO FIDEIUBEAS. 4. TUA ET MEA, VELUTI SI MANDEM TIBI, UT SUB USURIS CREDERES EI, QUI IN REM MEAM MUTUARETUR. 5. TUA ET ALIENA, VELUTI SI TIBI MANDEM, UT TITIO SUB USURIS CREDERES: QUOD SI, UT SINE USURIS CREDERES, ALIENA TANTUM GRATIA INTERVENIT MANDATUM. 6. TUA AUTEM GRATIA INTERVENIT MANDATUM, VELUTI SI MANDEM TIBI, UT PECUNIAS TUAS POTIUS IN EMPTIONES PRAEDIORUM COLLOCES QUAM FAENERES, VEL EX DIVERSO UT FAENERES POTIUS QUAM IN EMPTIONES PRAEDIORUM COLLOCES: CUIUS GENERIS MANDATUM MAGIS CONSILIUM EST QUAM MANDATUM ET OB ID NON EST OBLIGATORIUM, QUIA NEMO EX CONSILIO OBLIGATUR, ETIAMS I NON EXPEDIAT EI CUI DABATUR, QUIA LIBERUM EST CUIQUE APUD SE EXPLORARE, AN EXPEDIAT SIBI CONSILIUM.

3. *PAULUS LIBRO TRIGENSIMO SECUNDO AD EDICTUM* PRAETEREA IN CAUSA MANDATI ETIAM ILLUD VERTITUR, UT INTERIM NEC MELIOR CAUSA MANDANTIS FIERI POSSIT, INTERDUM MELIOR, DETERIOR VERO NUMQUAM. 1. ET QUIDEM SI MANDAVI TIBI, UT ALIQUAM REM MIHI EMERES, NEC DE PRETIO QUICQUAM STATUI TUQUE EMISTI, UTRIMQUE ACTIO NASCITUR. 2. QUOD SI PRETIUM STATUI TUQUE PLURIS EMISTI, QUIDAM NEGAVERUNT TE

SEDMNÁCTÁ KNIHA

PRVNÍ TITUL

O ŽALOBĚ Z PŘÍKAZNÍ SMLOUVY A O PROTIŽALOBĚ¹⁴⁹

1. PAULUS *ve 32. knize Kediktu* Závazek z příkazní smlouvy se zakládá souhlasem smluvních stran. 1. Proto může být příkaz převzat také prostřednictvím posla nebo dopisu. 2. Stejně tak je dána žaloba z příkazní smlouvy, když napíše „prosím“ nebo „chci“ nebo „přikazuji“ nebo jakýmikoli jinými slovy. 3. Příkazní smlouva může být také uzavřena s uložení časů nebo pod podmínkou. 4. Pokud není příkazní smlouva bezúplatná, není platnou, svůj původ totiž odvozuje od povinnosti¹⁵⁰ a přátelství a povinnost není se mzdou slučitelná. Pokud totiž vstupují peníze, jedná se spíše o smlouvu o nájmu a pronájmu¹⁵¹.

2. GAIUS *ve 2. knize Každodenních věcí* Příkazní smlouva se mezi námi uzavírá tak, že ti buď něco přikáži pouze v můj prospěch, nebo pouze jiného, nebo v můj a jiného, nebo v můj a tvůj, nebo v tvůj a jiného. Protože, pokud ti přikáži pouze v tvůj, je příkaz bezpředmětným a žádný závazek z toho nevznikne. 1. O příkaz pouze v můj prospěch se jedná například tehdy, když ti přikáži, aby ses staral o mé záležitosti nebo abys mně koupil pozemek nebo aby ses za mne zaručil. 2. Pouze ve prospěch jiného, pokud ti například přikáži, aby ses staral o záležitosti Titia nebo abys mu koupil pozemek nebo aby ses za něho zaručil. 3. Ve prospěch můj a jiného, pokud ti například přikáži, aby ses staral o moje a Titiovy záležitosti nebo abys koupil pozemek mně a Titiovi nebo ses zaručil za mne a za Titia. 4. Pro tebe a pro mne tehdy, pokud ti například přikáži, abys zapůjčil na úrok tomu, kdo si ode mne zapůjčil. 5. Pro tebe a jiného, pokud ti například přikáži, abys zapůjčil na úrok Titiovi, pokud ti ale přikáži zapůjčit bez úroků, jedná se o příkazní smlouvu uzavřenou pouze ve prospěch jiného. 6. O příkazní smlouvu pouze ve tvůj prospěch se bude jednat tehdy, pokud ti například přikáži, abys své peníze vynaložil spíše na nákup pozemků než na získání úroků, anebo naopak, abys raději zapůjčoval na úroky, než kupoval pozemky. Příkaz tohoto druhu je spíše radou než příkazní smlouvou, a proto obligace nevzniká, nikdo totiž není zavázán z rady, i kdyby neprospívala tomu, komu byla dána, neboť každý si může svobodně zjistit, zda mu rada prospívá.

3. PAULUS *ve 32. knize Kediktu* V případě příkazní smlouvy se také někdy přihodí, že se postavení příkazce nemůže zlepšit, jindy se zlepšit může, avšak nikdy se nesmí zhoršit. 1. A také pokud jsem ti přikázal, abys mi koupil nějakou věc a nestanovil jsem kupní cenu a ty jsi ji koupil, vznikne žaloba na obou stranách. 2. Pokud jsem však kupní cenu

¹⁴⁹ Inst. 3, 26; C. 4, 35; Gai 3, 155–162.

¹⁵⁰ Určité osoby.

¹⁵¹ V závislosti na obsahu vztahu by se jednalo buď o smlouvu pracovní (*locatio conductio operarum*) nebo o dílo (*locatio conductio operis*).

MANDATI HABERE ACTIONEM, ETIAMSI PARATUS ESSES ID QUOD EXCEDIT REMITTE-
RE: NAMQUE INIQUUM EST NON ESSE MIHI CUM ILLO ACTIONEM, SI NOLIT, ILLI VERO, SI
VELIT, MECUM ESSE.

4. *GAIUS LIBRO SECUNDO RERUM COTTIDIANARUM SIVE AUREORUM* SED PROCULUS RECTE
EUM USQUE AD PRETIUM STATUTUM ACTURUM EXISTIMAT, QUAE SENTENTIA SANE BENI-
GNIOR EST.

5. *PAULUS LIBRO TRIGENSIMO SECUNDO AD EDICTUM* DILIGENTER IGITUR FINES MANDATI
CUSTODIENDI SUNT: 1. NAM QUI EXCESSIT, ALIUD QUID FACERE VIDETUR ET, SI SUSCEPTUM
NON IMPLEVERIT, TENETUR. 2. ITAQUE SI MANDAVERO TIBI, UT DOMUM SEIANAM CENTUM
EMERES TUQUE TITIANAM EMERIS LONGE MAIORIS PRETII, CENTUM TAMEN AUT ETIAM
MINORIS, NON VIDERIS IMPLESSE MANDATUM. 3. ITEM SI MANDAVERO TIBI, UT FUNDUM
MEUM CENTUM VENDERES TUQUE EUM NONAGINTA VENDIDERIS ET PETAM FUNDUM, NON
OBSTABIT MIHI EXCEPTIO, NISI ET RELIQUUM MIHI, QUOD DEEST MANDATU MEO, PRAESTES
ET INDEMNEM ME PER OMNIA CONSERVES. 4. SERVO QUOQUE DOMINUS SI PRAECEPERIT
CERTA SUMMA REM VENDERE, ILLE MINORIS VENDIDERIT, SIMILITER VINDICARE EAM
DOMINUS POTEST NEC ULLA EXCEPTIONE SUMMOVERI, NISI INDEMNITAS EI PRAESTETUR.
5. MELIOR AUTEM CAUSA MANDANTIS FIERI POTEST, SI, CUM TIBI MANDASSEM, UT STICHUM
DECEM EMERES, TU EUM MINORIS EMERIS VEL TANTIDEM, UT ALIUD QUICQUAM SERVO
ACCEDERET: UTROQUE ENIM CASU AUT NON ULTRA PRETIUM AUT INTRA PRETIUM FECISTI.

6. *ULPIANUS LIBRO TRIGENSIMO PRIMO AD EDICTUM* SI REMUNERANDI GRATIA HONOR
INTERVENIT, ERIT MANDATI ACTIO. 1. SI CUI FUERIT MANDATUM, UT NEGOTIA ADMINI-
STRARET, HAC ACTIONE ERIT CONVENIENDUS NEC RECTE NEGOTIORUM GESTORUM CUM
EO AGATUR: NEC ENIM IDEO EST OBLIGATUS, QUOD NEGOTIA GESSIT, VERUM IDCIRCO
QUOD MANDATUM SUSCEPERIT: DENIQUE TENETUR ET SI NON GESSISSET. 2. SI PASSUS
SIM ALIQUEM PRO ME FIDEIUBERE VEL ALIAS INTERVENIRE, MANDATI TENEOR ET, NISI PRO
INVITO QUIS INTERCESSERIT AUT DONANDI ANIMO AUT NEGOTIUM GERENS, ERIT MANDA-
TI ACTIO. 3. REI TURPIS NULLUM MANDATUM EST ET IDEO HAC ACTIONE NON AGATUR.
4. SI TIBI MANDAVERO QUOD MEA NON INTERERAT, VELUTI UT PRO SEIO INTERVENIAS

stanovil a koupil jsi za víc, někteří¹⁵² tvrdili, že bys neměl žalobu z příkazní smlouvy, i kdybys byl připraven vrátit to, co bylo navíc; je totiž neslušné, abych to nemohl žalovat, pokud nebude chtít, zatímco on by mně žalovat mohl, pokud by chtěl.

4. *GAIUS ve 2. knize Každodenních věcí* Proculus¹⁵³ se pak správně domnívá, že může žalovat¹⁵⁴ až do výše stanovené kupní ceny, tento názor je zajisté přijatelnější.

5. *PAULUS ve 32. knize K ediktu* Proto je nezbytné bedlivě hlídat hranice příkazní smlouvy, 1. neboť kdo je překročí, je považován za toho, kdo činí něco jiného, a je odpovědný, pokud nevykonal to, k čemu se zavázal. 2. A tak, když ti přikážu koupit za sto dům Seia a ty jsi koupil za sto nebo za méně Titiův, který má daleko větší hodnotu, nemá se za to, že jsi splnil příkaz. 3. Také pokud ti přikážu, abys prodal za sto můj pozemek, ty ho prodáš za devadesát a já budu pozemek vymáhat, nebude mi na překážku námitka¹⁵⁵, leda že bys mi vydal také zbytek, který chybí podle mého příkazu, a zachoval bys mne tak beze vší škody. 4. Také když pán rozkázal otrokovi prodat věc za určitou částku a on ji prodal za nižší, může ji vlastník obdobně vindikovat¹⁵⁶ a nemůže být odražen žádnou námitkou, pokud mu není nahrazena škoda. 5. Postavení příkazce se pak může zlepšit tehdy, pokud bych ti přikázal, abys za deset koupil Sticha¹⁵⁷, a ty ho koupíš za méně anebo za stejnou cenu, ale tak, že je k otrokovi ještě něco přidáno. V obou případech jsi totiž provedl¹⁵⁸, ať už jsi cenu nepřekročil, anebo jsi zůstal v jejím rámci.

6. *ULPIANUS ve 31. knize K ediktu* Jestliže je z důvodu zaplacení za práci odevzdána odměna¹⁵⁹, bude žaloba¹⁶⁰ z příkazní smlouvy. 1. Pokud je někomu dán příkaz, aby spravoval záležitosti, bude podléhat žalobě¹⁶¹, a nebylo by správné ho žalovat z nepřikázaného jednatelství, neboť není zavázán proto, že se staral o záležitosti¹⁶², ale z toho důvodu, že přijal příkaz, a je tedy zavázán, i kdyby nespravoval. 2. Pokud jsem strpěl, aby se za mne někdo zaručil nebo za mne odpovídal i jiným způsobem¹⁶³, podléhám žalobě¹⁶⁴ z příkazní smlouvy, ledaže by nepřevzal odpovědnost z ručení v rozporu s vůlí¹⁶⁵, buď s úmyslem darovat, nebo jako nepřikázaný jednatel. 3. Příkazní smlouva ohledně nemravné záležitosti nevznikne, a proto touto žalobou nelze žalovat. 4. Jestliže ti přikážu učinit to, na čem nemám zájem, jako například, aby ses zaručil za Seia nebo

¹⁵² Právníci.

¹⁵³ Viz pozn. 146.

¹⁵⁴ Mandatář.

¹⁵⁵ Věci prodané a předané (*exceptio rei venditae ac traditae*).

¹⁵⁶ Nárokovat.

¹⁵⁷ Otroka.

¹⁵⁸ Příkaz.

¹⁵⁹ Upřímně.

¹⁶⁰ Týkající se tohoto vztahu shodná jako.

¹⁶¹ Z příkazní smlouvy.

¹⁶² Cizí.

¹⁶³ Převzal závazek v můj prospěch.

¹⁶⁴ Protižalobě.

¹⁶⁵ Toho, koho se to týká.

VEL UT TITIO CREDAS, ERIT MIHI TECUM MANDATI ACTIO, UT CELSUS LIBRO SEPTIMO DIGESTORUM SCRIBIT, ET EGO TIBI SUM OBLIGATUS. 5. PLANE SI TIBI MANDAVERO QUOD TUA INTERERAT, NULLA ERIT MANDATI ACTIO, NISI MEA QUOQUE INTERFUIT: AUT, SI NON ESSES FACTURUS, NISI EGO MANDASSEM, NISI MEA NON INTERFUIT, TAMEN ERIT MANDATI ACTIO. 6. APUD IULIANUM LIBRO TERTIO DECIMO DIGESTORUM QUAERITUR: SI DOMINUS IUSSERIT PROCURATOREM SUUM CERTAM PECUNIAM SUMERE ET FAENERARE PERICULO SUO ITA, UT CERTAS USURAS DOMINO PENDERET DUMTAXAT, SI PLURIS FAENERARE POTUISSET, IPSE LUCRARETUR, IN CREDITAM PECUNIAM VIDETUR, INQUIT, ACCEPISSE. PLANE SI OMNIUM NEGOTIORUM ERAT EI ADMINISTRATIO MANDATA, MANDATI QUOQUE EUM TENERI, QUEMADMODUM SOLET MANDATI TENERI DEBITOR, QUI CREDITORIS SUI NEGOTIA GESSIT. 7. MARIUS PAULUS QUIDAM FIDEIUSSERAT PRO DAPHNIDE MERCEDEM PACTUS OB SUAM FIDEIUSSIONEM ET SUB NOMINE ALTERIUS EX EVENTU LITIS CAVERAT SIBI CERTAM QUANTITATEM DARI: HIC A CLAUDIO SATURNINO PRAETORE MAIORES FRUCTUS INFERRE IUSSUS ERAT ET ADVOCATIONIBUS EI IDEM SATURNINUS INTERDIXERAT. VIDEBATUR AUTEM MIHI IUDICATUM SOLVI FIDEIUSSISSE ET QUASI REDEMPTOR LITIS EXTITISSE ET VELLE A DAPHNIDE MANDATI IUDICIO CONSEQUI, QUOD ERAT CONDEMNATUS. SED RECTISSIME DIVI FRATRES RESCRIPSERUNT NULLAM ACTIONEM EUM PROPTER SUAM CALLIDITATEM HABERE, QUIA MERCEDE PACTA ACCESSERAT AD TALEM REDEMPTIONEM. MARCELLUS AUTEM SIC LOQUITUR DE EO QUI PECUNIA ACCEPTA SPOPONDIT, UT, SI QUIDEM HOC ACTUM EST, UT SUO PERICULO SPONDERET, NULLA ACTIONE AGAT, SIN VERO NON HOC ACTUM

abys zapůjčil Titiovi, budu mít proti tobě, jak píše Celsus¹⁶⁶ v sedmé knize Digest, žalobu z příkazní smlouvy a jsem ti zavázán. 5. Samozřejmě pokud ti přikážu něco, co je v tvém zájmu, nebude žádná žaloba z příkazní smlouvy, ledaže by to ovšem nebylo také v mém zájmu; žaloba z příkazní smlouvy bude také tehdy, kdybys nejednal, i kdybych to nepřikázal, ale bylo by to v mém zájmu. 6. Ve třinácté knize Iulianových¹⁶⁷ Digest je položena otázka: pokud pán přikázal svému správci, aby si vzal určitou částku peněz a zapůjčil je na úrok na vlastní¹⁶⁸ nebezpečí tak, že pánovi vyplatí pouze určité úroky, a pokud bude moci zapůjčit za vyšší úroky, pak bude mít zisk¹⁶⁹, říká¹⁷⁰, že se pak má za to, že přijal¹⁷¹ peníze jako pohledávku. Přirozeně, pokud mu byl¹⁷² vydán příkaz spravovat veškeré záležitosti¹⁷³, je zavázán také z příkazní smlouvy, stejně jako je z příkazní smlouvy zavázán dlužník¹⁷⁴, který se staral o záležitosti svého věřitele. 7. Jistý Marius Paulus poskytl ručení¹⁷⁵ za Daphnida, dohodl se s ním na odměně za ručení a pod jménem jiného si dal slíbit¹⁷⁶, že v případě vyřízení¹⁷⁷ soudního sporu mu bude odevzdána určitá část¹⁷⁸. Praetorem Claudiem Saturninem¹⁷⁹ bylo nařízeno¹⁸⁰ předložit na soudu získaný prospěch a tentýž Saturninus zakázal odměnu advokátovi. Mně však vždy připadalo zřejmé, že když se zaručil za splnění rozsudku, choval se, jakoby koupil spor, protože chtěl od Daphnida získat pomocí žaloby¹⁸¹ to, co on sám¹⁸² měl zaplatit na základě rozsudku. Velmi správně rozhodli božští bratři¹⁸³ reskriptem¹⁸⁴, že s ohledem na svou vychytralost nemá žádnou žalobu, neboť po uzavření dohody¹⁸⁵ o podílu došlo k odkoupení¹⁸⁶. Marcellus¹⁸⁷ pak říká ohledně toho, kdo po obdržení peněz¹⁸⁸ slíbil pomocí stipulace ručit¹⁸⁹, že pokud to bylo učiněno na vlastní nebezpečí,

¹⁶⁶ Viz pozn. 58.

¹⁶⁷ Viz pozn. 16.

¹⁶⁸ Správcovo.

¹⁶⁹ Díky rozdílu.

¹⁷⁰ Iulianus.

¹⁷¹ Správce.

¹⁷² Naopak.

¹⁷³ Pána.

¹⁷⁴ Z příkazní smlouvy.

¹⁷⁵ Za splnění rozsudku.

¹⁷⁶ Od Daphnida.

¹⁷⁷ Úspěšného.

¹⁷⁸ Peněz.

¹⁷⁹ Tiberius Claudius Saturninus byl praetorem za císařů Marka Aurelia a Lucia Vera, působil také jako správce provincie *Moesia inferior*. Patrně shodný se stejnojmenným právníkem, který napsal *De poenis paganorum*.

¹⁸⁰ Mariovi Paulovi.

¹⁸¹ Protižaloby.

¹⁸² Na základě ručení.

¹⁸³ Císaři Marcus Aurelius a Lucius Verus, spoluvládci v letech 161-169.

¹⁸⁴ *Rescriptum principis* bylo odpovědí císaře, případně jím pověřeného úředníka, na dotaz právní povahy, který byl v rámci projednání takového případu pro soud závazný.

¹⁸⁵ O ručení.

¹⁸⁶ Sporů.

¹⁸⁷ Viz pozn. 48.

¹⁸⁸ Jako odměny.

¹⁸⁹ Za splnění rozsudku.

EST, UTILIS EI POTIUS ACTIO COMPETAT: QUAE SENTENTIA UTILITATI RERUM CONSENTANEA EST.

7. *PAPINIANUS LIBRO TERTIO RESPONSORUM* SALARIUM PROCURATORI CONSTITUTUM SI EXTRA ORDINEM PETI COEPERIT, CONSIDERANDUM ERIT, LABOREM DOMINUS REMUNERARE VOLUERIT ATQUE IDEO FIDEM ADHIBERI PLACITIS OPORTEAT AN EVENTUM LITIIUM MAIORIS PECUNIAE PRAEMIO CONTRA BONOS MORES PROCURATOR REDEMERIT.

8. *ULPIANUS LIBRO TRIGENSIMO PRIMO AD EDICTUM* SI PROCURATOREM DEDERO NEC INSTRUMENTA MIHI CAUSAE REDDAT, QUA ACTIONE MIHI TENEATUR? ET LABEO PUTAT MANDATI EUM TENERI NEC ESSE PROBABLEM SENTENTIAM EXISTIMANTIUM EX HAC CAUSA AGI POSSE DEPOSITI: UNIUSCUIUSQUE ENIM CONTRACTUS INITIUM SPECTANDUM ET CAUSAM. 1. SED ET SI PER COLLUSIONEM PROCURATORIS ABSOLUTUS SIT ADVERSARIUS, MANDATI EUM TENERI: SED SI SOLVENDO NON SIT, TUNC DE DOLO ACTIONEM ADVERSUS REUM, QUI PER COLLUSIONEM ABSOLUTUS SIT, DANDAM AIT. 2. SED ET DE LITE QUAM SUSCEPIT EXSEQUENDA MANDATI EUM TENERI CONSTAT. 3. SI QUIS MANDAVERIT ALICUI GERENDA NEGOTIA EIUS, QUI IPSE SIBI MANDAVERAT, HABEBIT MANDATI ACTIONEM, QUIA ET IPSE TENETUR (TENETUR AUTEM, QUIA AGERE POTEST): QUAMQUAM ENIM VOLGO DICATUR PROCURATOREM ANTE LITEM CONTESTATAM FACERE PROCURATOREM NON POSSE, TAMEN MANDATI ACTIO EST: AD AGENDUM ENIM DUMTAXAT HOC FACERE NON POTEST. 4. SI TUTORES MANDAVERINT CONTUTORI SUO MANCIPIUM EMENDUM PUPILLO ET ILLE NON EMERIT, AN SIT MANDATI ACTIO, ET UTRUM TANTUM MANDATI AN VERO ET TUTELAE? ET IULIANUS DISTINGUIT: REFERRE ENIM AIT, CUIUS GENERIS SERVUM TUTORES UNI TUTORUM MANDAVERINT UT EMERET. NAM SI SUPERVACUUM SERVUM VEL ETIAM ONEROSUM, MANDATI ACTIONE TANTUM EUM TENERI, TUTELAE NON TENERI: SI VERO NECESSARIUM SERVUM, TUNC ET TUTELAE EUM TENERI NON SOLUM, SED ET CETEROS: NAM ET SI MANDASSENT, TENERENTUR TUTELAE, CUR SERVUM PUPILLO NECESSARIUM

nemůže žalovat žádnou žalobou, pokud to ale tak učiněno nebylo, přísluší mu spíše obdobná žaloba¹⁹⁰. Tento názor spíše odpovídá zájmům zúčastněných v této záležitosti.

7. *PAPINIANUS* ve 3. knize *Odpovědí* Pokud bylo zahájeno vymáhání stanovené odměny procesnímu zástupci v rámci mimořádného soudního řízení¹⁹¹, je třeba určit, zda pán sporu¹⁹² chtěl odměnit jeho úsilí, a proto je nezbytné poskytnout víru dohodě, anebo zda si procesní zástupce v rozporu s dobrými mravy zakoupil¹⁹³ výsledek sporu za vyšší částku peněz.

8. *ULPIANUS* ve 31. knize *K ediktu* Jestliže ustanovím zástupce¹⁹⁴ a nevrátí mi listiny vztahující se ke sporu, na základě jaké žaloby by mi mohl být odpovědný? A *Labeo*¹⁹⁵ se domnívá, že odpovídá z příkazní smlouvy a že není přijatelný názor těch, kteří předpokládají, že v tomto případě lze žalovat z úschovy; u každé smlouvy je totiž nezbytné zaměřit se na její počátek a na důvod¹⁹⁶. 1. Ale také když bude odpůrce díky nečestné dohodě se zástupcem osvobozen, je odpovědný¹⁹⁷ na základě příkazní smlouvy. Pokud je však insolventní¹⁹⁸, je třeba proti žalovanému, který byl osvobozen díky nečestné dohodě, udělit žalobu z podvodu. 2. Je však jisté, že zástupce odpovídá z příkazní smlouvy také za dokončení sporu, do něhož se uvázal. 3. Pokud někdo druhému přikázal, aby se staral o záležitost toho, komu bylo přikázáno, bude mít žalobu z příkazní smlouvy, neboť zavázán¹⁹⁹ je on sám (zavázán je proto, že může žalovat); i když se totiž obecně říká, že zástupce nelze ustanovit dříve, než je uzavřena dohoda o vedení sporu, přece jen je zde žaloba z příkazní smlouvy; nelze totiž udělit příkaz pouze ohledně podání žaloby. 4. Jestliže poručníci přikázali svému spoluporučníkovi, aby pro dítě koupil otroka, a ten nebyl koupen, je zde žaloba z příkazní smlouvy; pouze z příkazní smlouvy nebo také poručenství? A *Iulianus*²⁰⁰ rozlišuje: záleží totiž na tom, jaký druh otroka přikázali poručníci jednomu z poručníků koupit. Jestliže se jednalo o zbytečného otroka nebo takového, který by vyžadoval vynaložení dalších nákladů, podléhá pouze žalobě z příkazní smlouvy a žalobě z poručenství nepodléhá. Pokud by se však jednalo o otroka, který je nezbytný, tehdy podléhá také žalobě z poručenství, a nejen on

¹⁹⁰ *Actio utilis* byla žaloba vytvořená podle vzoru již existující žaloby, jejíž znění bylo modifikováno, aby bylo možné poskytnout soudní ochranu.

¹⁹¹ *Cognitio extra ordinem* bylo typem soudního řízení v období římského císařství. Jako mimořádné je označováno proto, že *lege Iulia iudiciorum privatorum* (18 př. n. l.) bylo jako jediný způsob projednávání sporů stanoveno formulové řízení. Mezi hlavní odlišnosti od předchozího způsobu projednávání sporů na soudech patřila možnost podat odvolání nebo to, že se celé řízení konalo před jedním úředníkem. Tzv. kogniční řízení bylo převzato katolickou církví ve středověku.

¹⁹² Zastupovaný.

¹⁹³ Jakoby.

¹⁹⁴ Procesního.

¹⁹⁵ Viz pozn. 19.

¹⁹⁶ Jejího uzavření.

¹⁹⁷ Jak se uvedený právník domnívá.

¹⁹⁸ Procesní zástupce.

¹⁹⁹ Žalobou.

²⁰⁰ Viz pozn. 16.

NON COMPARAVERUNT: NON SUNT IGITUR EXCUSATI, QUOD CONTUTORI MANDAVERUNT, QUIA EMERE DEBUERUNT. PLANE HABEBUNT NIHILO MINUS MANDATI ACTIONEM, QUIA MANDATO NON EST OBTEMPERATUM. CONTRA QUOQUE IULIANUS AIT TUTOREM QUI EMIT MANDATI ACTIONEM HABERE ADVERSUS CONTUTORES SUOS. 5. SI LIBER HOMO, CUM BONA FIDE SERVIRET, MANDAVERIT TITIO UT REDIMERETUR ET NUMMOS EX EO PECULIO DEDERIT, QUOD IPSUM SEQUI, NON APUD BONAE FIDEI EMPTOREM RELINQUI DEBUIT, TITIUSQUE PRETIO SOLUTO LIBERUM ILLUM MANUMISERIT, MOX INGENUUS PRONUNTIATUS EST, HABERE EUM MANDATI ACTIONEM IULIANUS AIT ADVERSUS EUM CUI SE REDIMENDUM MANDAVIT, SED HOC TANTUM INESSE MANDATI IUDICIO, UT SIBI ACTIONES MANDET, QUAS HABET ADVERSUS EUM A QUO COMPARAVIT. PLANE SI EAM PECUNIAM DEDERIT, QUAE ERAT EX PECULIO AD BONAE FIDEI EMPTOREM PERTINENTE, NULLAE EI, INQUIT IULIANUS, MANDARI ACTIONES POSSUNT, QUIA NULLAS HABET, CUM EI SUOS NUMMOS EMPTOR DEDERIT: QUINIMMO, INQUIT, EX VENDITO MANEBIT OBLIGATUS, SED ET HAEC ACTIO INUTILIS EST, QUIA QUANTUM FUERIT CONSEUTUS, TANTUM EMPTI IUDICIO NECESSE HABEBIT PRAESTARE. 6. MANDATI ACTIO TUNC COMPETIT, CUM COEPIT INTERESSE EIUS QUI MANDAVIT: CETERUM SI NIHIL INTEREST, CESSAT MANDATI ACTIO, ET EATENUS COMPETIT, QUATENUS INTEREST. UT PUTA MANDAVI TIBI, UT FUNDUM EMERES: SI INTERERAT MEA EMI, TENEBERIS: CETERUM SI EUNDEM HUNC FUNDUM EGO IPSE EMI VEL ALIUS MIHI NEQUE INTEREST ALIQUID, CESSAT MANDATI ACTIO. MANDAVI, UT NEGOTIA GERERES: SI NIHIL DEPERIERIT, QUAMVIS NEMO GESSERIT, NULLA ACTIO EST, AUT SI ALIUS IDONEE GESSERIT, CESSAT MANDATI ACTIO. ET IN SIMILIBUS HOC IDEM ERIT PROBANDUM. 7. SI IGNORANTES FIDEIUSSORES DEBITOREM SOLVISSE VEL ETIAM ACCEPTILATIONE SIVE PACTO LIBERATUM EX SUBSTANTIA DEBITORIS SOLVERUNT, NON TENEBUNTUR MANDATI. 8. QUOD ET AD ACTIONEM FIDEIUSSORIS PERTINET. ET HOC EX RESCRIPTO DIVORUM FRATRUM INTELLEGERE LICET, CUIUS VERBA HAEC SUNT: „CATULLO IULIANO. SI HI, QUI

sám, ale také ostatní²⁰¹; pokud by totiž nevydali příkaz, byli by zavázáni z poručenství, a to proto, že nekoupili otroka nezbytného pro dítě. Nejsou tedy ospravedlněni tím, že vydali příkaz spoluporučníkovi, neboť měli povinnost ho koupit. Samozřejmě i tak budou mít žalobu z příkazní smlouvy²⁰², neboť příkaz nebyl dodržen. Iulianus naopak říká, že poručník, který koupil otroka, má proti ostatním spoluporučníkům žalobu z příkazní smlouvy. 5. Jestliže svobodný, který se v dobré víře považuje za otroka, dá příkaz Titiovi, aby ho vykoupil²⁰³, a předá mu peníze ze svého pekulia²⁰⁴, které si může podržet u sebe, aniž by je nechal u kupce v dobré víře²⁰⁵ a Titius ho po zaplacení kupní ceny propustil na svobodu a zakrátko na to byl prohlášen²⁰⁶ za od narození svobodného, pak Iulianus říká, že má žalobu z příkazní smlouvy proti tomu, komu bylo přikázáno ho vykoupit; obsahem žaloby z příkazu je ale pouze to, aby na něho²⁰⁷ převedl žaloby, které má proti tomu, od něhož ho koupil. Pokud předal peníze z pekulia, které patřilo tomu, kdo ho v dobré víře koupil, pak říká Iulianus, že na něho nelze žaloby převést, neboť žádné nemá²⁰⁸, neboť ten, kdo ho koupil, zaplatil vlastními penězi. Říká²⁰⁹ také, že kupující navíc zůstane zavázaný z koupě²¹⁰, avšak také tato žaloba je neúčinná, neboť kolik prodávající nabude, tolik bude muset na základě žaloby z koupě vydat. 6. Žaloba z příkazní smlouvy přísluší od okamžiku, když začal mít příkazce zájem. Ostatně pokud nemá žádný zájem, žaloba z příkazní smlouvy místo nemá a přísluší pouze tehdy, pokud zájem²¹¹ je. Například když ti přikázal koupit mně pozemek. Pokud jsem měl na koupi zájem, budeš odpovídat. Naproti tomu, pokud jsem tento pozemek koupil sám nebo ho pro mne koupil někdo jiný, nadále zájem nemám a žalobu z příkazní smlouvy použít nelze. Přikázal jsem, aby ses staral o mé záležitosti. Pokud nevznikla škoda, i když se o ně nikdo nestaral, není zde žádná žaloba; anebo pokud se o ně dobře staral někdo jiný, žalobu z příkazní smlouvy nelze použít. Totéž je třeba potvrdit také v obdobných případech. 7. Pokud ručitelé, nevědouce, že dlužník již zaplatil anebo se osvobodil pomocí formálního prominutí dluhu nebo neformální dohodou, zaplatili z dlužníkovy majetku, neodpovídají na základě žaloby z příkazní smlouvy. 8. Totéž se týká také žaloby ručitele. Je možné to odvodit z odpovědi božských bratrů²¹², která zní takto: „Catullovi Iulianovi.²¹³ Jestliže ti, kteří se za tebe zaručili, budou odsouzeni

²⁰¹ Poručníci.

²⁰² Proti spoluporučníkovi.

²⁰³ Z otroctví.

²⁰⁴ Viz pozn. 8.

²⁰⁵ Který ho dříve koupil.

²⁰⁶ V důsledku soudního řízení.

²⁰⁷ Titius.

²⁰⁸ Mandatář.

²⁰⁹ Iulianus.

²¹⁰ Vrátil to, co obdržel.

²¹¹ Příkazce.

²¹² Císaři Marcus Aurelius a Lucius Verus (viz pozn. 180).

²¹³ Jinak neznámý.

PRO TE FIDEIUSSERANT, IN MAIOREM QUANTITATEM DAMNATI, QUAM DEBITI RATIO EXIGEBAT, SCIENTES ET PRUDENTES AUXILIUM APPELLATIONIS OMISERUNT, POTERIS MANDATI AGENTIBUS HIS AEQUITATE IUDICIS TUERI TE“. IGITUR SI IGNORAUERUNT, EXCUSATA IGNORANTIA EST: SI SCIERUNT, INCUMBEBAT EIS NECESSITAS PROVOCANDI, CETERORUM DOLO VERSATI SUNT, SI NON PROVOCAUERUNT. QUID TAMEN, SI PAUPERTAS EIS NON PERMISIT? EXCUSATA EST EORUM INOPIA. SED ET SI TESTATO CONVENERUNT DEBITOREM, UT SI IPSE PUTARET APPELLARET, PUTO RATIONEM EIS CONSTARE. 9. DOLO AUTEM FACERE VIDETUR, QUI ID QUOD POTEST RESTITUERE NON RESTITUIT: 10. PROINDE SI TIBI MANDAVI, UT HOMINEM EMERES, TUQUE EMISTI, TENEBERIS MIHI, UT RESTITUAS. SED ET SI DOLO EMERE NEGLEXISTI FORTE ENIM PECUNIA ACCEPTA ALII CESSISTI UT EMERET) AUT SI LATA CULPA (FORTE SI GRATIA DUCTUS PASSUS ES ALIUM EMERE), TENEBERIS. SED ET SI SERVUS QUEM EMISTI FUGIT, SI QUIDEM DOLO TUO, TENEBERIS, SI DOLUS NON INTERVENIT NEC CULPA, NON TENEBERIS NISI AD HOC, UT CAVEAS, SI IN POTESTATEM TUAM PERVENERIT, TE RESTITUTURUM. SED ET SI RESTITUAS, ET TRADERE DEBES. ET SI CAUTUM EST DE EVICTIONE VEL POTES DESIDERARE, UT TIBI CAVEATUR, PUTO SUFFICERE, SI MIHI HAC ACTIONE CEDAS, UT PROCURATOREM ME IN REM MEAM FACIAS, NEC AMPLIUS PRAESTES QUAM CONSEQUITURUS SIS.

9. *PAULUS LIBRO TRIGENSIMO SECUNDO AD EDICTUM* DE TUO ETIAM FACTO CAVERE DEBES.

10. *ULPIANUS LIBRO TRIGENSIMO PRIMO AD EDICTUM* IDEMQUE ET IN FUNDO, SI FUNDUM EMIT PROCURATOR: NIHIL ENIM AMPLIUS QUAM BONAM FIDEM PRAESTARE EUM OPORTET QUI PROCURAT. 1. SED ET SI DE SANITATE SERVI PROCURATORI CAUTUM EST AUT CAVERI POTEST AUT DE CETERIS VITIIS, IDEM ERIT DICENDUM. AUT SI CULPA CAVERI NON CURAVERIT, CONDEMNABITUR. 2. SI EX FUNDO QUEM MIHI EMIT PROCURATOR FRUCTUS CONSEQUITUS EST, HOS QUOQUE OFFICIO IUDICIS PRAESTARE EUM OPORTET. 3. SI PROCURATOR MEUS PECUNIAM MEAM HABEAT, EX MORA UTIQUE USURAS MIHI PENDET. SED ET SI PECUNIAM MEAM FAENORI DEDIT USURASQUE CONSEQUITUS EST, CONSEQUENTER DICEMUS DEBERE EUM PRAESTARE QUANTUMCUMQUE EMOLUMENTUM SENSIT, SIVE EI MANDAVI SIVE NON, QUIA BONAE FIDEI HOC CONGRUIT, NE DE ALIENO LUCRUM SENTIAT: QUOD SI NON EXERCUIT PECUNIAM, SED AD USUS SUOS CONVERTIT, IN USURAS CONVENIETUR, QVAE LEGITIMO MODO IN REGIONIBUS FREQUENTANTUR. DENIQUE PAPIANUS AIT ETIAM SI USURAS EXEGERIT PROCURATOR ET IN USUS SUOS CONVERTIT, USURAS EUM PRAESTARE DEBERE. 4. SI QUIS TITIO MANDAUERIT, UT AB ACTORIBUS SUIS MUTUAM PECUNIAM ACCI-

na vyšší částku, než jaká vyplývala z vyúčtování dluhu, a vědomě a úmyslně nevyužili pomoci odvolání, budeš se moci, pokud by žalovali z příkazní smlouvy²¹⁴, bránit silou spravedlnosti soudce.“ Takže pokud to nevěděli, je jejich nevědomost²¹⁵ ospravedlnitelná. Pokud to ale věděli, měli povinnost odvolání podat, a pokud se neodvolali, jednali ve zlém úmyslu. Co však, když jim to nedovolila jejich chudoba? Jejich bída je omlouvá. Domnívám se ale, že pokud se před svědky dohodli s dlužníkem, aby se odvolal on sám, pokud je o tom přesvědčen, zachovali se rozumně. 9. Má se za to, že ve zlém úmyslu jedná také ten, kdo nevrátí to, co vrátit může; 10. a proto pokud ti přikážu, abys mi koupil otroka, a koupil jsi ho, jsi povinen mi ho vydat. Pokud jsi ale úmyslně opominul koupit ho (například když jsi z důvodu přijetí peněz ustoupil, aby ho koupil jiný) anebo v důsledku hrubé nedbalosti (například když tě laskavost vedla k tomu, že jsi strpěl, aby ho koupil jiný), odpovídáš. Ale odpovídáš také tehdy, když otrok, kterého jsi koupil, uprchnul kvůli tvému zlému úmyslu. Neodpovídáš ale, pokud se tak nestalo úmyslně ani z nedbalosti, pouze v tom případě, pokud se zaručíš stipulací, že ho vydáš, když se zase dostane do tvé moci. Jestliže ho vydáš, musíš to také převést. A pokud ti byla dána záruka za evikci nebo když můžeš požadovat, aby ti záruka byla dána, domnívám se, že postačí, když mi postoupíš tuto žalobu takovým způsobem, že mě učiníš zástupcem v mé vlastní věci, a nejsi zavázán za více, než jsi získal.

9. *PAULUS ve 32. knize K ediktu* Musíš mi dát také záruku za své vlastní jednání.

10. *ULPIANUS ve 31. knize K ediktu* Totéž platí také pro pozemek, jestliže pozemek koupí správce²¹⁶. Ten, kdo se stará o záležitosti druhého²¹⁷, není totiž zavázán za více než za dobrou víru. 1. Totéž je třeba říci také, pokud byla nebo mohla být poskytnuta správcem záruka ohledně zdraví otroka, nebo jiných nedostatků. Naproti tomu když se zaviněně nepostaral o poskytnutí záruky, bude odsouzen. 2. Jestliže správce vytěžil plody z pozemku, který pro mne koupil, je na základě rozhodnutí soudce povinen je vydat. 3. Jestliže má můj správce mé peníze, musí mně v každém případě zaplatit v případě prodlení úroky. Pokud však mé peníze zapůjčil na úrok a úroky nabyly, v důsledku toho řekneme, že je povinen vydat jakýkoli zisk, který získal, ať již jsem příkaz vydal, anebo nikoli, neboť je v souladu s dobrými mravy, že nelze mít prospěch z cizího majetku. Jestliže peníze nezúročil, ale použil je ke své potřebě, bude žalován ohledně úroků, které jsou zákonně pobírány v daném kraji. Papinianus²¹⁸ říká, že také když správce vybral úroky a použil je ke své potřebě, musí úroky vydat. 4. Papinianus ve třetí knize Odpovědí píše, že pokud někdo přikázal Titiovi, aby od jeho správců

²¹⁴ Protižalobou.

²¹⁵ Že mohli podat odvolání.

²¹⁶ Označení *procurator* je v tomto fragmentu překládáno jako správce, a to ve významu mandátáře, který pečuje o určitou část majetku vlastníka.

²¹⁷ V rámci příkazní smlouvy.

²¹⁸ Aemilius Papinianus, jeden z nejvýznamnějších právníků a vysoký úředník z přelomu 2. a 3. stol. n. l. (více viz Příloha, I. díl).

PERET, MANDATI EUM NON ACTURUM PAPINIANUS LIBRO TERTIO RESPONSORUM SCRIBIT, QUIA DE MUTUA PECUNIA EUM HABET OBLIGATUM: ET IDEO USURAS EUM PETERE NON POSSE QUASI EX CAUSA MANDATI, SI IN STIPULATIONEM DEDUCTAE NON SUNT. 5. IDEM PAPINIANUS LIBRO EODEM REFERT FIDEIUSSORI CONDEMNATO, QUI IDEO FIDEIUSSIT, QUIA DOMINUS PROCURATORI MANDAVERAT UT PECUNIAM MUTUAM ACCIPERET, UTILEM ACTIONEM DANDAM QUASI INSTITORIAM, QUIA ET HIC QUASI PRAEPOSUISSE EUM MUTUAE PECUNIAE ACCIPIENDAE VIDEATUR. 6. SI CUI MANDAVERO, UT A TITIO STIPULETUR, POTERO CUM EO CUI MANDAVI AGERE MANDATI, UT EUM ACCEPTO LIBERET, SI HOC VELIM: VEL, SI MALIM, IN HOC AGAM, UT EUM DELEGET MIHI VEL SI CUI ALII VOLUERO. ET PAPINIANUS LIBRO EODEM SCRIBIT, SI MATER PRO FILIA DOTE DEDERIT EAMQUE MANDANTE FILIA VEL ILICO STIPULATA SIT VEL ETIAM POSTEA, MANDATI EAM TENERI, QUAMVIS IPSA SIT, QUAE DOTE DEDERIT. 7. SI QUIS EA, QUAE PROCURATOR SUUS ET SERVI GEREBANT, ITA DEMUM RATA ESSE MANDAVIT, SI INTERVENTU SEMPRONII GESTA ESSENT, ET MALE PECUNIA CREDITA SIT, SEMPRONIUM, QUI NIHIL DOLO FECIT, NON TENERI. ET EST VERUM EUM, QUI NON ANIMO PROCURATORIS INTERVENIT, SED AFFECTIONEM AMICALEM PROMISIT IN MONENDIS PROCURATORIBUS ET ACTORIBUS ET IN REGENDIS CONSILIO, MANDATI NON TENERI, SED SI QUID DOLO FECERIT, NON MANDATI, SED MAGIS DE DOLO TENERI. 8. SI MANDAVERO PROCURATORI MEO, UT TITIO PECUNIAM MEAM CREDAT SINE USURIS, ISQUE NON SINE USURIS CREDIDERIT, AN ETIAM USURAS MIHI RESTITUERE DEBEAT, VIDEAMUS. ET LABEO SCRIBIT RESTITUERE EUM OPORTERE, ETIAMSII HOC MANDAVERIM, UT GRATUITAM PECUNIAM DARET, QUAMVIS, SI PERICULO SUO CREDIDISSET, CESSARET, INQUIT LABEO, IN USURIS ACTIO MANDATI. 9. IDEM LABEO AIT ET VERUM EST REPUTATIONES QUOQUE HOC IUDICIUM ADMITTERE ET, SICUTI FRUCTUS COGITUR RESTITUERE IS QUI PROCURAT, ITA SUMPTUM, QUEM IN FRUCTUS PERCIPIENDOS FECIT, DEDUCERE EUM OPORTET: SED ET SI AD VECTURAS SUAS, DUM EXCURRIT IN PRAEDIA, SUMPTUM FECIT, PUTO HOS QUOQUE SUMPTUS REPUTARE EUM OPORTERE, NISI SI SALARIARIUS FUIT ET HOC CONVENIT, UT SUMPTUS DE SUO FACERET AD HAEC ITINERA, HOC EST DE SALARIO. 10. IDEM AIT, SI QUID PROCURATOR CITRA MANDATUM IN VOLUPTATEM FECIT, PERMITTENDUM EI AUFERRE, QUOD SINE DAMNO DOMINI FIAT, NISI RATIONEM SUMPTUS ISTIUS DOMINUS ADMITTIT. 11. FIDEIUSSORES ET MANDATORES ET SI SINE IUDICIO SOL-

přijal zápůjčku, nelze ho žalovat z příkazní smlouvy, neboť Titius je mu zavázán ze zápůjčky. A proto od něho²¹⁹ nemůže na základě příkazní smlouvy soudně požadovat úroky, pokud ovšem nevyplývají ze stipulace. 5. Tentýž Papinianus ve stejné knize uvádí o odsouzeném ručiteli, který byl zavázán z ručitelství z toho důvodu, že pán přikázal svému správci, aby přijal zápůjčku peněz, že je možné udělit žalobu obdobnou institorní²²⁰, neboť se má za to, že pán také v tomto případě jakoby správci přikázal přijmout peníze ze zápůjčky. 6. Pokud někomu přikáží, aby si dal Titiem pomocí stipulace něco slíbit, pak pokud budu chtít, mohu žalovat žalobou z příkazní smlouvy toho, komu jsem přikázal, aby ho²²¹ osvobodil pomocí formálního prominutí dluhu. Anebo pokud tomu dám přednost, budu ho žalovat, aby ho převedl na mne nebo na někoho jiného. A Papinianus v téže knize píše, že pokud matka zřídí dceři věno a na základě příkazu dcery si dá pomocí stipulace slíbit jeho vrácení²²² ihned anebo i později, odpovídá na základě příkazní smlouvy²²³, i když věno zřídila ona sama. 7. Pokud někdo přikázal, aby jím bylo schváleno to, co vykonal jeho správce a jeho otroci, ovšem za podmínky, že to bylo učiněno za účasti Sempronia, a byly špatně zapůjčeny peníze, pak Sempronius není odpovědný, pokud tak neučinil ve zlém víře. A je správné, že ten, kdo nevystupuje jako správce, ale slíbil, že bude při dohledu nad správcem a otroky působit jako přítel a řídit je svou radou, nepodléhá žalobě z příkazní smlouvy; také kdyby něco učinil ve zlém úmyslu, nepodléhá žalobě z příkazní smlouvy, ale spíše žalobě z podvodu. 8. Jestliže svému správci přikážu zapůjčit bezúročně mé peníze Titiovi a on bezúročně nezapůjčí, je třeba zkoumat, zda mi má úroky vydat. A Labeo²²⁴ píše, že mi je vydat musí, i když jsem mu přikázal, aby zapůjčil bezúročně, přestože, říká Labeo, když je zapůjčil na vlastní nebezpečí, nelze na úroky použít žalobu z příkazní smlouvy. 9. Dále Labeo říká a je to tak správně, že toto soudní řízení připouští také započítání. A tak, jak je správce povinen vydat plody, je také povoleno, aby si odpočítal výdaje, které vynaložil na jejich získání. Také pokud vynaložil náklady na to, aby se dopravil na pozemky²²⁵, domnívám se, že mohou být započítány rovněž tyto náklady, ovšem kromě případu, že za to byl odměněn a nebylo dohodnuto, že vykoná takovéto cesty na své náklady, tedy z odměny. 10. Tentýž²²⁶ říká, že pokud správce vynaložil nějaké náklady mimo příkaz ke svému potěšení, je třeba mu povolit, aby si to odnesl, pokud to může učinit, aniž by vlastníkovu vznikla škoda, leda že by vlastník připustil započítání takovýchto nákladů. 11. Ručitelé a ti, kterým bylo přikázáno²²⁷, přestože zaplatili bez

²¹⁹ Od Titia.

²²⁰ *Actio institoria* je žaloba ze závazků zaměstnanců směřující proti majiteli podniku (viz také pozn. 190).

²²¹ Titia.

²²² Od manžela pro případ zániku manželství.

²²³ Dceři za vrácení věna.

²²⁴ Viz pozn. 19.

²²⁵ Venkovské pozemky, které spravoval.

²²⁶ Labeo (viz pozn. 19).

²²⁷ Kreditní příkazci.

VERINT, HABENT ACTIONEM MANDATI. 12. GENERALITER IULIANUS AIT, SI FIDEIUSSOR EX SUA PERSONA OMISERIT EXCEPTIONEM, QUA REUS UTI NON POTUIT, SI QUIDEM MINUS HONESTAM, HABERE EUM MANDATI ACTIONEM: QUOD SI EAM, QUA REUS UTI POTUIT, SI SCIENS ID FECIT, NON HABITURUM MANDATI ACTIONEM, SI MODO HABUIT FACULTATEM REI CONVENIENDI DESIDERANDIQUE, UT IPSE SUSCIPERET POTIUS IUDICIUM VEL SUO VEL PROCURATORIO NOMINE. 13. SI FIDEIUSSORI DONATIONIS CAUSA ACCEPTUM FACTUM SIT A CREDITORE, PUTO, SI FIDEIUSSOREM REMUNERARI VOLUIT CREDITOR, HABERE EUM MANDATI ACTIONEM: MULTO MAGIS, SI MORTIS CAUSA ACCEPTO TULISSET CREDITOR VEL SI EAM LIBERATIONEM LEGAVIT.

11. *POMPONIUS LIBRO TERTIO EX PLAUTIO* SI EI, CUI DAMNATUS EX CAUSA FIDEIUSSORIA FUERAM, HERES POSTEA EXTITERO, HABEBO MANDATI ACTIONEM.

12. *ULPIANUS LIBRO TRIGENSIMO PRIMO AD EDICTUM* SI VERO NON REMUNERANDI CAUSA, SED PRINCIPALITER DONANDO FIDEIUSSORI REMISIT ACTIONEM, MANDATI EUM NON ACTURUM. 1. MARCELLUS AUTEM FATETUR, SI QUIS DONATURUS FIDEIUSSORI PRO EO SOLVERIT CREDITORI, HABERE FIDEIUSSOREM MANDATI ACTIONEM. 2. PLANE, INQUIT, SI FILIUS FAMILIAS VEL SERVUS FUIT FIDEIUSSOR ET PRO HIS SOLVERO DONATURUS EIS, MANDATI PATREM VEL DOMINUM NON ACTUROS, HOC IDEO, QUIA NON PATRI DONATUM VOLUIT. 3. PLANE SI SERVUS FIDEIUSSOR SOLVERIT, DOMINUM MANDATI ACTURUM IDEM MARCELLUS IBIDEM AIT. 4. SI FILIUS FAMILIAS NON IUSSU PATRIS FIDEIUSSERIT, CESSAT MANDATI ACTIO, SI NIHIL SIT IN PECULIO: QUOD SI IUSSU, VEL EX PECULIO SOLUTUM EST, MULTO MAGIS HABET PATER MANDATI. 5. SI FILIO FAMILIAS MANDAVI, UT PRO ME SOLVERET, PATREM, SIVE IPSE SOLVERIT SIVE FILIUS EX PECULIO, MANDATI ACTURUM NERATIUS AIT, QUOD HABET RATIONEM: NIHIL ENIM MEA INTEREST, QUIS SOLVAT. 6. SI FILIO FAMILIAS MANDAVERO, UT PRO ME SOLVERET, ET EMANCIPATUS SOLVAT, VERUM EST IN FACTUM ACTIONEM FILIO DANDAM, PATREM AUTEM POST EMANCIPATIONEM SOLVENTEM NEGOTIORUM GESTORUM ACTIONEM HABERE. 7. CONTRARIO IUDICIO EXPERIUNTUR QUI

soudního řízení, mají i tak žalobu z příkazní smlouvy. 12. Iulianus²²⁸ obecně říká, že i když ručitel sám opomněl námitku²²⁹, kterou dlužník použít nemohl, neboť nebyla zcela čestná, žalobu z příkazní smlouvy má; jestliže však námitku²³⁰, kterou dlužník použít mohl, a učinil tak vědomě, žalobu z příkazní smlouvy mít nebude, zejména když měl možnost záležitost s dlužníkem dohodnout a žádat od něho, aby spíše v soudním řízení vystoupil vlastním jménem nebo jako zástupce²³¹. 13. Jestliže byl ručitelem z důvodu darování prominut dluh, pak se domnívám, že pokud měl věřitel v úmyslu ručiteli skrze prominutí darovat, má²³² žalobu z příkazní smlouvy²³³; tím spíše jestliže věřitel prominul dluh²³⁴ pro případ smrti anebo když toto osvobození odkázal.

11. *POMPONIUS* ve 3. knize *Z Plautia* Jestliže poté, co jsem byl odsouzen na základě ručitelství, se stanu dědicem toho, v jehož prospěch jsem byl odsouzen, budu mít žalobu z příkazní smlouvy²³⁵.

12. *ULPIANUS* ve 31. knize *K ediktu* Jestliže věřitel postoupil ručiteli žalobu nikoli jako odměnu, nýbrž z důvodu darování, nemůže ho žalovat žalobou z příkazní smlouvy. 1. Marcellus²³⁶ pak připouští, že pokud někdo proto, aby obdaroval ručitele, za něj zaplatil věřiteli, má ručitel žalobu z příkazní smlouvy. 2. Jistě, říká²³⁷, jestliže byl ručitelem syn pod otcovskou mocí nebo otrok a já za něj zaplatím proto, abych je obdaroval, nebude mít otec nebo pán žalobu z příkazní smlouvy, protože ten, kdo zaplatil, nechtěl darovat otci. 3. Tentýž Marcellus tamtéž říká, že pokud otrok zaplatil jako ručitel, může vlastník samozřejmě z příkazní smlouvy žalovat. 4. Jestliže se syn pod otcovskou mocí zaručil nikoli na příkaz²³⁸ otce, nelze použít žalobu z příkazní smlouvy, pokud v jeho pekuli²³⁹ nic není. Je-li však plněno na základě příkazu nebo z pekulia, má otec žalobu z příkazu spíše než kdy jindy. 5. Neratius²⁴⁰ oprávněně říká, že když jsem přikázal synovi pod otcovskou mocí, aby za mě splnil, má otec žalobu z příkazní smlouvy, ať již splnil on sám, nebo syn z pekulia: mne totiž nezajímá, kdo splnil. 6. Jestliže přikáži synovi pod otcovskou mocí, aby za mě splnil, a on splní po propuštění z otcovské moci, je spravedlivé, aby byla synovi udělena žaloba založená na popsání skutkového stavu, zatímco otci, který splnil po propuštění z otcovské moci, přísluší žaloba z nepřikázaného jednatelství. 7. Protižalobu²⁴¹ uplatňují ti, kteří přijali

²²⁸ Viz pozn. 16.

²²⁹ Vznést.

²³⁰ Opomněl použít.

²³¹ Ručitele.

²³² Ručitel.

²³³ Proti hlavnímu dlužníkovi.

²³⁴ Z důvodu darování.

²³⁵ Proti hlavnímu dlužníkovi.

²³⁶ Viz pozn. 48.

²³⁷ Marcellus.

²³⁸ V této větě slovo „příkaz“ neznamená příkazní smlouvu, ale rozkaz vydaný otcem rodiny z jeho mocenské pozice.

²³⁹ Viz pozn. 8.

²⁴⁰ Viz pozn. 2.

²⁴¹ Z příkazní smlouvy.

MANDATUM SUSCEPERUNT, UT PUTA QUI RERUM VEL REI UNIUS PROCURATIONEM SUSCEPERUNT. 8. INDE PAPINIANUS QUAERIT, SI PATRONUS PRAEDIUM QUOD EMERAT, PRO QUO PRETII BESSEM EXSOLVERAT, IUSSERIT LIBERTO SUO TRADI, UT ILLE RESIDUUM PRETII REDDERET, DEINDE REDDITO PRETIO VENDENTI FUNDUM PATRONO LIBERTUS CONSENSERIT, TRIENTIS PRETIUM AN LIBERTUS POSSIT REPETERE. ET AIT, SI MANDATUM SUSCEPIT INITIO LIBERTUS, NON DONATUM ACCEPIT, CONTRARIO IUDICIO POSSE EUM PRETIUM REPETERE, QUOD DEDUCTIS MERCEDIBUS, QUAS MEDIO TEMPORE PERCEPIT, SUPEREST: QUOD SI DONATIONEM PATRONUS IN LIBERTUM CONTULIT, VIDERI ET POSTEA LIBERTUM PATRONO DONASSE. 9. SI MIHI MANDAVERIS, UT REM TIBI ALIQUAM EMAM, EGOQUE EMERO MEO PRETIO, HABEBO MANDATI ACTIONEM DE PRETIO RECIPERANDO: SED ET SI TUO PRETIO, IMPENDERO TAMEN ALIQUID BONA FIDE AD EMPTIONEM REI, ERIT CONTRARIA MANDATI ACTIO: AUT SI REM EMPTAM NOLIS RECIPERE: SIMILI MODO ET SI QUID ALIUD MANDAVERIS ET IN ID SUMPTUM FECERO. NEC TANTUM ID QUOD IMPENDI, VERUM USURAS QUOQUE CONSEQUAR. USURAS AUTEM NON TANTUM EX MORA ESSE ADMITTENDAS, VERUM IUDICEM AESTIMARE DEBERE, SI EXEGIT A DEBITORE SUO QUIS ET SOLVIT, CUM UBERRIMAS USURAS CONSEQUERETUR, AEQUISSIMUM ENIM ERIT RATIONEM EIUS REI HABERI: AUT SI IPSE MUTUATUS GRAVIBUS USURIS SOLVIT. SED ET SI REUM USURIS NON RELEVAVIT, IPSI AUTEM ET USURAE ABSUNT, VEL SI MINORIBUS RELEVAVIT, IPSE AUTEM MAIORIBUS FAENUS ACCEPIT, UT FIDEM SUAM LIBERARET, NON DUBITO DEBERE EUM MANDATI IUDICIO ET USURAS CONSEQUI. ET (UT EST CONSTITUTUM) TOTUM HOC EX AEQUO ET BONO IUDEX ARBITRABITUR. 10. DEDI TIBI PECUNIAM, UT CREDITORI MEO EXSOLVAS: NON FECISTI: PRAESTABIS MIHI USURAS, QUO CASU ET A ME CREDITOR PECUNIAM DEBITAM CUM USURIS RECEPTURUS SIT: ET ITA IMPERATOR SEVERUS HADRIANO DEMONSTRATI RESCRIPSIT. 11. SI ADULESCENS LUXURIOSUS MANDET TIBI, UT PRO MERETRICE FIDEIUBEAS, IDQUE TU SCIENS MANDATUM SUSCEPERIS, NON HABEBIS MANDATI ACTIONEM, QUIA SIMILE EST, QUASI PERDITURO PECUNIAM SCIENS CREDIDERIS. SED ET SI ULTERIUS DIRECTO MANDAVERIT TIBI, UT MERETRICI PECUNIAM CREDAS, NON OBLIGABITUR MANDATI, QUASI ADVERSUS BONAM FIDEM MANDATUM SIT. 12. CUM QUIDAM TALEM EPISTULAM SCRIPSISSET AMICO SUO: „ROGO TE, COMMENDATUM HABEAS SEXTILIUM CRESCENTEM AMICUM MEUM“, NON

příkaz, jako například převzali správu veškerých záležitostí anebo jen jedné. 8. Z tohoto důvodu se Papinianus²⁴² ptá, zda když patron²⁴³ přikázal, aby pozemek, který koupil a za nějž zaplatil dvě třetiny ceny, byl odevzdán jeho propuštěnci, aby zaplatil zbytek, a propuštěnec po uhrazení souhlasil, aby patron pozemek prodal, může propuštěnec požadovat třetinu ceny? A říká, že pokud propuštěnec na začátku přijal příkaz, a nikoli dar, může pomocí protižaloby²⁴⁴ vymáhat cenu do té výše, která zůstane po odpočítání pachtovného, které bylo mezitím vybráno. Pokud však patron propuštěnce obdaroval, má se za to, že také propuštěnec následně daroval patronovi. 9. Jestliže mi přikážeš, abych ti koupil nějakou věc, a koupím ji za své peníze, budu mít žalobu z příkazní smlouvy na uhrazení ceny; protižaloba z příkazní smlouvy bude udělena také, když koupím za tvé peníze, ale něco v dobré víře vynaložím na nákup věci ze svého, nebo když nechceš přijmout koupenou věc. Stejně tak,²⁴⁵ když mi přikážeš cokoli jiného, a z tohoto důvodu budu mít nějaké výdaje. Obdržím pak nejen to, co jsem vynaložil, ale také úroky. Je třeba povolit nejen úroky z prodlení, ale soudce musí také ocenit, pokud někdo²⁴⁶ vyinkasuje pohledávku od svého dlužníka a zaplatí, i když měl z této částky vysoký úrok (je totiž více než slušné přihlédnout k těmto okolnostem); anebo jestliže zaplatil, když si zapůjčil peníze na vysoký úrok. Avšak i kdyby dlužníka²⁴⁷ nezabavil úrokové povinnosti, on sám úroky ztrácí, anebo pokud ho zbavil²⁴⁸ nízkých úroků a sám si zapůjčil peníze, aby dodržel svou důvěryhodnost, nepochybuji, že pomocí žaloby z příkazní smlouvy musí obdržet také úroky. A (jak je stanoveno v císařském nařízení) soudce vše toto posoudí na základě spravedlnosti a dobré víry. 10. Dal jsem ti peníze, abys zaplatil mému věřiteli, a neudělal jsi to. Odevzdáš mi úroky²⁴⁹ v případě, pokud věřitel ode mne obdrží dlužné peníze i s úroky; a tak o tom císař Severus²⁵⁰ rozhodl reskriptem²⁵¹ poslaným Hadrianovi Demonstratovi²⁵². 11. Jestliže ti rozhazovačný mladík přikáže, abys poskytl ručení za prostitutku, a ty, znaje okolnosti, tento příkaz přijmeš, nebudeš mít žalobu z příkazní smlouvy, neboť je to obdobné, jako kdybys zapůjčil peníze tomu, kdo je hodlá promrhat. Avšak pokud ti dá přímo příkaz zapůjčit peníze prostitutce, nebude z příkazní smlouvy zavázán, jako kdyby byl příkaz vydán v rozporu s dobrými mravy. 12. Jestliže někdo napsal svému příteli dopis takového znění: „Žádám tě, abys považoval mého přítele Sextilia Crescenta²⁵³,

²⁴² Viz pozn. 218.

²⁴³ Bývalý pán propuštěného otroka.

²⁴⁴ Z příkazní smlouvy.

²⁴⁵ Budu mít protižalobu z příkazní smlouvy.

²⁴⁶ Aby splnil příkaz.

²⁴⁷ Který mu přikázal platit.

²⁴⁸ Placení.

²⁴⁹ Pouze.

²⁵⁰ Viz pozn. 17.

²⁵¹ Viz pozn. 181.

²⁵² Jinak neznámý.

²⁵³ Jinak neznámý.

OBLIGABITUR MANDATI, QUIA COMMENDANDI MAGIS HOMINIS QUAM MANDANDI CAUSA SCRIPTA EST. 13. SI QUIS MANDAVERIT FILIO FAMILIAS CREDENDAM PECUNIAM NON CONTRA SENATUS CONSULTUM ACCIPIENTI, SED EX EA CAUSA, EX QUA DE PECULIO VEL DE IN REM VERSO VEL QUOD IUSSU PATER TENERETUR, ERIT LICITUM MANDATUM. HOC AMPLIUS DICO, SI, CUM DUBITAREM, UTRUM CONTRA SENATUS CONSULTUM ACCIPERET AN NON, NEC ESSEM DATURUS CONTRA SENATUS CONSULTUM ACCIPIENTI, INTERCESSERIT QUI DICERET NON ACCIPERE CONTRA SENATUS CONSULTUM, ET „PERICULO MEO CREDE“, DICAT, „BENE CREDIS“: ARBITROR LOCUM ESSE MANDATO ET MANDATI EUM TENERI. 14. SI POST CREDITAM PECUNIAM MANDAVERO CREDITORI CREDENDAM, NULLUM ESSE MANDATUM RECTISSIME PAPINIANUS AIT. PLANE SI, UT EXSPECTARES NEC URGUERES DEBITOREM AD SOLUTIONEM, MANDAVERO TIBI, UT EI DES INTERVALLUM, PERICULOQUE MEO PECUNIAM FORE DICAM, VERUM PUTO OMNE NOMINIS PERICULUM DEBERE AD MANDATOREM PERTINERE. 15. IDEM AIT, SI TUTOR MANDET SUSCIPI VEL PROBARI NOMEN QUOD FECERAT, TENERI EUM MANDATI, SCILICET QUONDAM PUPILLO SUO VEL CURATORI EIUS. 16. SI MANDAVERO EXIGENDAM PECUNIAM, DEINDE VOLUNTATEM MUTAVERO, AN SIT MANDATI ACTIO VEL MIHI VEL HEREDI MEO? ET AIT MARCELLUS CESSARE MANDATI ACTIONEM, QUIA EXTINGTUM EST MANDATUM FINITA VOLUNTATE. QUOD SI MANDAVERIS EXIGENDAM, DEINDE PROHIBUISTI, EXACTAMQUE RECEPISTI, DEBITOR LIBERABITUR. 17. IDEM MARCELLUS SCRIBIT, SI, UT POST MORTEM SIBI MONUMENTUM FIERET, QUIS MANDAVIT, HERES EIUS POTERIT MANDATI AGERE. ILLUM VERO QUI MANDATUM SUSCEPIT, SI SUA PECUNIA FECIT, PUTO AGERE MANDATI, SI NON ITA EI MANDATUM EST, UT SUA PECUNIA FACERET MONUMENTUM. POTUIT ENIM AGERE ETIAM CUM EO QUI MANDAVIT, UT SIBI PECUNIAM DARET, AD FACIENDUM, MAXIME SI IAM QUAEADAM AD FACIENDUM PARAVIT.

13. *GAIUS LIBRO DECIMO AD EDICTUM PROVINCIALE* IDEM EST ET SI MANDAVI TIBI, UT POST MORTEM MEAM HEREDIBUS MEIS EMERES FUNDUM.

14. *ULPIANUS LIBRO TRIGENSIMO PRIMO AD EDICTUM* HEREDEM FIDEIUSSORIS, SI SOLVERIT, HABERE MANDATI ACTIONEM DUBIUM NON EST. SED SI VENDIDERIT HEREDITATEM

za toho, koho doporučuji,“ není zavázán z příkazní smlouvy, neboť dopis byl napsán spíše jako doporučení než jako příkaz. 13. Jestliže někdo přikáže zapůjčit peníze synovi pod otcovskou mocí, nebudou přijaty v rozporu s usnesením senátu²⁵⁴. A sice z toho důvodu, že otec bude odpovídat z žaloby z pekulia²⁵⁵ nebo z žaloby do výše obohacení nebo z žaloby z příkazu a příkazní smlouva bude platná. Řeknu více: jestliže mám pochybnosti, zda přijímá²⁵⁶ v rozporu s usnesením senátu, anebo nikoli, a nechtěl bych poskytnout tomu, kdo přijímá v rozporu s usnesením senátu, a někdo zasáhne a praví, že syn v rozporu s usnesením senátu nepřijímá a řekne mi: „Poskytni zápůjčku na mé nebezpečí,“²⁵⁷ „klidně zápůjčku poskytni,“ domnívám se, že se jedná o příkazní smlouvu a že podléhá žalobě z příkazní smlouvy. 14. Jestliže poté, co již byly peníze zapůjčeny, přikážu tomu, kdo se stal věřitelem, aby zapůjčil, Papinianus velmi správně říká, že se nejedná o příkazní smlouvu. Samozřejmě pokud ti přikážu posečkat a nenaléhat na dlužníka, aby splnil, a poskytnout mu čas, a řeknu, že za peníze ponesu nebezpečí, mám za to, že je správné, aby veškeré nebezpečí ohledně dluhu tížilo příkazce. 15. Tentýž²⁵⁸ říká, že pokud poručník²⁵⁹ přikáže přijmout nebo uznat pohledávku, kterou uzavřel, odpovídá z žaloby z příkazní smlouvy samozřejmě svému bývalému poručenci nebo jeho opatrovníkovi. 16. Bude mně nebo mému dědici poskytnuta žaloba z příkazní smlouvy, pokud přikáží vymáhat peníze a poté svou vůli změním? Marcellus říká, že žaloba z příkazní smlouvy nemá místo, protože když vůle zanikla, končí také příkazní smlouva. Pokud jsi ale přikázal vymáhat a pak jsi to zakázal a přijal jsi vymoženou částku, bude dlužník osvobozen. 17. Tentýž Marcellus píše, že když někdo přikázal, aby mu byl po smrti postaven náhrobek, jeho dědic může použít žalobu z příkazní smlouvy. Domnívám se, že ten, kdo příkaz přijal a na vlastní náklady ho postavil, může dědice žalovat z příkazní smlouvy v případě, že bylo přikázáno postavit ho z vlastních peněz; pokud nebylo přikázáno postavit ho za vlastní peníze, mohl by žalovat také toho, kdo vydal příkaz, aby mu dal peníze na jeho výrobu.

13. *GAIUS v 10. knize K provinčnímu ediktu* Stejně tomu bude také tehdy, kdybych ti přikázal koupit po mé smrti pozemek pro mé dědice.

14. *ULPIANUS ve 31. knize K ediktu* Není pochyb o tom, že pokud dědic ručitele zaplatil, má žalobu z příkazní smlouvy. Jestliže však prodal pozůstalost a kupec již zaplatil,

²⁵⁴ *SC Macedonianum* (přijato za vlády císaře Vespasiana – vládl v letech 69–79 n. l.) stanovilo, že zápůjčka poskytnutá synovi pod otcovskou mocí je neplatná a žaloba věřitele může být odražena pomocí námitky, kterou mohl použít otec, syn (poté, co se stal osobou *sui iuris*), jejich dědici i ručitel. Název je odvozen od syna, který se jmenoval Macedo a zavraždil svého otce, aby mohl dědit a uhradit své dluhy.

²⁵⁵ Viz pozn. 8.

²⁵⁶ Syn pod otcovskou mocí peníze.

²⁵⁷ Nebo.

²⁵⁸ Papinianus.

²⁵⁹ Při ukončení poručení.

ET EMPTOR SOLVERIT, AN HABEAT MANDATI ACTIONEM, QUAERITUR. ET IULIANUS LIBRO TERTIO DECIMO SCRIBIT IDCIRCO HEREDEM HABERE MANDATI ACTIONEM, QUIA TENETUR IUDICIO EX EMPTO, UT PRAESTET ACTIONES SUAS, IDCIRCOQUE COMPETERE EX EMPTO ACTIONEM, QUIA POTEST PRAESTARE. 1. SI FIDEIUSSORI DUO HEREDES EXTITERINT ET ALTER EORUM A COHEREDE EMERIT HEREDITATEM, DEINDE OMNE QUOD DEFUNCTUS FIDEIUSSERAT STIPULATORI SOLVERIT, HABEBIT AUT EX STIPULATU AUT EX EMPTO OBLIGATUM COHEREDEM SUUM: IDCIRCO IS MANDATI ACTIONEM HABEBIT.

15. *PAULUS LIBRO SECUNDO AD SABINUM* SI MANDASSEM TIBI, UT FUNDUM EMERES, POSTEA SCRIPSISSEM, NE EMERES, TU, ANTEQUAM SCIAS ME VETUISSE, EMISSES, MANDATI TIBI OBLIGATUS ERO, NE DAMNO ADFICIATUR IS QUI SUSCIPIT MANDATUM.

16. *ULPIANUS LIBRO TRIGENSIMO PRIMO AD EDICTUM* SI QUIS MIHI MANDAVERIT IN MEO ALIQUID FACERE ET FECERO, QUAESITUM EST, AN SIT MANDATI ACTIO. ET AIT CELSUS LIBRO SEPTIMO DIGESTORUM HOC RESPONDISSE SE, CUM AURELIUS QUIETUS HOSPITI SUO MEDICO MANDASSE DICERETUR, UT IN HORTIS EIUS QUOS RAVENNAE HABEBAT, IN QUOS OMNIBUS ANNIS SECEDERE SOLEBAT, SPHAERISTERIUM ET HYPOCAUSTA ET QUAE DAM IPSIUS VALETUDINI APTA SUA IMPENSA FACERET: DEDUCTO IGITUR, QUANTO SUA AEDIFICIA PRETIOSIORA FECISSET, QUOD AMPLIUS IMPENDISSET POSSE EUM MANDATI IUDICIO PERSEQUI.

17. *PAULUS LIBRO SEPTIMO AD SABINUM* SI MANDAVERO TIBI, UT A TITIO DECEM EXIGERES, ET ANTE EXACTA EA MANDATI TECUM EGERO, SI ANTE REM IUDICATAM EXEGERIS, CONDEMNANDUM TE ESSE CONSTAT.

18. *ULPIANUS LIBRO QUADRAGENSIMO AD SABINUM* QUI PATITUR AB ALIO MANDARI, UT SIBI CREDATUR, MANDARE INTELLEGITUR.

19. *IDEM LIBRO QUADRAGENSIMO TERTIO AD SABINUM* SI SERVUS MEUS DE SEMET EMENDO MANDARET, UT REDIMATUR, POMPONIUS ELEGANTER TRACTAT, AN IS, QUI SERVUM REDEMERE, ULTRO CONVENIRE POSSIT VENDITOREM, UT SERVUM RECIPIAT, QUONIAM MANDATI ACTIO ULTRO CITROQUE EST. SED ESSE INIQUISSIMUM POMPONIUS AIT EX FACTO SERVI

nabízí se pak otázka, zda tuto žalobu má²⁶⁰. A Iulianus²⁶¹ ve třinácté knize²⁶² píše, že dědic žalobu z příkazní smlouvy má, neboť je na základě žaloby z koupě zavázán převést²⁶³ své žaloby, a tomu proto náleží žaloba z koupě, neboť je může²⁶⁴ převést. 1. Jestliže by měl ručitel dva dědice a jeden z nich by pozůstalost od druhého odkoupil a následně splnil věřiteli vše, za co zůstavitel ručil, bude jeho spoludědic zavázán ze stipulace²⁶⁵ nebo z koupě, a z tohoto důvodu mu bude příslušet žaloba z příkazní smlouvy²⁶⁶.

15. PAULUS ve 2. knize K Sabinovi Jestliže jsem ti přikázal koupit pozemek a pak jsem ti napsal, abys ho nekupoval, a ty jsi ho koupil dříve, než ses dozvěděl, že jsem to zakázal, budu ti zavázán žalobou z příkazní smlouvy, aby ten, kdo přijal příkaz, neutrpěl škodu.

16. ULPIANUS ve 31. knize K ediktu Jestliže mi někdo přikázal udělat něco na mém²⁶⁷ a já to udělám, vzniká otázka, zda je možná žaloba z příkazní smlouvy. Celsus²⁶⁸ v sedmé knize Digest říká, že odpověděl takto: bylo řečeno, že Aurelius Quietus²⁶⁹ přikázal lékaři, u něhož byl hostem, aby mu v zahradách, které měl u Ravenny²⁷⁰ a do nichž měl ve zvyku se každoročně uchýlit, na vlastní náklady vybudoval hřiště²⁷¹, lázeň a další vymoženosti prospěšné jeho zdraví; může tedy po odečtení toho, oč se jeho stavby zhodnotily, požadovat pomocí žaloby²⁷² z příkazní smlouvy to, co vynaložil navíc.

17. PAULUS v 7. knize K Sabinovi Jestliže ti přikáží požadovat od Titia deset, a dříve než byly obdrženy, tě budu žalovat žalobou z příkazní smlouvy, je jisté, že je třeba tě odsoudit, pokud je obdržíš před vynesemím rozsudku.

18. ULPIANUS ve 40. knize K Sabinovi Ten, kdo strpí, aby někdo jiný přikázal, aby mu bylo zapůjčeno, je považován za toho, kdo přikazuje.

19. TENTÝŽ ve 43. knize K Sabinovi Pokud můj otrok přikáže²⁷³, aby byl koupen z důvodu vykoupení²⁷⁴, Pomponius²⁷⁵ vhodně pojednává o tom, zda může ten, kdo vykoupil otroka, požadovat po prodávajícím²⁷⁶, aby přijal otroka nazpět, když je žaloba z příkazní smlouvy oboustranná. Avšak Pomponius říká, že by bylo velmi nespravedlivé, abych byl na základě jednání mého otroka nucen přijmout zpět otroka, kterého jsem

²⁶⁰ Dědic.

²⁶¹ Viz pozn. 16.

²⁶² Digest.

²⁶³ Kupci pozůstalosti.

²⁶⁴ Dědic.

²⁶⁵ Uzavřené v okamžiku koupě pozůstalosti.

²⁶⁶ Proti hlavnímu dlužníkovi.

²⁶⁷ Pozemku.

²⁶⁸ Viz pozn. 58.

²⁶⁹ Jinak neznámý.

²⁷⁰ Město na pobřeží Jaderského moře ležící v provincii *Gallia Cispadana*. Kotvila zde část římské válečné flotily.

²⁷¹ *Sphaeristerium* bylo otevřené hřiště pro míčové hry stavěné u lázní.

²⁷² Protižaloby.

²⁷³ Někomu.

²⁷⁴ Na svobodu.

²⁷⁵ Viz pozn. 3.

²⁷⁶ Pána otroka.

MEI COGI ME SERVUM RECIPERE, QUEM IN PERPETUUM ALIENARI VOLUERAM, NEC MAGIS IN HUNC CASUM DEBEO MANDATI TENERI, QUAM UT EUM TIBI VENDEREM.

20. *PAULUS LIBRO UNDECIMO AD SABINUM* EX MANDATO APUD EUM QUI MANDATUM SUSCEPIT NIHIL REMANERE OPORTET, SICUTI NEC DAMNUM PATI DEBET, SI EXIGERE FAENERATAM PECUNIAM NON POTUIT. 1. FIDEIUSSORI NEGOTIORUM GESTORUM EST ACTIO, SI PRO ABSENTE FIDEIUSSERIT: NAM MANDATI ACTIO NON POTEST COMPETERE, CUM NON ANTECESSERIT MANDATUM.

21. *ULPIANUS LIBRO QUADRAGESIMO SEPTIMO AD SABINUM* CUM MANDATU ALIENO PRO TE FIDEIUSSERIM, NON POSSUM ADVERSUS TE HABERE ACTIONEM MANDATI, QUEMADMODUM QUI ALIENUM MANDATUM INTUITUS SPOPONDIT. SED SI NON UTIQUE UNIUS, SED UTRISQUE MANDATUM INTUITUS ID FECERIM, HABEBO MANDATI ACTIONEM ETIAM ADVERSUS TE, QUEMADMODUM, SI DUO MIHI MANDASSENT UT TIBI CREDEREM, UTRUMQUE HABEREM OBLIGATUM.

22. *PAULUS LIBRO TRIGENSIMO SECUNDO AD EDICTUM* SI MANDAVERO TIBI, UT PRO ME IN DIEM FIDEIUBEAS TUQUE PURE FIDEIUSSERIS ET SOLVERIS, UTILIUS RESPONDEBITUR INTERIM NON ESSE TIBI MANDATI ACTIONEM, SED CUM DIES VENERIT. 1. ITEM TRACTATUM EST, SI, CUM IN DIEM DEBEREM, MANDATU MEO IN DIEM FIDEIUSSERIS ET ANTE DIEM SOLVERIS, AN STATIM HABEAS MANDATI ACTIONEM. ET QUIDAM PUTANT PRAESENTEM QUIDEM ESSE MANDATI ACTIONEM, SED TANTI MINOREM, QUANTI MEA INTERSIT SUPERVENIENTE DIE SOLUTUM FUISSE. SED MELIUS EST DICI INTERIM NEC HUIUS SUMMAE MANDATI AGI POSSE, QUANDO NONNULLUM ADHUC COMMODUM MEUM SIT, UT NEC HOC ANTE DIEM SOLVAM. 2. INTERDUM EVENIT, UT MEUM NEGOTIUM GERAM ET TAMEN UTILEM HABEAM MANDATI ACTIONEM: VELUTI CUM DEBITOR MEUS PERICULO SUO DEBITOREM SUUM MIHI DELEGAT AUT CUM ROGATU FIDEIUSSORIS CUM REO EXPERIOR: NAM QUAMVIS DEBITUM MEUM PERSEQUAR, NIHILO MINUS ET ILLIUS NEGOTIUM GERO: IGITUR QUOD MINUS SERVAVERO, CONSEQUAR MANDATI ACTIONE. 3. SI HI, QUORUM RES VENEUNT QUAS PIGNORI DEDERUNT, SUPPOSUERUNT EMPTORES ET EIS EMENDAS RES MANDENT, MANDATUM INTELLEGITUR, LICET QUANTUM AD MERAM RATIONEM MANDATUM NON CONSTITIT: NAM CUM REM TUAM EMAS, NULLA EMPTIO EST IN TUA PERSONA REI TUAE. 4. IULIANUS SCRIPSIT MANDATI OBLIGATIONEM CONSISTERE ETIAM IN REM EIUS QUI MANDATUM SUSCIPIT EX EO MAXIME PROBARI, QUOD, SI PLURIBUS HEREDIBUS VENDENTIBUS UNI MANDAVERO, UT REM HEREDITARIAM EMERET, ETIAM PRO EA PARTE, QUA HERES SIT, OBLIGATUR MANDATI

chtěl provždy zcizit; a v tomto případě nepodléhám žalobě z příkazní smlouvy, jako nejsem povinen, abych ti ho prodal.

20. PAULUS v II. knize K Sabinovi U toho, kdo přijal příkaz²⁷⁷, nesmí zůstat nic z toho, co na základě příkazu obdržel, stejně jako nesmí nést škodu, jestliže nemohl vymoci peníze zapůjčené na úrok. 1. Jestliže ručitel převzal ručení za nepřítomného, přísluší mu žaloba z nepřikázaného jednatelství. Jestliže totiž nepředcházel příkaz, žaloba z příkazní smlouvy mu příslušet nemůže.

21. ULPIANUS ve 47. knize K Sabinovi Jestliže jsem se za tebe zaručil na příkaz jiného, nemohu mít proti tobě žalobu z příkazní smlouvy, stejně jako²⁷⁸ ten, kdo slíbil stipulací²⁷⁹, s ohledem na příkaz udělený někým jiným. Pokud to však učiním s ohledem nikoli na příkaz pouze jednoho, ale každého z nich, budu mít žalobu z příkazní smlouvy také proti tobě, a to tak, že pokud mi dva přikázali, abych ti zapůjčil, budou mi zavázáni oba.

22. PAULUS ve 32. knize K ediktu Jestliže ti přikážu, abys za mne ručil od určité doby, a ty budeš ručit jednoduše²⁸⁰ a splníš za mne, pak bude nejpřípadnější odpovědí, že v době běhu lhůty nemáš žalobu z příkazní smlouvy, ale teprve po jejím uplynutí. 1. Dále bylo probíráno, zda máš žalobu z příkazní smlouvy hned v případě, že jsem zavázán od určité doby a na základě mého příkazu se od určité doby za mne zaručíš a zaplatíš před uplynutím lhůty. A někteří²⁸¹ se domnívají, že žaloba z příkazní smlouvy je sice samozřejmě dána hned, ale zkrácená o tolik, jak velký byl můj zájem, aby bylo splněno před uplynutím lhůty. Je správnější říci, že před uplynutím lhůty nelze z příkazní smlouvy na tuto částku žalovat, neboť je pro mne značnou výhodou, když nesplním před uplynutím lhůty. 2. Někdy se přihodí, že se starám o svou vlastní záležitost a mám sice účinnou žalobu z příkazní smlouvy, jako například v případě, že mi můj dlužník na své nebezpečí převede svého dlužníka, nebo tehdy, když na žádost ručitele žaluji dlužníka, přestože totiž v obou případech žaluji svou vlastní pohledávku, zároveň se také starám o cizí záležitost, proto to, oč dostanu méně, mohu obdržet pomocí žaloby z příkazní smlouvy. 3. Jestliže ti, kterým jsou prodávány věci dané jimi do ruční zástavy, nastrčí kupce a přikážou jim, aby jim tyto věci koupili, je to považováno za příkazní smlouvu, i když z ryze logického hlediska se o příkazní smlouvu nejedná, neboť ve vztahu k tvé osobě není možná koupě tvé vlastní věci. 4. Iulianus²⁸² napsal, že závazek z příkazní smlouvy se vztahuje také k věci toho, komu bylo přikázáno, a doloženo to je tím, že když více spoludědiců prodá pozůstalostní věci a já jednomu z nich přikážu, aby je koupil, je zavázán a podléhá

²⁷⁷ Zapůjčit peníze na úrok.

²⁷⁸ Ji nemá.

²⁷⁹ Někomu.

²⁸⁰ Bez tohoto omezení.

²⁸¹ Právníci.

²⁸² Viz pozn. 16.

ACTIONE ET OBLIGAT: ET SANE SI ILLE PROPTER HOC EXTRANEO REM NON ADDIXERIT, QUOD MANDATUM SUSCEPERAT, EX BONA FIDE ESSE PRAESTARE EI PRETIUM, QUANTI VENDERE POTERAT: ET CONTRA SI EMPTOR AD EMPTIONEM REI SIBI NECESSARIAE IDCIRCO NON ACCESSERAT, QUOD HEREDI PRAECEPISSET SE EI EMPTURUM, AEQUISSIMUM ESSE MANDATI IUDICIO PRAESTARE QUANTI EIUS INTERFUIT EMPTAM REM HABERE. 5. IS CUIUS BONA PUBLICATA SUNT MANDARE ALICUI POTEST, UT EA EMAT, ET, SI EMERIT, UTILIS ERIT MANDATI ACTIO, SI NON PRAESTET FIDEM: QUOD IDEO RECEPTUM EST, QUIA PUBLICATIS BONIS QUIDQUID POSTEA ADQUIRITUR, NON SEQUITUR FISCUM. 6. QUI AEDEM SACRAM SPOLIANDAM, HOMINEM VULNERANDUM, OCCIDENDUM MANDATUM SUSCIPIAT, NIHIL MANDATI IUDICIO CONSEQUI POTEST PROPTER TURPITUDINEM MANDATI. 7. SI TIBI CENTUM DEDERO, UT EA TITIO DARES, TUQUE NON DEDERIS, SED CONSUMPSERIS, ET MANDATI ET FURTI TENERI TE PROCULUS AIT: AUT, SI ITA DEDERIM, UT QVAE VELLER DARES, MANDATI TANTUMMODO. 8. SI MANDAVERIM SERVO TUO, UT QUOD TIBI DEBEAM SOLVERET MEO NOMINE, NERATIUS SCRIBIT, QUAMVIS MUTUATUS SERVUS PECUNIAM RATIONIBUS TUIS QUASI A ME RECEPTAM INTULERIT, TAMEN, SI NUMMOS A CREDITORE NON ITA ACCEPERIT, UT MEO NOMINE DARET, NEC LIBERARI ME NEC TE MANDATI MECUM ACTURUM: QUOD SI SIC MUTUATUS SIT, UT PECUNIAM MEO NOMINE DARET, UTRUMQUE CONTRA ESSE: NEC REFERRE, ALIUS QUIS AN IDEM IPSE SERVUS NOMINE TUO QUOD PRO ME SOLVEBATUR ACCEPERIT. ET HOC VERIUS EST, QUONIAM QUOTIENS SUOS NUMMOS ACCIPIT CREDITOR, NON CONTINGIT LIBERATIO DEBITORI. 9. FUGITIVUS MEUS CUM APUD FUREM ESSET, PECUNIAM ADQUISIIT ET EX EA SERVOS PARAVIT EOSQUE TITIVS PER TRADITIONEM A VENDITORE ACCEPIT. MELA AIT MANDATI ACTIONE ME CONSECUTURUM, UT RESTITUAT MIHI TITIVS, QUIA SERVUS MEUS MANDASSE TITIO VIDEBATUR, UT PER TRADITIONEM ACCIPERET, SI MODO ROGATU SERVI HOC FECERIT: QUOD SI SINE VOLUNTATE EIUS VENDITOR TITIO TRADIDERIT, TUNC POSSE ME EX EMPTO AGERE, UT MIHI EOS VENDITOR TRADERET, VENDITOREMQUE PER CONDICTIONEM A TITIO REPETITURUM, SI SERVOS TRADIDERIT TITIO

žalobě z příkazní smlouvy také ohledně té její části, kterou zdědil. A samozřejmě jestliže z toho důvodu, že převzal příkaz, nebude věc přisouzena jinému, je v souladu s dobrými mravy, že mu bude uhrazena cena, za níž mohla být prodána. Rovněž naopak, jestliže kupec souhlasil s tím, že nekoupí²⁸³ věc, která je pro něho důležitá, právě proto, že ho dědic ujistil, že pro něho bude koupena²⁸⁴, je nejspravedlivější, aby mu odpovídal na základě žaloby z příkazní smlouvy na tolik, jak velký byl zájem kupujícího, aby věc koupil²⁸⁵. 5. Ten, komu byl zkonfiskován majetek, může jinému přikázat, aby ho koupil, a pokud bude koupen, bude použitelná žaloba z příkazní smlouvy tehdy, jestliže nesplní svou čestnou povinnost. Bylo to připuštěno proto, že vše, co se získá po konfiskaci majetku, již nepřipadá státní pokladně. 6. Ten, kdo se zaváže, že vyloupí chrám, zraní nebo zabije člověka, nemůže kvůli nemravnosti nic získat pomocí žaloby z příkazní smlouvy. 7. Proculus²⁸⁶ říká, že když jsem ti dal sto, abys je dal Titiovi, a ty je nedáš, ale utratíš je, odpovídáš mi jak na základě žaloby z příkazní smlouvy, tak i z krádeže; avšak jestliže dám, abys pokud budeš chtít, je předal,²⁸⁷ odpovídáš pouze z příkazní smlouvy. 8. Neratius²⁸⁸ píše, že pokud přikážu tvému otrokovi, aby ti mým jménem splnil, co ti dlužím, pak i když si otrok zapůjčí²⁸⁹ a do tvých účtů to zanese jako přijaté ode mne, přece jen když peníze nepřijal od věřitele tak, aby je dal mým jménem, ani mě to neosvobodí, ani nebudeš moci použít proti mně žalobu²⁹⁰ z příkazní smlouvy. Jestliže si ale zapůjčil, aby je předal mým jménem, je to v obou případech opačně; nezáleží na tom, zda tvým jménem přijal to, co bylo splněno za mě, někdo jiný nebo tentýž otrok. A je to tak správnější, neboť když věřitel přijímá své vlastní peníze, dlužníka to neosvobozuje. 9. Když se můj uprchlý otrok nacházel u zloděje²⁹¹, získal peníze, za které koupil otroky, a Titius přijal tyto otroky od prodávajícího předáním. Mela²⁹² říká, že pomocí žaloby z příkazní smlouvy mohu dosáhnout vydání otroků Titiem; má se totiž za to, že Titius obdržel předáním otroky na příkaz mého otroka a rovněž že ti byli Titiem na základě příkazu obdrženi. Pokud je prodávající předal Titiovi bez souhlasu mého otroka, pak mohu použít žalobu z koupě, aby mi je prodávající odevzdal, a prodávající je bude moci na Titiovi vymáhat kondikcí²⁹³ tehdy, když Titiovi odevzdal otroky, které předat nemusel,

²⁸³ Od jiného.

²⁸⁴ Od spoludědiců.

²⁸⁵ Od jiného.

²⁸⁶ Viz pozn. 146.

²⁸⁷ Titiovi.

²⁸⁸ Viz pozn. 2.

²⁸⁹ Od jiného.

²⁹⁰ Protižalobu z příkazu daného tvému otrokovi.

²⁹¹ Držitele ve špatné víře.

²⁹² Fabius Mela, právník působící za císaře Augusta.

²⁹³ Viz pozn. 11. V tomto případě se patrně bude jednat o *condictio sine causa* (žalobu z bezdůvodného obohacení).

QUOS NON DEBUERIT, CUM DEBERE SE EXISTIMARET. 10. SI CURATOR BONORUM VENDITIONEM QUIDEM FECERIT, PECUNIAM AUTEM CREDITORIBUS NON SOLVERIT, TREBATIUS OFILIUS LABEO RESPONDERUNT HIS QUI PRAESENTES FUERUNT COMPETERE ADVERSUS EUM MANDATI ACTIONEM, HIS AUTEM QUI ABSENTES FUERUNT NEGOTIORUM GESTORUM ACTIONEM ESSE. ATQUIN SI PRAESENTIUM MANDATUM EXSECUTUS ID EGIT, NEGOTIORUM GESTORUM ACTIO ABSENTIBUS NON EST NISI FORTE ADVERSUS EOS QUI MANDAVERUNT CURATORI, TAMQUAM SI NEGOTIA ABSENTIUM GESSERINT: QUOD SI, CUM SOLI CREDITORES SE ESSE EXISTIMARENT, ID MANDAVERINT, IN FACTUM ACTIO ABSENTIBUS DANDA EST IN EOS QUI MANDAVERINT. 11. SICUT AUTEM LIBERUM EST MANDATUM NON SUSCIPERE, ITA SUSCEPTUM CONSUMMARI OPORTET, NISI RENUNTIATUM SIT (RENUNTIARI AUTEM ITA POTEST, UT INTEGRUM IUS MANDATORI RESERVETUR VEL PER SE VEL PER ALIUM EANDEM REM COMMUNE EXPLICANDI) AUT SI REDUNDET IN EUM CAPTIO QUI SUSCEPIT MANDATUM. ET QUIDEM SI IS CUI MANDATUM EST UT ALIQUID MERCARETUR MERCATUS NON SIT NEQUE RENUNTIAYERIT SE NON EMPTURUM IDQUE SUA, NON ALTERIUS CULPA FECERIT, MANDATI ACTIONE TENERI EUM CONVENIT: NEC AMPLIUS TENEBITUR, SICUTI MELA QUOQUE SCRIPSIT, SI EO TEMPORE PER FRAUDEM RENUNTIAYERIT, CUM IAM RECTE EMERE NON POSSET.

23. *HERMOGENIANUS LIBRO SECUNDO IURIS EPITOMARUM* SANE SI VALETUDINIS ADVERSAE VEL CAPITALIUM INIMICITIARIUM.

24. *PAULUS LIBRO SECUNDO SENTENTIARUM* SEU OB INANES REI ACTIONES.

25. *HERMOGENIANUS LIBRO SECUNDO IURIS EPITOMARUM* SEU OB ALIAM IUSTAM CAUSAM EXCUSATIONES ALLEGET, AUDIENDUS EST.

26. *PAULUS LIBRO TRIGENSIMO SECUNDO AD EDICTUM* INTER CAUSAS OMITTENDI MANDATI ETIAM MORS MANDATORIS EST: NAM MANDATUM SOLVITUR MORTE. SI TAMEN PER IGNORANTIAM IMPLETUM EST, COMPETERE ACTIONEM UTILITATIS CAUSA DICITUR. IULIANUS QUOQUE SCRIPSIT MANDATORIS MORTE SOLVI MANDATUM, SED OBLIGATIONEM ALIQUANDO DURARE. 1. SI QUIS DEBITORI SUO MANDAVERIT, UT TITIO SOLVERET, ET DEBITOR MORTUO EO, CUM ID IGNORARET, SOLVERIT, LIBERARI EUM OPORTET. 2. ABESSE INTELLEGITUR PECUNIA FIDEIUSSORI ETIAM SI DEBITOR AB EO DELEGATUS SIT CREDITORI, LICET IS SOLVENDO NON FUERIT, QUIA BONUM NOMEN FACIT CREDITOR, QUI ADMITTIT DEBITOREM DELEGATUM. 3. SI IS, QUI FIDEIUSSORI DONARE VULT, CREDITOREM EIUS

neboť měl za to, že je předat musí. 10. Trebatius²⁹⁴, Ofilius²⁹⁵ a Labeo²⁹⁶ odpověděli, že pokud opatrovník majetku²⁹⁷ tento prodá, ale nevyplatí peníze věřitelům, pak přítomným proti němu přísluší žaloba z příkazní smlouvy, zatímco nepřítomní mohou použít žalobu z nepřikázaného jednatelství. Pokud to ale učinil, vykonává příkaz přítomných, žalobu z nepřikázaného jednatelství nepřítomní nemají, avšak mají ji patrně proti těm, kteří opatrovníkovi vydali příkaz, jako kdyby se starali o záležitosti nepřítomných. Pokud přikázali domnívajíce se, že jsou jedinými věřiteli, je třeba udělit nepřítomným věřitelům žalobu založenou na popsání skutkového stavu proti těm, kteří přikázali. 11. Jak je na svobodné vůli příkaz nepřijmout, tak, když je přijat, musí být vyplněn, pokud nebyl odvolán (odvolat je možné tehdy²⁹⁸, když je přikázanému zachováno neporušené právo, aby tutéž záležitost buď obstaral on sám, nebo skrze jiného) anebo když nevyvolá škodu u toho, kdo příkaz přijal. A tak jestliže ten, komu bylo přikázáno, aby něco koupil, nekoupil ani neoznámil, že neměl záměr koupit, a stalo se tak z jeho zavinění, a nikoli zaviněním jiných, je vhodné, aby byl zavázán z žaloby z příkazní smlouvy. Zavázán bude o to více, jak také napsal Mela, jestliže se úmyslně odvolá v době, v níž již není možné odpovídajícím způsobem koupit.

23. HERMOGENIANUS ve 2. knize *Výtahů z práva* Samozřejmě pokud²⁹⁹ kvůli zdraví nebo smrtelnému nepřátelství,

24. PAULUS ve 2. knize *Výroků* nebo proto, že žaloby jsou bezpředmětné,

25. HERMOGENIANUS ve 2. knize *Výtahů z práva* anebo z jiného právního důvodu, který omlouvá, je třeba ho vyslechnout.

26. PAULUS ve 32. knize *K ediktu* Mezi další důvody ukončení příkazní smlouvy náleží také smrt příkazce, neboť příkazní smlouva smrtí končí. Pokud je však přece kvůli nevědomosti³⁰⁰ splněno, říká se, že s ohledem na účelnost žaloba přísluší. Také Iulianus³⁰¹ napsal, že příkazní smlouva končí smrtí příkazce, avšak závazek někdy trvá. 1. Jestliže někdo přikáže svému dlužníkovi, aby plnil Titiovi, a dlužník plní po jeho smrti nevěda o ní, musí být osvobozen³⁰². 2. Předpokládá se, že ručiteli mizí peníze z majetku také v tom případě, je-li od něho na věřitele delegován vlastní dlužník, a to i tehdy, kdyby nebyl schopen zaplatit, neboť věřitel, který přijme delegovaného dlužníka, tím uzná kvalitu pohledávky³⁰³. 3. Jestliže ten, kdo má v úmyslu darovat ručiteli, má jeho věřitele

²⁹⁴ Viz pozn. 72.

²⁹⁵ A. Ofilius, právník, přítel Caesara, autor díla *Ius civile a De legibus*. Napsal první obšírný komentář k praetorskému ediktu.

²⁹⁶ Viz pozn. 19.

²⁹⁷ Insolventního dlužníka.

²⁹⁸ Pouze.

²⁹⁹ Nevykoná příkaz.

³⁰⁰ O smrti příkazce.

³⁰¹ Viz pozn. 16.

³⁰² Od svého dluhu.

³⁰³ Tedy přijímá riziko.

HABEAT DEBITOREM SUUM EUMQUE LIBERAVERIT, CONTINUO AGET FIDEIUSSOR MANDATI, QUATENUS NIHIL INTERSIT, UTRUM NUMMOS SOLVERIT CREDITORI AN EUM LIBERAVERIT. 4. PRAETEREA SCIENDUM EST NON PLUS FIDEIUSSOREM CONSEQUI DEBERE MANDATI IUDICIO, QUAM QUOD SOLVERIT. 5. MANDATU TUO FIDEIUSSI DECEM ET PROCURATORI CREDITORIS SOLVI: SI VERUS PROCURATOR FUIT, STATIM MANDATI AGAM: QUOD SI PROCURATOR NON EST, REPETAM AB EO. 6. NON OMNIA, QVAE IMPENSURUS NON FUIT MANDATOR IMPUTABIT, VELUTI QUOD SPOLIATUS SIT A LATRONIBUS AUT NAUFRAGIO RES AMISERIT VEL LANGUORE SUO SUORUMQUE ADPRAEHENSUS QVAEDAM EROGAVERIT: NAM HAEC MAGIS CASIBUS QUAM MANDATO IMPUTARI OPORTET. 7. SED CUM SERVUS, QUEM MANDATU MEO EMERAS, FURTUM TIBI FECISSET, NERATIUS AIT MANDATI ACTIONE TE CONSEQUITURUM, UT SERVUS TIBI NOXAE DEDATUR, SI TAMEN SINE CULPA TUA ID ACCIDERIT: QUOD SI EGO SCISSEM TALEM ESSE SERVUM NEC PRAEDIXISSEM, UT POSSIS PRAECAVERE, TUNC QUANTI TUA INTERSIT, TANTUM TIBI PRAESTARI OPORTET. 8. FABER MANDATU AMICI SUI EMIT SERVUM DECEM ET FABRICAM DOCUIT, DEINDE VENDIDIT EUM VIGINTI, QUOS MANDATI IUDICIO COACTUS EST SOLVERE: MOX QUASI HOMO NON ERAT SANUS, EMPTORI DAMNATUS EST: MELA AIT NON PRAESTATURUM ID EI MANDATOREM, NISI POSTEAQUAM EMISSET SINE DOLO MALO EIUS HOC VITIUM HABERE COEPERIT SERVUS. SED SI IUSSU MANDATORIS EUM DOCUERIT, CONTRA FORE: TUNC ENIM ET MERCEDEM ET CIBARIA CONSEQUITURUM, NISI SI UT GRATIS DOCERET ROGATUS SIT.

27. *GAIUS LIBRO NONO AD EDICTUM PROVINCIALE* SI QUIS ALICUI SCRIPSERIT, UT DEBITOREM SUUM LIBERET, SEQUE EAM PECUNIAM, QUAM IS DEBUERIT, SOLUTURUM, MANDATI ACTIONE TENETUR. 1. SI SERVUM EA LEGE TIBI TRADIDERO, UT EUM POST MORTEM MEAM MANUMITTERES, CONSTITIT OBLIGATIO: POTEST AUTEM ET IN MEA QUOQUE PERSONA AGENDI CAUSA INTERVENIRE, VELUTI SI PAENITENTIA ACTA SERVUM RECIPERARE VELIM. 2. QUI MANDATUM SUSCEPIT, SI POTEST ID EXPLERE, DESERERE PROMISSUM OFFICIUM NON DEBET, ALIOQUIN QUANTI MANDATORIS INTERSIT DAMNABITUR: SI VERO INTELLEGIT EXPLERE SE ID OFFICIUM NON POSSE, ID IPSUM CUM PRIMUM POTERIT DEBET MANDATORI NUNTIARE, UT IS SI VELIT ALTERIUS OPERA UTATUR: QUOD SI, CUM POSSIT NUNTIARE,

jako svého dlužníka a osvobodí³⁰⁴ ho, bude ručitel hned žalovat z příkazní smlouvy, neboť nezáleží na tom, zda vyplatil³⁰⁵ peníze svému věřiteli nebo ho osvobodil³⁰⁶.

4. Kromě toho je třeba vědět, že rukojmí nesmí pomoci žaloby z příkazní smlouvy získat více než to, co sám splnil. 5. Na základě tvého příkazu jsem se zaručil za deset a splnil jsem zástupci věřitele; pokud to byl oprávněný zástupce, mohu hned žalovat z příkazní smlouvy; jestliže zástupcem nebyl, mohu od něho požadovat nazpět. 6. Příkazci nezapočítá³⁰⁷ vše, co nehodlal vynaložit³⁰⁸, například když byl okraden lupiči nebo věci pozbyl při ztroskotání nebo když něco vynaložil z důvodů nemoci vlastní nebo svých³⁰⁹, neboť to je třeba připsat spíše náhodě než příkazní smlouvě. 7. Nera-tius³¹⁰ říká, že když ti otrok, kterého jsi koupil na můj příkaz, něco ukradne, dosáhneš žalobou z příkazní smlouvy, aby ti byl otrok vydán, avšak jen pokud se to stalo bez tvého zavinění. Pokud jsem totiž věděl, že je otrok takový, a neupozornil jsem na to, abys mohl být opatrný, pak ti musím dát tolik, jak velký je tvůj zájem. 8. Na příkaz svého přítele koupil řemeslník za deset otroka a naučil ho řemeslu, poté ho prodal za dvacet, které byl na základě žaloby z příkazní smlouvy nucen vydat³¹¹; brzy nato byl odsouzen ve prospěch kupce³¹², protože otrok nebyl zdravý. Mela³¹³ říká, že příkazce za to nemusí odpovídat, když by se tento nedostatek objevil u otroka po koupi a bez úmyslu řemeslníka. Pokud by ho ale vyučil na příkaz příkazce, bude tomu naopak; v takovém případě totiž nabude mzdu i náklady na výživu, pokud by mu ovšem ne-přikázal, aby ho vyučil zadarmo.

27. GAIUS v g. knize K provinčnímu ediktu Jestliže někdo druhému napíše, aby osvobodil³¹⁴ svého dlužníka a aby za něho zaplatil peníze, které dlužil, podléhá žalobě z příkazní smlouvy. 1. Jestliže jsem ti předal³¹⁵ otroka, abys ho po mé smrti propustil na svobodu, vznikne závazek³¹⁶; může však také³¹⁷ vzniknout důvod k žalobě i pro mne, jako například kdybych chtěl otroka dostat zpátky, protože bych litoval toho, co jsem učinil. 2. Ten, kdo přijal příkaz, který může splnit, nesmí zanedbat slíbenou službu, jinak by mohl být odsouzen na tolik, jak velký je zájem příkazce. Jestliže si je však vědom, že příkaz schopen splnit není, musí o tom příkazce co nejdříve uvědomit, aby ten, pokud bude chtít, mohl použít jednání jiného. Pokud to ale oznámit mohl, a neudělal to, bude

³⁰⁴ Promine mu dluh.

³⁰⁵ Ručitel.

³⁰⁶ Od svého dluhu.

³⁰⁷ Příkazník.

³⁰⁸ Pokud by příkaz nebyl přijat.

³⁰⁹ Blízkých.

³¹⁰ Viz pozn. 2.

³¹¹ Příteli.

³¹² Na vrácení kupní ceny.

³¹³ Viz pozn. 292.

³¹⁴ Od dluhu.

³¹⁵ Převedl.

³¹⁶ Z příkazní smlouvy.

³¹⁷ Na základě tohoto vztahu.